

Siru Korkala
Hanna Laakso
Annika Westerholm
Kristiina Volmari

RUOTSINKIELINEN PERUSOPETUS SUOMESSA

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Raportit ja selvitykset 2021:8a

© Opetushallitus

Raportit ja selvitykset 2021:8a

ISBN 978-952-13-6747-2 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Karttakuva: Ninna Venäläinen

Kansikuva: Joel Kanerva

Taitto: Grano Oy

www.oph.fi

SISÄLTÖ

ESIPUHE.	.7
1 TAUSTA.	.8
1.1 Maan kansalliskielet ja eri äidinkielet.	.8
1.2 Ruotsi opetuskielenä.	.11
Lähteet.	.13
2 OPPILAIEN KIELELLINEN TAUSTA.	.14
2.1 Kotikieli suhteessa opetuskieleen.	.14
2.2 Vieraskieliset oppilaat.	.17
Liitteet.	.20
Lähteet.	.22
3 RUOTSINKIELISEN KOULUVERKOSTON KEHITYS JA OPPILASMÄÄRÄT.	.23
3.1 Kouluverkosto ja koulutuksen järjestäjät.	.23
3.2 Oppilaat ruotsinkielisissä kouluissa.	.24
3.3 Alueellinen jakautuminen.	.25
3.4 Koulujen ja opetusryhmien koko.	.27
Liitteet.	.29
Lähteet.	.30
4 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI.	.31
4.1 Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kouluissa.	.31
4.2 Tehostettu tuki ja erityinen tuki vaihtelevat opetuskielen ja vuosiluokan mukaan.	.32
4.3 Alueelliset erot ovat pieniä.	.35
4.4 Oppilaat opiskelevat ruotsinkielisissä kouluissa harvemmin erityisryhmässä tai -luokassa.	.37
Liitteet.	.40
Lähteet.	.44
5 HYVINVOINTI JA KOULUVIIHTYVYYS.	.45
5.1 Nuoremmat oppilaat ovat tyytyväisempiä elämäänsä ja pitävät enemmän koulunkäynnistä.	.46
5.2 Vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa kouluruokailuun ja koulun piha-alueeseen.	.47
5.3 Koulun ilmapiiri ja tunnelma – oppilaat viihtyvät yhdessä.	.49
5.4 Ruotsinkielisten koulujen oppilaat kokevat vähemmän kiusaamista.	.51

5.5	Oppilaiden luvattomat koulupoissaolot.	.52
5.6	Oppilashuollon palveluiden saatavuus vaihtelee.	.53
	Liitteet.	.55
	Lähteet.	.58
6	AINEVALINNAT.	.59
6.1	Suuret erot kielivalikoimassa ja kielivalinnoissa	.59
6.1.1	Suomi ja englanti ovat tavallisimmat kielet 1.–6. vuosiluokilla.	.60
6.1.2	Yläkoulussa opiskellaan eniten saksaa, espanjaa ja ranskaa	.63
6.2	Uskonnon tai elämänkatsomustiedon opiskelu.	.65
	Liitteet.	.67
	Lähteet.	.68
7	RUOTSINKIELISISSÄ KOULUISSA TYÖSKENTELEVÄT OPETTAJAT.	.69
7.1	Opettajatilanne ja opettajatarve.	.69
7.2	Yhä suurempi osuus opettajista kelpoisia	.70
7.3	Aineenopettajien kelpoisuudessa suurta vaihtelua.	.72
7.4	Opettajien kelpoisuus vaihtelee alueittain.	.73
7.5	Yli kolmasosa opettajista on yli 50-vuotiaita	.75
7.6	Naiset edelleen suurena enemmistönä.	.76
7.7	Kuinka aktiivisesti opettajat osallistuvat täydennyskoulutukseen?.	.76
7.8	Ruotsinkielisen opettajankoulutuksen hakijat.	.78
	Liitteet.	.81
	Lähteet.	.90
8	OPPIMISTULOSTEN ARVIOINNIT.	.91
8.1	Eroja ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen tuloksissa.	.92
8.2	Eroja tyttöjen ja poikien tuloksissa.	.93
8.3	Huoltajien koulutustausta.	.95
8.4	Alueet ja kieliympäristöt.	.96
8.4.1	Matematiikka	.96
8.4.2	Ruotsin kieli ja kirjallisuus.	.97
8.4.3	Suomen kieli.	.98
8.5	Asenteet	.100
8.6	Viihtyminen koulussa	.101
8.7	Nuoremmat oppilaat perusopetuksessa.	.103
8.8	Pitkän aikavälin näkökulma matematiikkaan.	.104
8.9	Yhteenveto.	.105
	Lähteet.	.106

9	PISA-TULOKSET RUOTSINKIELISISSÄ JA SUOMENKIELISISSÄ KOULUISSA.	.108
9.1	Keskimääräiset PISA-tulokset laskeneet, koska huippuosaajien osuus laskenut ja heikosti osaavien kasvanut.	.109
9.2	Lukutaidon pisteet ovat heikentyneet sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä kouluissa.	.110
9.3	Ruotsinkielisten koulujen oppilaat menestyivät erinomaisesti matematiikassa.	.114
9.4	Luonnontieteissä suomenkielisten koulujen pistemäärät laskeneet ruotsinkielisiä enemmän.	.116
9.5	Talousosaamisessa ja yhteistoiminnallisessa ongelmanratkaisussa suomenkielisten koulujen oppilaat menestyivät ruotsinkielisiä paremmin.	.119
9.6	Mahdollisia selityksiä koulun opetuskielestä johtuville eroille . . .	.119
	Liitteet.	.123
	Lähteet.	.126

ESIPUHE

Suomen peruskouluissa luokilla 1–9 on vähän yli puoli miljoonaa oppilasta. Heistä noin 6 % käy ruotsinkielistä koulua. Kunnat, joissa on sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä kouluikäisiä asukkaita, ovat velvollisia järjestämään esi- ja perusopetusta erikseen kummallekin kieliryhmälle. Ruotsinkielistä perusopetusta järjestettiin 61 kunnassa vuonna 2019.

Ruotsinkielistä perusopetusta järjestetään luonnollisesti eniten siellä missä ruotsinkielistä väestöä asuu suhteellisesti eniten, eli pääkaupunkiseudulla ja länsirannikolla. Näiden lisäksi eri puolilla maata on myös suomenkielisiä kaupunkeja ja kuntia, joissa elää pieni ruotsinkielinen tai kaksikielinen vähemmistö. Tällaiset yhteisöt ovat kaksikielisyydessään elinvoimaisia pitkälti siitä syystä, että näillä alueilla perheet voivat valita lapsilleen ruotsinkielisen koulupolun.

Tässä julkaisussa käsitellään ruotsinkielistä perusopetusta ja sen nykytilaa lähinnä tilastojen valossa. Julkaisun teemoina ovat muun muassa ruotsinkielisen perusopetuksen kouluverkosto, oppilaiden määrä ja suhteellinen osuus sekä alueellinen jakautuminen, opettajat, oppilaiden hyvinvointi, ainevalinnat, oppimistulosten arvioinnit sekä PISA-tulokset.

Raportin tilastotiedot perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen ylläpitämän opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen raportteihin, opetus- ja kulttuuriministeriön, Tilastokeskuksen ja Opetushallituksen Opettajat ja rehtorit Suomessa -tiedonkeruuseen, Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyyn, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointiraportteihin sekä eri vuosien PISA-raportteihin. Tilastotiedot ovat aiheen mukaan hieman eri vuosilta, mutta valtaosin vuodelta 2019.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen asiantuntijat ovat kirjoittaneet Oppimistulosten arviointi -luvun. Kiitokset Karvin arviointiasiantuntija Chris Silverströmille, arviointiasiantuntija Carola Åkerlundille ja johtava arviointiasiantuntija Jan Hellgrenille.

Tämä raportti kuuluu Opetushallituksen Raportit ja selvitykset -julkaisusarjaan. Raporttien tavoitteena on tuottaa tietoa päätöksenteon ja kehittämisen tueksi.

Raportin laatimiseen ovat osallistuneet Opetushallituksesta

Siru Korkala, vastaava asiantuntija
Hanna Laakso, erityisasiantuntija
Annika Westerholm, erityisasiantuntija
Kristiina Volmari, opetusneuvos

1 TAUSTA

- Perustuslain mukaan Suomessa on kaksi kansalliskieltä, ruotsi ja suomi.
- Äidinkieli on väestötietojärjestelmään rekisteröity kieli, ja jokaisella henkilöllä voi olla vain yksi rekisteröity äidinkieli.
- Suomen kunnat voivat olla joko yksikielisesti ruotsinkielisiä, yksikielisesti suomenkielisiä tai kaksikielisiä.
- Vaikka Suomen ruotsinkielinen väestö on keskittynyt tietyille alueille, se ei ole yhtenäinen ryhmä ja ruotsinkielistä väestöä asuu koko maassa.
- Kunta, jossa on sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään esiopetuksen ja perusopetuksen erikseen kumpaakin kieliryhmää varten.
- Oppilaan opetuskieli ei aina ole hänen kotikielensä tai rekisteröity äidinkielensä.

1.1 Maan kansalliskielet ja eri äidinkielet

Perustuslain mukaan Suomessa on kaksi *kansalliskieltä*, ruotsi ja suomi. Kansalliskielet ovat maassa samanarvoisia kieliä. Suomen- ja ruotsinkielisen väestön sosiaaliset ja kulttuuriset tarpeet on täytettävä, mikä tarkoittaa muun muassa sitä, että tärkeät yhteiskunnalliset toiminnot, kuten terveydenhuolto ja koulutus, on tarjottava molemmilla kielillä ja niiden on oltava saatavilla kielilaisissa määrittelyllä tavalla. Perustuslaissa turvataan myös oikeus maksuttomaan perusopetukseen, mikä konkretisoituu koulutuslainsäädäntöön oikeutena omankieliseen opetukseen kaikilla koulutustasoilla. (Suomen perustuslaki 731/1999, 16–17 §; Kielilaki 423/2003, 23–25 §)

Äidinkieli on kieli, joka on ilmoitettu ja rekisteröity väestötietojärjestelmään, kun lapsen nimi on ilmoitettu väestörekisteriin. Väestötietojärjestelmän mukaan jokaisella henkilöllä voi olla vain yksi rekisteröity äidinkieli, vaikka käytännössä henkilö voi kokea olevansa kaksi- tai monikielinen. Rekisteröity kieli, äidinkieli, on ennen kaikkea hallinnollinen väline, eikä se kerro yksittäisen henkilön kielellisestä identiteetistä, oikeuksista tai todellisesta kielitaidosta. Äidinkieleen perustuvissa tilastoissa ei myöskään käy ilmi henkilöiden syntymämaa tai tausta eikä koulukieli. Rekisteröityä äidinkieltä käytetään kuitenkin muun muassa kuntien kielellisessä jaotuksessa ja palvelujen hallinnollisessa suunnittelussa. (Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta vuonna 2017)

Viime vuosikymmeninä kaksikieliset ruotsin- ja suomenkieliset perheet ovat yhä useammin rekisteröineet lapsensa ruotsinkielisiksi. 1970-luvun alussa

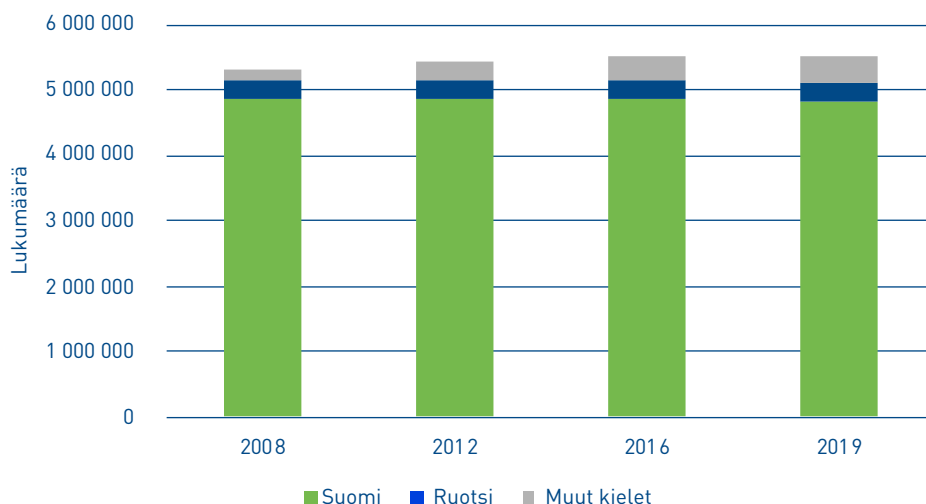
suomenkielisiksi rekisteröitiin noin 60 % kaksikielisten perheiden lapsista. Suuntaus kääntyi 1970-luvulla, ja 1980-luvulta lähtien yhä useammat kaksikieliset perheet rekisteröivät lapsensa ruotsinkielisiksi. Suuntaus jatkuu edelleen, ja 2000-luvulla noin kaksi kolmasosaa kaksikielisten perheiden lapsista on rekisteröity ruotsinkielisiksi. (Finnäs 2013)

Suomessa on noin 5,5 miljoonaa asukasta, ja kielijakauma oli seuraava vuonna 2019:

- suomi 87 %
- ruotsi 5 %
- jokin muu kieli kuin ruotsi tai suomi 8 %

Sekä ruotsin- että suomenkielisten suhteellinen osuus väestöstä on viime vuosina pienentynyt, ja niiden osuus, joiden äidinkieli on jokin muu kuin ruotsi tai suomi, on kasvanut.

KUVIO 1.1: SUOMEN VÄESTÖ ÄIDINKIELEN MUKAAN VUOSINA 2008–2019.

Lähde: Tilastokeskus.

Suomen kunnat jaotellaan joko yksikielisiksi (ruotsinkielisiä tai suomenkielisiä) tai kaksikielisiksi. Vuonna 2020 Suomessa oli 310 kuntaa, joista 49 oli kaksi- tai ruotsinkielisiä. Kaikki Suomen 16 yksikielistä ruotsinkielistä kuntaa sijaitsevat Ahvenanmaalla. Kaksikielisiä kuntia on 33, joista 15:ssä on ruotsinkielinen enemmistö ja 18:ssä suomenkielinen enemmistö. Valtioneuvosto määrittää kuntien kielisuhteet kymmeneksi vuodeksi kerrallaan äidinkieltä koskevien virallisten tilastojen perusteella tai sen perusteella, onko kunta vapaaehtoisesti hakenut

kaksikielistä asemaa. Nykyinen kielellinen jaotus on vahvistettu kaudeksi 2013–2022. (Språket i kommunerna; Kielilaki 423/2003, 5 §)

Ruotsinkielisten asukkaiden määrä oli lähes 288 000 vuonna 2019. Ruotsinkielisten asukkaiden osuus on luonnollisesti suurin Ahvenanmaan ruotsinkielisissä kunnissa. Myös Pohjanmaalla on kuntia, joissa suurin osa asukkaista on ruotsinkielisiä, ja esimerkiksi Luodossa 92 % ja Pedersöressä 89 % asukkaista oli ruotsinkielisiä. Määrällisesti eniten äidinkielenään ruotsia puhuvia on Helsingissä. Koko maan ruotsinkielisestä väestöstä suurin osa eli 13 % asui Helsingissä. Ruotsinkielisestä väestöstä 7 % asui Espoossa, 6 % Raaseporissa, Vaasassa ja Porvoossa. Mustasaassa asui 5 % ja Turussa ja Pietarsaaressa 4 % ruotsinkielisestä väestöstä.

Vuonna 2019 asui 45 % kaikista ruotsia äidinkielenään puhuvista Uudellamaalla, 31 % Pohjanmaalla, 9 % Ahvenanmaalla ja 9 % Varsinais-Suomessa. Vaikka ruotsinkielinen väestö on keskittynyt tietyille alueille, kuten rannikolle, Suomen ruotsinkielinen väestö ei ole yhtenäinen ryhmä ja ruotsinkielistä väestöä asuu koko maassa. Ruotsinkielisen väestön maan sisäinen liikkuvuus ei ole kovin suurta. Suurin osa ruotsinkielisistä muuttaa yleensä ruotsin- tai kaksikielisten alueiden sisällä. Sen sijaan ruotsinkielisten maahanmuutto Ruotsiin on yleisempää kuin suomenkielisten (Saarela 2020). (Ks. myös Oker-Blom 2021)

Esimerkiksi Porissa, Kotkassa, Tampereella ja Oulussa ruotsinkielinen yhteisö on suhteellisen vahva, ja näitä alueita kutsutaan myös kielisaarekkeiksi (språköar). Perinteisten kielisaarekkeiden lisäksi on myös pienempiä kieliyhteisöjä (språkklackar), kuten Kaarina, Tuusula, Salo ja Lahti. Kielisaarekkeiden ja näiden pienempien yhteisöjen yhteinen piirre on se, että ne ovat suomenkielisiä kaupunkeja ja kuntia, joissa elää pieni ruotsinkielinen tai kaksikielinen vähemmistö. Tällaiset yhteisöt ovat elinvoimaisia pitkälti siitä syystä, että alueella on tietyssä määrin tarjolla ruotsinkielistä varhaiskasvatusta sekä ruotsinkielinen koulupolku.

Valtakunnallisella tasolla vieraskieliset eli ne, joiden äidinkieli on jokin muu kuin ruotsi, suomi tai saame, asuvat useimmin Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla. 14 prosentilla kaikista Uudellamaalla asuvista oli äidinkielenään jokin muu kieli kuin ruotsi, suomi tai saame vuonna 2019. Suomen ruotsin- ja kaksikielisillä alueilla on tiettyjä paikkakuntia, joissa suhteellisen monen asukkaan äidinkieli on jokin muu kieli kuin ruotsi, suomi tai saame. Pohjanmaalla kaikki tai ainakin osa maahanmuuttajista on kotoutunut ruotsin kielellä esimerkiksi Närpiössä, Pietarsaaressa, Korsnäsissä ja Vöyrissä. Uudellamaalla vieraita kieliä äidinkielenään puhuvia henkilöitä on pääasiassa Helsingissä, Espoossa, Porvoossa, Vantaalla ja Raaseporissa. Pohjanmaan ja Uudenmaan lisäksi vieraskielisten tulomuutto on ollut voimakasta myös Ahvenanmaalla. Ahvenanmaata ja muutamaa muuta paikkakuntaa lukuun ottamatta kotouttaminen on tähän mennessä tapahtunut pääosin suomen kielellä.

1.2 Ruotsi opetuskielenä

Opetuskielenä kouluissa on joko suomi tai ruotsi tai myös saamen kieli, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kielellä kuin oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan kykyä seurata opetusta. Kunta, jossa on sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään esi- ja perusopetusta erikseen kummallekin kieliryhmälle. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta ruotsin kielellä jopa yksittäisille ruotsinkielisille lapsille kunnassa, ja tämä velvollisuus on voimassa riippumatta siitä, onko kunta yksi- vai kaksikielinen. (Perusopetuslaki 628/1998, 4 § ja 10 §) Ahvenanmaalla kaikkien koulujen opetuskieli on ruotsi. Ahvenanmaan maakunnan hallituksella on oma lainsäädäntövalta koulutukseen liittyvissä asioissa, ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus myös laatii opetussuunnitelman Ahvenanmaan peruskouluille.

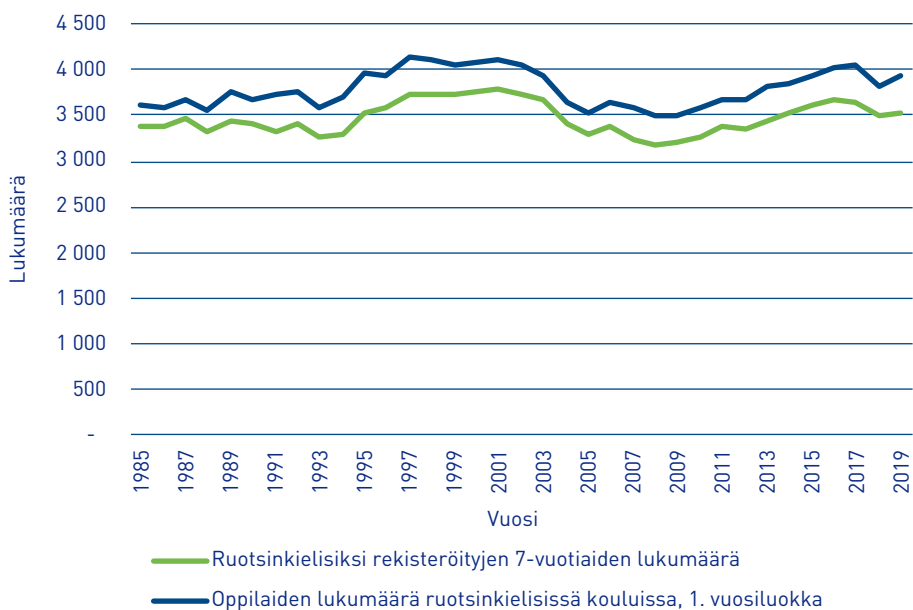
Manner-Suomessa ruotsinkielisessä ja suomenkielisessä koulutuksessa noudatetaan samaa lainsäädäntöä sekä samoja opetussuunnitelmien perusteita. Kansallisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esimerkiksi nämä oppimäärät on suunnattu erityisesti ruotsinkieliseen koulutukseen.

- Äidinkieli ja kirjallisuus (ruotsin kieli ja kirjallisuus sekä ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus)
- Toinen kotimainen kieli (suomen A-oppimäärä, äidinkielenomaisen suomen A-oppimäärä sekä suomen B1-oppimäärä).

Koulun opetuskieli ei aina ole sama kieli kuin oppilaan kotikieli tai rekisteröity äidinkieli. Kiinnostus ruotsin kieleen ja siihen liittyvän kulttuurin säilyttämiseen ja tukemiseen näkyy siinä, että monet vanhemmat valitsevat nykyisin lapsilleen ruotsinkielisen koulun riippumatta heille rekisteröidystä äidinkielestä. Kiinnostus ruotsinkielistä koulua kohtaan kasvoi 1980- ja 1990-luvuilla, ja siten myös ruotsinkielisessä perusopetuksessa opiskelevien oppilaiden määrä lisääntyi. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa aloittaa enemmän oppilaita kuin mitä ruotsinkielisiksi rekisteröityjä lapsia on ikäluokassa. Kaikilla alueilla, joilla on ruotsinkielistä koulutusta, suomenkieliseksi rekisteröityjen oppilaiden määrä ruotsinkielisissä kouluissa on selvästi esiin noussut ilmiö. Suuntaus on selvemmin näkyvillä niillä alueilla, joilla kaksikielisyys on vahva. Vahvasti ruotsinkielisillä alueilla, joilla on vain vähän kaksikielisiä perheitä, suomenkieliseksi rekisteröityjen oppilaiden määrä ruotsinkielisissä kouluissa on ollut suhteellisen vähäistä.

Vuonna 2019 ruotsinkielisessä perusopetuksessa 1. vuosiluokalla oli yhteensä 3 930 oppilasta, kun Tilastokeskuksen virallisten tilastojen mukaan 7-vuotiaita, joiden äidinkieleksi oli rekisteröity ruotsi, oli 3 530. Ruotsinkielisessä koulussa opiskelevien oppilaiden ja ruotsinkielisiksi rekisteröityjen lasten lukumäärän välinen ero on viiden viime vuoden aikana vaihdellut 325 ja 415 välillä, mikä vastaa vuositasolla 10 % vuosiluokasta. Jonkin verran on myös sellaisia lapsia, joiden äidinkieleksi on rekisteröity ruotsi ja jotka aloittavat suomenkielisissä kouluissa.

KUVIO 1.2: RUOTSINKIELISIKSI REKISTERÖITYJEN 7-VUOTIAIDEN LASTEN LUKUMÄÄRÄ JA 1. VUOSILUOKALLA OPISKELLEIDEN OPPILAIDEN LUKUMÄÄRÄ RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA VUOSINA 1985–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Lähteet

Finnäs, Fjalar (2013). Finlandssvenskarna 2012. En statistisk rapport. Folktinget.

[Finlandssvenskarna 2012. En statistisk rapport](#)

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2017. Hallituksen julkaisusarja 8/2017. Valtioneuvoston kanslia.

[Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2017.](#)

Kielilaki (423/2003). Finlex. [Kielilaki](#)

Oker-Blom, Gun (2021). Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. Undervisnings- och kulturministeriet.

[Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder](#)

Perusopetuslaki (628/1998). Finlex. [Perusopetuslaki](#)

Saarela, Jan (2020). Den svenskspråkiga befolkningen i Finland 1990–2040. Tankesmedjan Magma & Svenska Finlands folkting. [Den svenskspråkiga befolkningen i Finland 1990–2040](#)

Språket i kommunerna (30.6.2020). Kommuntorget. Kommunförbundet.

[Språket i kommunerna](#)

Suomen perustuslaki (731/1999). Finlex. [Suomen perustuslaki](#)

2 OPPILAIDEN KIELELLINEN TAUSTA

- Ruotsinkielisten koulujen oppilaat elävät erilaisissa kielellisissä ympäristöissä.
- Ruotsinkielisissä kouluissa ei ole yhtä yleistä kuin suomenkielisissä kouluissa, että koulukieli on sama kieli, jota käytetään kotona perheen, sukulaisten ja ystävien kanssa.
- Vieraskielisten oppilaiden osuus kasvaa, ja kasvu on jonkin verran hitaampaa ruotsinkielisissä kouluissa kuin suomenkielisissä.
- Vuonna 2019 ruotsinkielisissä kouluissa 1.–9. vuosiluokilla oli 1 310 vieraskielistä oppilasta, ja se vastaa noin 4 % oppilaista. Yli puolet heistä kävi koulua Pohjanmaalla.

2.1 Kotikieli suhteessa opetuskieleen

Koulun opetuskieli ei aina ole sama kieli, jota oppilas käyttää kotonaan. Tämä on erityisen yleistä ruotsinkielisissä kouluissa. Suhteellisen suuri osa oppilaista puhuu kotikielensä jotakin toista kieltä, esimerkiksi suomea. Suurella osalla oppilaista on useita kotikieliä, ja monet pitävät itseään kaksi- tai monikielisenä. Sekä kielellisesti että kulttuurisesti entistä moninaisempi oppimisympäristö on seurausta kaksikielisten oppilaiden osuuden kasvusta mutta myös siitä, että yhä useammalla oppilaalla on ulkomaalaistausta.

Kouluissa on oppilaita, joilla on hyvin erilaisia kotikieliä, äidinkieliä ja koulukieliä ja joiden kaksi- ja monikielisyudessa on myös suuria eroja. Oppilaiden kielellinen tausta on jo nyt moninainen, ja kehitys jatkuu samaan suuntaan. Kaksi- ja monikieliset perhesuhteet ovat yleistyneet viimeisten vuosikymmenten aikana, ja yhä useammat lapset kasvavat kaksi- tai monikielisessä kotiympäristössä. Alueelliset erot ovat suuria, ja yksi-, kaksi- ja monikielisyysaste vaihtelee merkittävästi paitsi alueiden myös yksilöiden, tilanteiden ja ajankohtien välillä. Ruotsinkielistä koulua käyvät oppilaat elävät käytännössä hyvin erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Osa oppilaista elää täysin ruotsinkielisillä alueilla, joissa suomea kuulee vain harvoin, ja osa taas elää suomenkielisissä ympäristöissä, joissa ruotsin kielen kanssa ollaan tekemisissä lähes yksinomaan omassa koulussa tai muissa tietyissä tilanteissa.

Ruotsinkielisiä nuoria käsittelevän Nuorisobarometrin 2018 mukaan 75 % nuorista puhuu yksinomaan tai enimmäkseen ruotsia kotona ja 24 % yhtä paljon ruotsia ja suomea. Alueelliset erot ovat suuria, ja vaihtoehdon ”*ainoastaan tai enimmäkseen ruotsia kotona*” valitsi 60 % nuorista Uudellamaalla ja 89 % Pohjanmaalla. Vuoden 2018 barometriin vastasi yhteensä 800 ruotsinkielistä 15–19-vuotiaasta nuorta ympäri maata.

Käytännössä kielirajat ylittävät koulutusvalinnat eivät ole niin yleisiä kuin voisi olettaa kaksikielisten lasten suuren lukumäärän perusteella. Tavallisesti opiskelu jatkuu sillä kielellä, jolla lapsi on osallistunut varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen kielen valinnalla voi olla ratkaiseva vaikutus opiskelukielen ja koulun valintaan myöhemmin. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että kielellinen kokonaisratkaisu eli se, että lapsen koulukieli pysyy samana koko koulupolun ajan, on yksi tärkeimmistä tekijöistä perheiden valitessa koulua ja opiskelukieltä. (Kovero 2011)

PISA-tutkimuksessa vuonna 2018 oppilailta kysyttiin, mitä kieltä he puhuvat eniten kotonaan. Ruotsinkielisten koulujen 386 oppilaan otoksesta 76 % ilmoitti ensisijaiseksi kotikielekseen ruotsin ja 24 prosentilla oli jokin toinen pääasiallinen kotikieli: 19 % puhui kotona enimmäkseen suomea ja loput 5 % jotakin muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Suomenkielisten koulujen oppilaista lähes 94 % ilmoitti ensisijaisen kotikielen olevan sama kuin koulukieli. Vain noin kymmenen oppilasta, 0,2 %, ilmoitti puhuvansa enimmäkseen ruotsia kotona, ja 6 % oppilaista puhui kotona jotakin muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Suuri ero ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen oppilaiden arkipäiväisessä kielenkäytössä ovat kokonaan tai vahvasti yksikieliset ympäristöt. Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden koulukieli on suomenkielisten koulujen oppilaisiin verrattuna harvemmin sama kuin kotona perheen, sukulaisten ja ystävien kanssa puhuttu kieli.

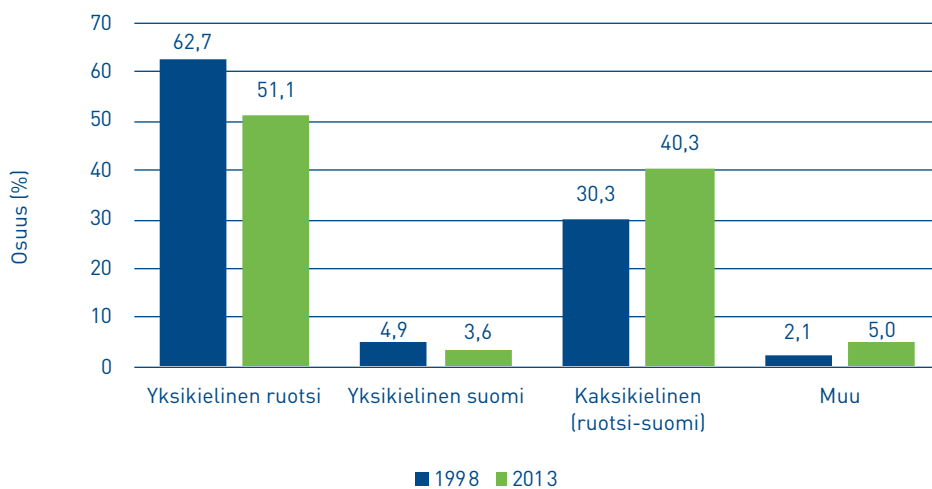
Aiempien PISA-tutkimusten tulokset esimerkiksi vuosilta 2009 ja 2012 ovat viitanneet samaan suuntaan, ja tuolloin ruotsinkielisiä kouluja edustavan otoksen koko oli suurempi. Molemmat tutkimukset osoittivat, että lähes viidesosa ruotsinkielisten koulujen oppilaista puhui koulun ulkopuolella pääosin jotakin muuta kieltä kuin ruotsia. Vastaava osuus suomenkielisten koulujen oppilaista oli noin 5 %. (Brink ym. 2013; Harju-Luukkainen ym. 2014) Viime vuosien aikana tapahtunut muutos näkyy ensisijaisesti siinä, että niiden oppilaiden osuus, jotka puhuvat kotonaan jotakin muuta kieltä kuin ruotsia ja/tai suomea, on hieman kasvanut sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa.

Opetushallituksen vuonna 1998 tekemän, ruotsinkielisten koulujen oppilaiden kielellistä taustaa käsittelevän kartoituksen mukaan selvästi suurimman oppilasryhmän muodostivat ruotsinkielisistä kodeista tulevat oppilaat ja seuraavaksi suurimman ryhmän kaksikielisistä (ruotsi–suomi) kodeista tulevat oppilaat. Vastaava kartoitus vuodelta 2013 osoitti, että puolet ruotsinkielisten koulujen oppilaista tulee ruotsinkielisestä kodista ja 40 % kaksikielisestä kodista. (Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen)

Verrattaessa näiden kahden kartoituksen tuloksia havaitaan, että kaksikielisistä kodeista tulevien oppilaiden osuus ruotsinkielisissä kouluissa on kasvanut vuosien 1998 ja 2013 välillä 30 prosentista 40 prosenttiin. Vertailussa käy myös ilmi, että kaksikielisyys lisääntyy, vaikkakaan ei yhtä voimakkaasti kaikilla alueilla. Samalla ruotsinkielisistä kodeista tulevien oppilaiden osuus on vähentynyt runsaasta 60 prosentista runsaaseen 50 prosenttiin. Myös suomenkielisistä kodeista

tulevien oppilaiden osuus on hieman pienentynyt samalla, kun taustaltaan vieraskielisten oppilaiden osuus on kasvanut. Tämä tarkoittaa sitä, että niiden oppilaiden osuus, jotka puhuvat lisäksi jotakin muuta kieltä kuin ruotsia ja/tai suomea kotikielensä tai jotka puhuvat vain jotakin muuta kieltä kuin ruotsia ja/tai suomea kotikielensä, on nyt ruotsinkielisissä kouluissa suurempi kuin kokonaan suomenkielisestä kodista tulevien oppilaiden osuus. Kaikki viittaa siihen, että tämä kehitys jatkuu samaan suuntaan ruotsinkieliseen koulutukseen osallistuvien oppilaiden osalta. Kartoituksissa usein mainittuja kotikieliä ovat bosnia, venäjä ja somali, mutta myös vietnam ja viro. Jo vuonna 2013 mainittiin yli 50 eri kotikieltä. (Oker-Blom ym. 2001; Westerholm & Oker-Blom 2016)

KUVIO 2.1: OPPILAIDEN KIELELLINEN TAUSTA. RUOTSINKIELISEN PERUSOPETUKSEN OPPILAAT 1.–6. LUOKILLA VUOSINA 1998 JA 2013.

Lähde: Opetushallitus.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on erilaisten taustakysymysten avulla kartoittanut pitkän aikavälin arvioinneissaan oppilaiden ruotsin kielen käyttöä koulun ulkopuolella. Noin puolet Karvin äidinkielen arviointeihin osallistuneista oppilaista puhui ainoastaan ruotsia perheensä kanssa. Lisäksi Karvin tekemän ruotsinkielisen perusopetuksen 6. vuosiluokan suomen kielen oppimistulosten arvioinnin pohjalta voidaan arvioida, kuinka suuri osuus oppilaista on kaksikielisiä (ruotsi-suomi). Arviointi 2018 koski suomen A-oppimäärän oppimistuloksia, ja siihen osallistui sekä suomea toisena kotimaisena kielenä opiskelleita oppilaita (A-suomi) että äidinkielenomaista suomen kieltä (modersmålsinriktad finska, mofi) opiskelleita oppilaita. Äidinkielenomaisen suomen kielen kurssi on oppimäärä, joka on suunnattu erityisesti kaksikielisille oppilaille, jotka elävät kaksikielisessä kotiympäristössä ja ovat vuorovaikutuksessa suomalaisen kulttuurin kanssa (ks. luku 6.1 kielten oppimäärät).

Arviointiin osallistuneiden A-suomi-oppilaiden osuus oli 60 % ja äidinkielenomainen suomi -oppilaiden osuus 40 %. Tämä jako antaa jonkinlaisen käsityksen

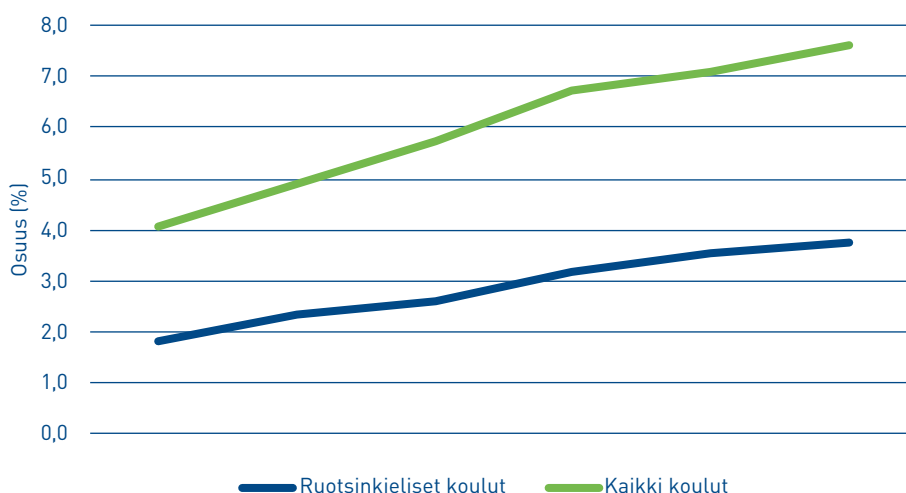
koulujen oppimäärien välisistä suhteista, mutta kokonaiskuva se ei anna, sillä osassa kouluja ja kuntia ei tarjota sekä A-suomen että äidinkielenomaisen suomen oppimääriä, vaikka niille olisi tarvetta ja kysyntää. Käytännössä on lisäksi osoittautunut vaikeaksi jakaa oppilaita A-suomen ja äidinkielenomaisen suomen välillä. (Nummela ja Westerholm 2020; Åkerlund ym. 2019; Hellgren ym. 2019)

Yhteistä näiden tutkimusten tuloksissa on se, että ne tarkastelevat oppilaiden moninaista kielellistä taustaa eri näkökulmista. Kokonaiskuva ei ole mahdollista luoda siitä, kenen kanssa, missä olosuhteissa ja missä tilanteissa oppilaat puhuvat mitään kieltä. Se ei myöskään ole erityisen tarkoituksenmukaista, sillä kielenkäyttö muuttuu koko ajan.

2.2 Vieraskieliset oppilaat

Tilastoissa vieraskielisiksi oppilaiksi määritellään ne oppilaat, joiden äidinkielenä on jokin muu kieli kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. (Ks. taulukko 2.1). Vuonna 2011 vieraskielisten oppilaiden osuus oli runsaat 4 % kaikista oppilaista, osuus ruotsinkielisissä kouluissa oli alle 2 %. Tilastot osoittavat vieraskielisten oppilaiden osuuden suhteellisen tasaista kasvua sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä kouluissa vuosina 2011–2019. Kasvu on ollut jonkin verran hitaampaa ruotsinkielisissä kouluissa. Vuonna 2019 vieraskielisten osuus oli vajaat 8 % kaikista oppilaista, ruotsinkielisissä kouluissa osuus oli 4 %.

KUVIO 2.2: VIERASKIELISTEN OPPILAIDEN OSUUS 1.–9. VUOSILUOKILLA VUOSINA 2011–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

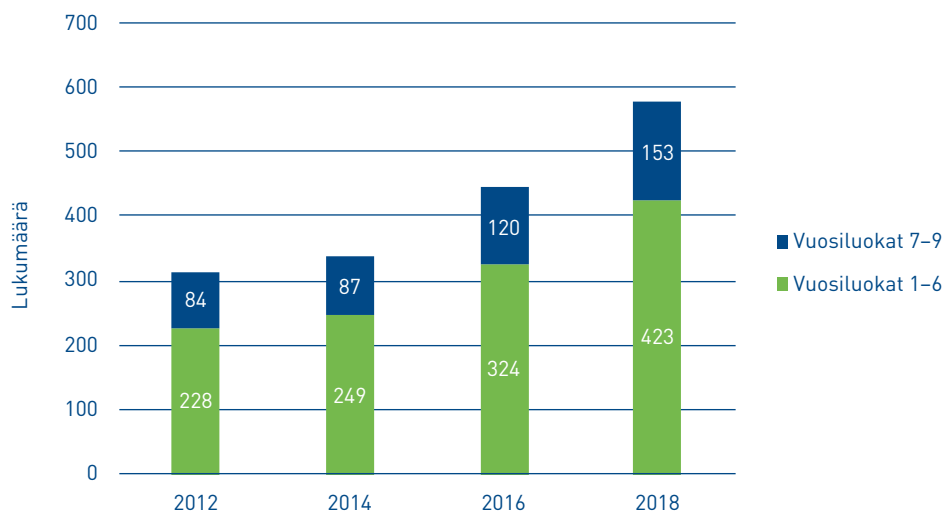
Vieraskielisten oppilaiden määrä ruotsinkielisissä kouluissa on melko pieni, ja muutokset voivat vuositasolla olla suuria riippuen maahanmuuttajien määrän vaihtelusta ja siitä, miten he jakautuvat ruotsinkielisille ja kaksikielisille alueille. Vuonna 2019 ruotsinkielisissä kouluissa 1.–9. vuosiluokilla oli 1 310 vieraskielistä oppilasta, ja se vastaa noin 4 % oppilaista. Yli puolet ruotsinkielisten koulujen vieraskielistä oppilasta kävi koulua Pohjanmaalla ja alle neljäsosa Uudella- maalla, useimmat heistä Helsingissä. Ahvenanmaalla 1.–9. vuosiluokilla oli 276 vieraskielistä oppilasta, mikä vastaa lähes kymmenesosaa Ahvenanmaan oppi- laista. (Ks. taulukko 2.2)

Ruotsi toisena kielenä

Ruotsi ja suomi toisena kielenä ovat oppimääriä äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa. Ruotsi ja suomi toisena kielenä -oppimäärien erityisenä tehtävänä on tukea kielellistä ja kulttuurillista identiteettiä, tukea oppilaiden monikielisyy- den kehitystä ja samalla herättää kiinnostus kielitaidon kehittämiseen ja tarjota siihen välineitä myös tulevien opintojen kannalta. (Perusopetuksen opetussuun- nitelman perusteet 2014)

Perusopetuksessa oli kaikkiaan 36 600 ruotsia tai suomea toisena kielenä opiske- levaa maahanmuuttotaista oppilasta vuonna 2018. Vuonna 2018 oppilaista 7 % opiskeli 1.–6. vuosiluokilla ruotsia tai suomea toisena kielenä ja 7.–9. vuosiluokilla vastaava osuus oli 6 %. Enemmistö eli runsaat 36 000 oppilasta opiskeli suomea toisena kielenä ja lähes 600 oppilasta ruotsia toisena kielenä. Noin 7 % suomen- kielisen perusopetuksen oppilaista opiskeli suomea toisena kielenä ja lähes 2 % ruotsinkielisen perusopetuksen oppilaista opiskeli ruotsia toisena kielenä.

KUVIO 2.3: RUOTSIA TOISENA KIELENÄ OPISKELLEIDEN OPPILAIDEN LUKUMÄÄRÄ VUOSILUOKAN MUKAAN VUOSINA 2012–2018.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Ruotsia tai suomea toisena kielenä opiskelevien oppilaiden lukumäärä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2012 lähtien. Myös ruotsia toisena kielenä opiskelevien oppilaiden lukumäärä on kasvanut erityisesti viime vuosina, kun äidinkieleltään vieraskielisten oppilaiden osuus on kasvanut ruotsinkielisissä kouluissa. Vuonna 2018 lähes 2 % ruotsinkielisen perusopetuksen oppilaista opiskeli ruotsia toisena kielenä: 576 oppilasta jakautui 9. vuosiluokalle. Pohjanmaalla oli eniten oppilaita, jotka opiskelivat ruotsia toisena kielenä ja kirjallisuutta, ja heitä oli 438 oppilasta. Se vastaa 76 % kaikista oppilaista, jotka opiskelevat ruotsia toisena kielenä. Suuressa osassa kaksikielisiä alueita ruotsia toisena kielenä opiskelevien oppilaiden osuus kasvaa hieman hitaammin, sillä kotoutuminen tapahtuu enimmäkseen suomen kielellä. Tilastotietoja suomesta ja ruotsista toisena kielenä kerätään joka toinen vuosi.

Liitteet

TAULUKKO 2.1: VIERASTA KIELTÄ ÄIDINKIELENÄÄN PUHUVIEN OPPILAIDEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS 1.–9. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

Vuosi	Ruotsinkielinen koulutus			Koko maa		
	Vierasta kieltä äidin-kielenään puhuvien oppilaiden lukumäärä	Oppilaiden lukumäärä yhteensä	Osuus kaikista oppilaista [%]	Vierasta kieltä äidin-kielenään puhuvien oppilaiden lukumäärä	Oppilaiden lukumäärä yhteensä	Osuus kaikista oppilaista [%]
2011	597	32 592	1,8	21 606	527 961	4,1
2012	705	32 352	2,2	23 811	526 197	4,5
2013	768	32 514	2,4	25 845	527 670	4,9
2014	822	32 751	2,5	28 470	530 826	5,4
2015	852	32 940	2,6	30 747	534 186	5,8
2016	969	33 369	2,9	33 333	538 779	6,2
2017	1 083	33 951	3,2	36 774	545 634	6,7
2018	1 209	34 350	3,5	38 982	550 077	7,1
2019	1 311	34 707	3,8	42 171	554 166	7,6

Perusopetusta tarjoavat koulut, erityiskoulut sekä perusopetusta ja lukiokoulutusta tarjoavat koulut.

Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvat oppilaat määritellään oppilaiksi, joilla on jokin muu äidinkieli kuin ruotsi, suomi, saame, romani tai viittomakieli.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 2.2: VIERASTA KIELTÄ ÄIDINKIELENÄÄN PUHUVIEN OPPILAIEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS 1.–9. VUOSILUOKILLA RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA MAAKUNNAN JA KUNNAN MUKAAN VUONNA 2019.

Maakunta	Ruotsinkielinen koulutus		
	Vierasta kieltä äidin- kielenään puhuvien oppilaiden lukumäärä	Oppilaiden kokonais- lukumäärä maakun- nassa	Osuus kaikista oppi- laista maakunnassa [%]
Uusimaa	309	15 753	2,0
Espoo	63		
Kauniainen	12		
Helsinki	105		
Raasepori	72		
Vantaa	27		
Muut	30		
Varsinais-Suomi	42	2 784	1,5
Turku	30		
Muut	12		
Pohjanmaa	672	11 511	5,8
Pietarsaari	114		
Mustasaari	27		
Korsnäs	36		
Kruunupyy	27		
Luoto	15		
Maalahti	18		
Uusikaarlepyy	57		
Närpiö	159		
Pedersöre	39		
Vaasa	108		
Vöyri	72		
Ahvenanmaa	276	2 988	9,2
Finström	15		
Jomala	45		
Maarianhamina	159		
Muut	57		
Muut alueet	12	1 671	0,7
Yhteensä	1 311	34 707	3,8

Perusopetusta tarjoavat koulut, erityiskoulut sekä perusopetusta ja lukiokoulutusta tarjoavat koulut.

Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvat oppilaat määritellään oppilaiksi, joilla on jokin muu äidinkieli kuin ruotsi, suomi, saame, romani tai viittomakieli.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

Lähteet

Brink, Satya, Nissinen, Kari & Vettenranta, Jouni (2013). Jämlikhet och resultat. Rapport 48. Pedagogiska forskningsinstitutet. Jyväskylän universitet. [Jämlikhet och resultat](#)

Harju-Luukkainen, Heidi, Nissinen, Kari, Stolt, Sofia & Vettenranta, Jouni (2014). PISA 2012: Resultatnivån i de svenskspråkiga skolorna i Finland. Pedagogiska forskningsinstitutet. Jyväskylän universitet. [PISA 2012: Resultatnivån i de svenskspråkiga skolorna i Finland](#)

Hellgren, Jan, Silverström, Chris, Lepola, Laura, Forsman, Liselott & Slotte, Anna (2019). Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1–6 läsåret 2017–2018. Publikationer 8:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna?](#)

Kovero, Camilla (2011). Språk, identitet och skola II: Barn och ungdomar i svenska skolor i olika språkliga miljöer. Rapporter och utredningar 2011:6. Utbildningsstyrelsen. [Språk, identitet och skola II: Barn och ungdomar i svenska skolor i olika språkliga miljöer](#)

Leino, Kaisa, Ahonen, Arto K., Hienonen, Ninja, Hiltunen, Jenna, Lintuvuori, Meri, Lähteinen, Suvi, Lämsä, Joni, Nissinen, Kari, Nissinen, Virva, Puhakka, Eija, Pulkkinen, Jonna, Rautopuro, Juhani, Sirén, Marjo, Vainikainen, Mari-Pauliina, Vettenranta, Jouni (2019). PISA 18 Ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [PISA 18 Ensituloksia](#)

Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen. Utbildningsstyrelsen. [Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen](#)

Nummela, Yvonne & Westerholm, Annika (2020). ”Det är bra att börja i tid” – undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna. Rapporter och utredningar 2020:5. Utbildningsstyrelsen. [”Det är bra att börja i tid” – undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna](#)

Oker-Blom, Gun, Geber, Erik, Backman, Heidi (2001). Språklig mångfald i skolan. Språkbakgrund och muntlig språkkompetens i de svenska lågstadieskolorna i Finland. Utbildningsstyrelsen. [Språklig mångfald i skolan. Språkbakgrund och muntlig språkkompetens i de svenska lågstadieskolorna i Finland](#)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014](#)

Stenberg-Sirén, Jenny (2018). Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2018. Språk och internet. Tankesmedjan Magma. [Svenskspråkig ungdomsbarometer 2018](#)

Westerholm, Annika & Oker-Blom, Gun (red.) (2016). Språk i rörelse – skolspråk, flerspråkighet och lärande. Guider och handböcker 2016:4. Utbildningsstyrelsen. [Språk i rörelse – skolspråk, flerspråkighet och lärande](#)

Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu. [Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu](#)

Åkerlund, Carola, Marjanen, Jukka och Lepola, Laura (2019). Lärresultat i finska i åk 6 – Resultat av en utvärdering våren 2018. Publikationer 6:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Lärresultat i finska i åk 6 – Resultat av en utvärdering våren 2018](#)

3 RUOTSINKIELISEN KOULUVERKOSTON KEHITYS JA OPPILASMÄÄRÄT

Vuonna 2019:

- Suomessa oli 2 279 perusopetuksen oppilaitosta, 227 kpl eli 10 % oppilaitosta oli ruotsinkielisiä
- Ruotsinkielistä perusopetusta tarjotaan 61 kunnassa
- Ruotsinkielisiä oppilaita peruskouluissa oli 6 % kaikista oppilaista
- Ruotsinkielisistä kouluista enemmistö on pieniä tai keskisuuria alle 300 oppilaan kouluja
- Ruotsinkieliset opetusryhmät olivat keskimäärin suomenkielisiä opetusryhmiä pienempiä
- Ruotsinkielisten koulujen määrä on laskenut noin 21 % ja suomenkielisten noin 26 % viimeisten 10 vuoden aikana

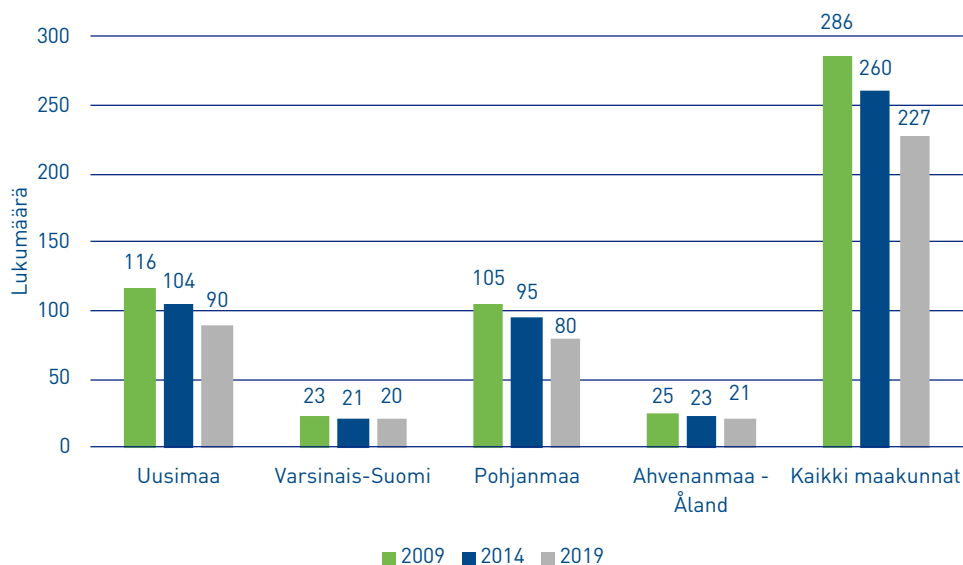
3.1 Kouluverkosto ja koulutuksen järjestäjät

Suomen peruskoulujen opetuskieli on lain mukaan joko suomi tai ruotsi. Kaksikielisten koulujen perustamisesta käytiin yhteiskunnallista keskustelua muutama vuosi sitten, mutta asia jäi keskustelun tasolle. Opetuksen järjestäminen on kuntien vastuulla. Kunnassa, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita, on järjestettävä sekä suomen- että ruotsinkielistä perusopetusta. Suomessa oli 310 kuntaa vuonna 2020, ja perusopetusta ruotsiksi järjestettiin 61 kunnassa. Perusopetusta sekä suomeksi että ruotsiksi järjestettiin yhteensä 42 kunnassa eli 14 % kunnista.

Kouluverkoston koko on pienentynyt merkittävästi 2000-luvulla. Tähän ovat syynä muun muassa ikäluokkien pienentyminen sekä valtion säästötoimenpiteet ja siten kuntien huonontunut taloudellinen tilanne. Etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa kouluverkkoa on harvennettu. Ruotsinkielisten koulujen määrä on laskenut noin 21 % ja suomenkielisten noin 26 % viimeisimmän kymmenen vuoden aikana. Pienintä lasku ruotsinkielisten koulujen osalta on ollut Ahvenanmaalla ja Varsinais-Suomessa eli 13–16 %. Uudellamaalla ja Pohjanmaalla ruotsinkielisten koulujen määrä on laskenut 22–24 % vuodesta 2009. Etenkin pienten, alle 50 oppilaan koulujen määrä on pienentynyt, ja näin ollen koulujen koko on kasvanut yleisesti Suomessa. Ruotsinkielisissä kouluissa oppilailla on usein pidemmät koulumatkat, koska ruotsinkielinen kouluverkko on harvempi.

Maakuntia on Suomessa 19, ja ruotsinkielistä perusopetusta järjestetään 11 maakunnassa. Ruotsinkielisistä kouluista 40 % sijaitsee Uudellamaalla ja 35 % Pohjanmaalla. Noin 10 % ruotsinkielisistä kouluista on Varsinais-Suomessa ja 10 % Ahvenanmaalla.

KUVIO 3.1: RUOTSINKIELISTEN KOULUJEN MÄÄRÄ MAAKUNNITTAIN 2009, 2014 JA 2019.

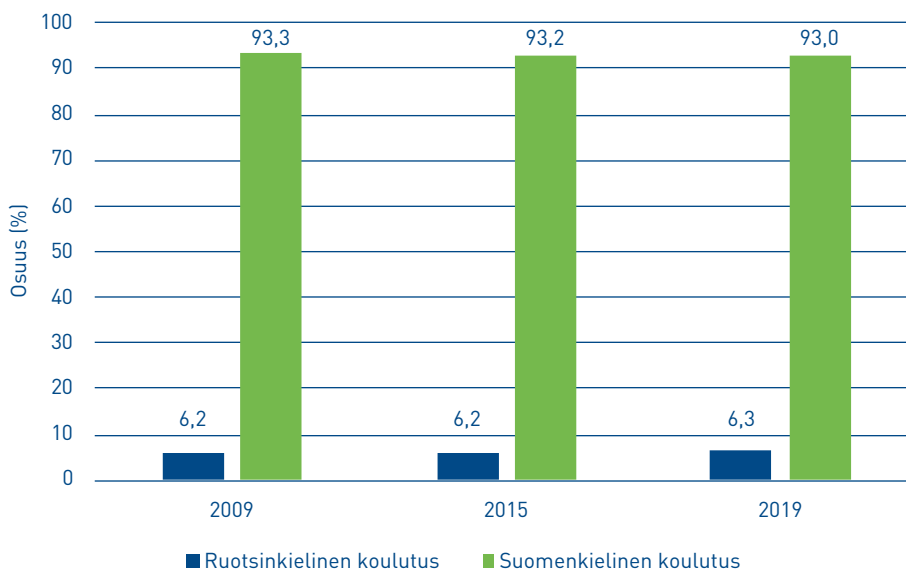
Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Vuonna 2019 peruskouluja oli yhteensä 2 279. Näistä ruotsinkielisiä oli 227 eli 10 % (ks. taulukko 3.1). Perusopetuksen järjestää kunta, kuntayhtymä, valtio tai yksityinen taho. Suurin osa ruotsinkielisistä kouluista, 199 koulua, oli kunnallisia, eli koulutuksen järjestäjänä toimi kunta. Viidessä ruotsinkielisessä koulussa koulutuksen järjestäjänä oli yksityinen taho ja kahdessa valtio. Ahvenanmaalla oli yhteensä 21 peruskoulua, ja kaikissa koulutuksen järjestäjänä oli kunta.

3.2 Oppilaat ruotsinkielisissä kouluissa

Suomessa oli vuonna 2019 noin 554 160 perusopetuksessa olevaa oppilasta. Oppilaita ruotsinkielisissä peruskouluissa oli 34 707 eli 6 % kaikista oppilaista (ks. taulukko 3.2). Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus kaikista oppilaista on pysynyt samana vuosina 2009–2019, samoin suomenkielisten koulujen. Vieraskielisen väestön määrä on kasvanut tasaisesti Suomessa 2000-luvun alusta lähtien. Vaikka vieraskielisten oppilaiden osuus onkin kasvanut, niin muun kuin suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen tarjonta ei kuitenkaan ole lisääntynyt samassa suhteessa. Erityisesti 2010-luvulla koulun rooli monimuotoisuuden ylläpitäjänä korostui.

**KUVIO 3.2: RUOTSIN- JA SUOMENKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIDEN OSUUS
KAIKISTA 1.–9.-LUOKKALAISISTA 2009, 2015 JA 2019.**

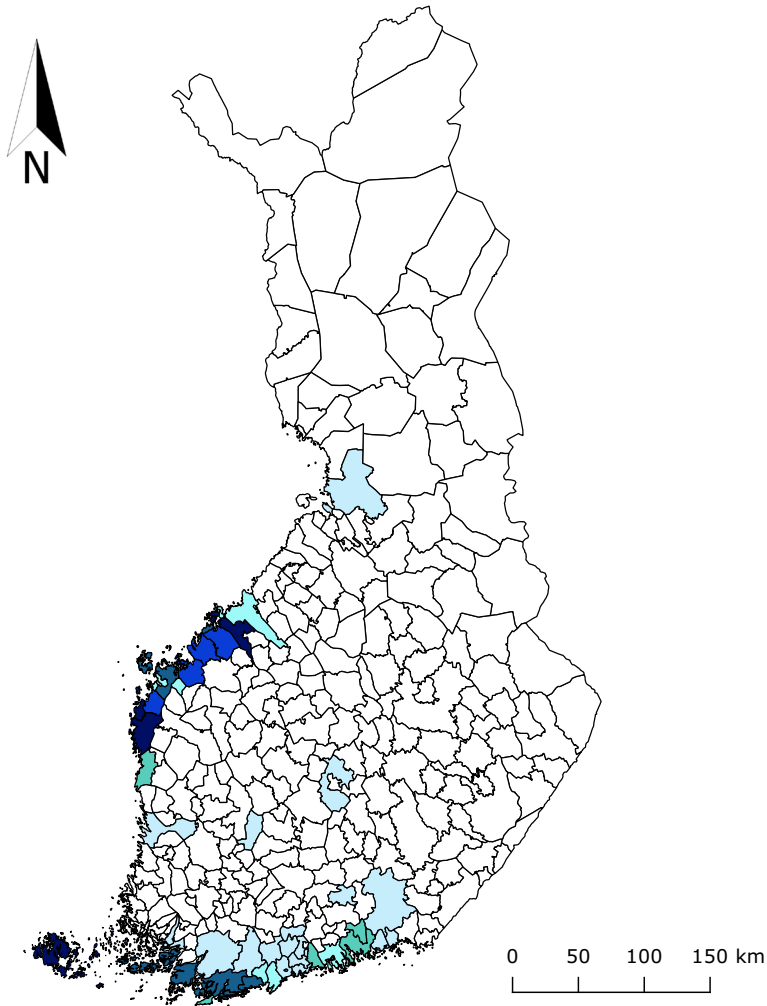
Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

3.3 Alueellinen jakautuminen

Lähes puolet kaikista ruotsinkielistä koulua käyvistä oppilaista asuu Uudellamaalla (46 %). Heistä 33 % asuu Pohjanmaalla, 8 % Varsinais-Suomessa ja Ahvenanmaalla vajaa 9 %.

Enemmistöllä Pohjanmaan oppilaista on opetuskielenä ruotsi, sillä maakunnan kaikista oppilaista lähes 60 % on ruotsinkielisessä koulussa. Uudellamaalla vastaava luku on noin 10 % ja Varsinais-Suomessa 6 %. Ruotsinkielisessä koulussa olevien oppilaiden osuus on pysynyt tasaisena näissä kolmessa maakunnassa. Kuntia, joissa 100 % oppilaista on ruotsinkielisessä koulussa, on Ahvenanmaan lisäksi Manner-Suomessa 4 kpl. (Ks. taulukko 3.3)

KARTTA 3.1: RUOTSINKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIDEN OSUUS KUNNITTAIN 2019.

Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus 2019 (%)

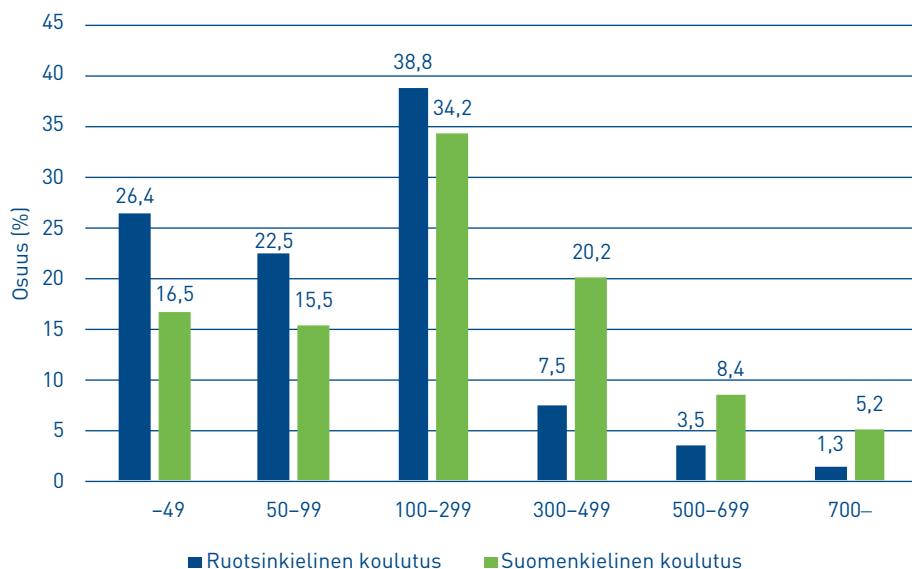
- Ei ruotsinkielisiä peruskouluja
- 0,1–9,5
- 9,6–29,8
- 29,9–50,9
- 51,0–76,5
- 76,6–99,9
- Kaikki oppilaat ruotsinkielisissä kouluissa

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen -
opetushallinnon tilastopalvelu.

3.4 Koulujen ja opetusryhmien koko

Ruotsinkielisistä kouluista lähes 90 % on pieniä tai keskisuuria alle 300 oppilaan kouluja. Suuret yli 300 oppilaan koulut ovat ruotsinkielisillä harvinaisempia kuin suomenkielisillä. Ruotsinkielisiä yli 700 oppilaan kouluja on kolme, ja ne sijaitsevat Uudellamaalla. Vastaavasti suomenkielisiä suuria yli 700 oppilaan kouluja on 106.

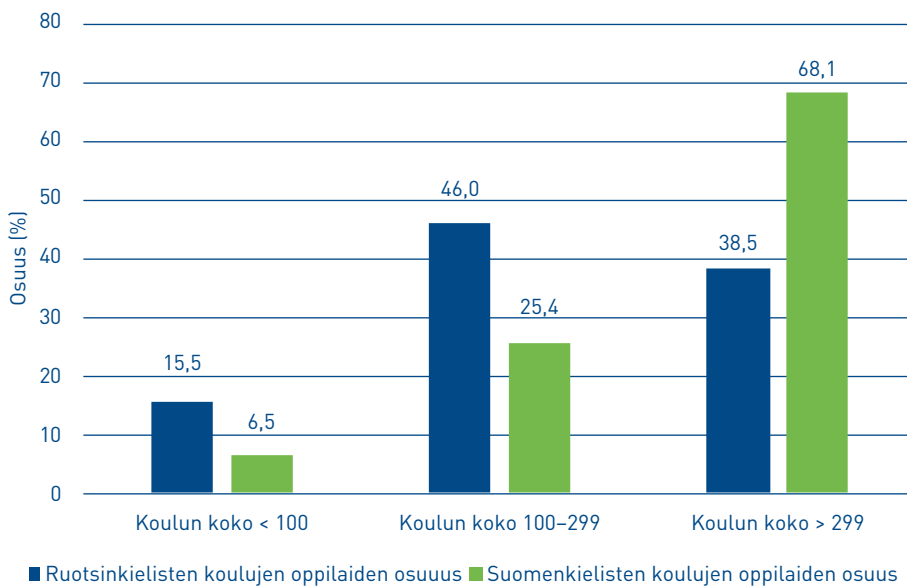
KUVIO 3.3: RUOTSIN- JA SUOMENKIELISTEN KOULUJEN OSUUS KOULUN KOON MUKAAN 2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Lähes puolet eli 46 % ruotsinkielistä koulua käyvistä oppilaista opiskelee keski-suurissa 100–299 oppilaan kouluissa. Suomenkielisissä kouluissa opiskelevista jopa 68 % opiskelee suurissa yli 299 oppilaan kouluissa.

KUVIO 3.4: RUOTSIN- JA SUOMENKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIEN OSUUS KOULUN KOON MUKAAN 2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Vuonna 2019 ruotsinkieliset opetusryhmät olivat keskimäärin suomenkielisiä opetusryhmiä pienempiä, ja tämä on ollut trendi jo pidemmän aikaa. Vuosiluokilla 1.–6. ruotsinkielisten oppilaitosten keskimääräinen opetusryhmäkoko vuonna 2019 oli 15. Suomenkielisten opetusryhmien keskikoko oli 19. (Ks. taulukko 3.4) (Puukko ym. 2020)

Liitteet

TAULUKKO 3.1: KOULUJEN LUKUMÄÄRÄ MAAKUNNITTAIN JA OPETUSKIELITTÄIN 2019.

Maakunta	Opetuskieli ruotsi	Suomi ja muut opetuskielet	Koko maa
Uusimaa	90	431	521
Varsinais-Suomi	20	180	200
Satakunta	1	111	112
Kanta-Häme		83	83
Pirkanmaa	1	164	165
Päijät-Häme	1	62	63
Kymenlaakso	3	78	81
Etelä-Karjala		37	37
Etelä-Savo		71	71
Pohjois-Savo		112	112
Pohjois-Karjala		73	73
Keski-Suomi	1	108	109
Etelä-Pohjanmaa		130	130
Pohjanmaa	80	35	115
Keski-Pohjanmaa	8	46	54
Pohjois-Pohjanmaa	1	203	204
Kainuu		32	32
Lappi		96	96
Ahvenanmaa - Åland	21		21
Yhteensä	227	2 052	2 279

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 3.2: PERUSOPETUKSEN OPPILASMÄÄRÄ KOKO MAASSA JA RUOTSINKIELISISSÄ KOULUISSA VUOSINA 2009–2019.

Vuosi	Oppilasmäärä koko maassa	Opetuskieli ruotsi	
		Lukumäärä	Osuus (%)
2009	538 743	33 456	6,2
2011	527 961	32 592	6,2
2013	527 673	32 514	6,2
2015	534 186	32 940	6,2
2017	545 634	33 951	6,2
2019	554 166	34 707	6,3

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 3.3: RUOTSINKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA 2009, 2014 JA 2019.

Maakunta	2009 [%]	2014 [%]	2019 [%]
Uusimaa	10,2	9,9	9,4
Varsinais-Suomi	6,2	6,0	6,2
Satakunta	1,0	1,1	1,1
Pirkanmaa	0,5	0,5	0,5
Päijät-Häme	0,1	0,3	0,5
Kymenlaakso	1,2	1,2	1,2
Pohjois-Savo	0,1	0,1	
Keski-Suomi			0,1
Pohjanmaa	58,6	57,9	59,5
Keski-Pohjanmaa	11,3	10,4	9,5
Pohjois-Pohjanmaa	0,3	0,4	0,3
Ahvenanmaa - Åland	100,0	100,0	100,0
Yhteensä	6,2	6,2	6,3

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 3.4: KESKIMÄÄRÄINEN OPETUSRYHMÄKOKO OPPILAITOKSEN OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSILUOKILLA 1.–6.

Opetuskieli	2013	2016	2019	Muutos vuosina 2013–2016	Muutos vuosina 2016–2019
Suomi	19,2	19,7	18,5	0,5	-1,2
Ruotsi	16,6	17,2	14,9	0,6	-2,3

Lähde: Opetushallitus. Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019. Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät.

Lähteet

Puukko, Mika, Karjalainen, Tommi, Tervonen, Aili (2020). Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät. Raportit ja selvitykset 2020:16. Opetushallitus.
[Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät](#)

Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu. [Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu](#)

4 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA

- Sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisisissä kouluissa noin 11 % oppilaista saa tehostettua tukea.
- Erityistä tukea saavien oppilaiden osuus on ruotsinkielisissä kouluissa suomenkielisiä kouluja pienempi.
- Tehostettua tukea saavien oppilaiden osuus on kasvanut sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisisissä kouluissa vuodesta 2011 lähtien samalla, kun erityistä tukea saavien oppilaiden osuus on säilynyt pääosin samana.
- Suomenkielisten koulujen oppilaat saavat sekä tehostettua että erityistä tukea enemmän kuin ruotsinkielisten koulujen oppilaat jo koulun aloituksesta lähtien.
- Kelpoisten erityisluokanopettajien ja erityisopettajien osuus oli ruotsinkielisissä kouluissa pienempi kuin suomenkielisisissä kouluissa vuonna 2019.
- Suomenkielisisissä kouluissa on suhteellisen tavallista, että erityistä tukea saavat oppilaat opiskelevat kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa, mikä taas on harvinaisempaa ruotsinkielisissä kouluissa.

4.1 Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kouluissa

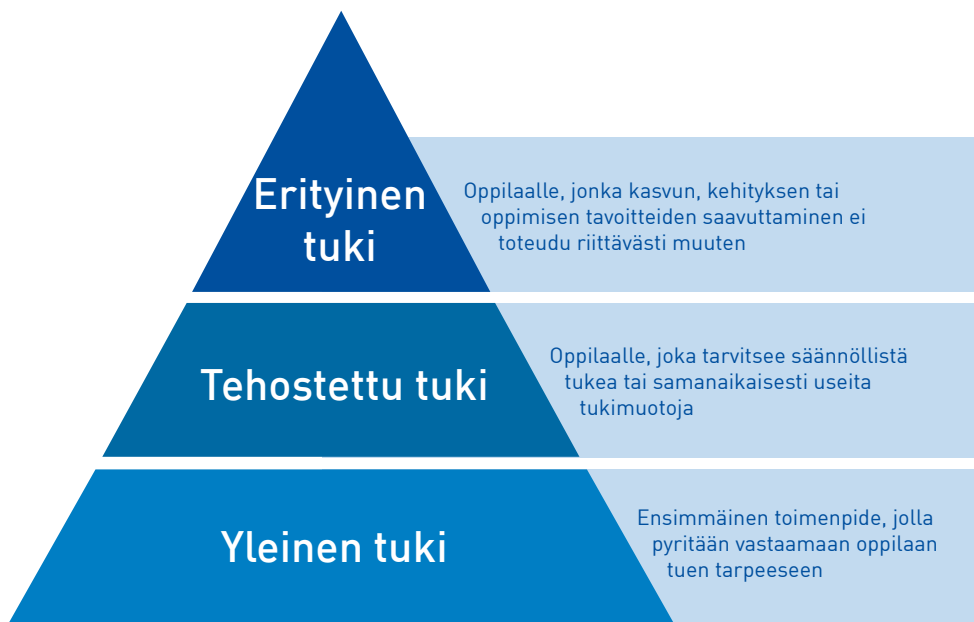
Vuonna 2010 tuli voimaan oppimisen ja koulunkäynnin tukea säätelevä perusopetuksen lakimuutos, ja vuonna 2011 Suomessa otettiin käyttöön kolmiportainen tuki. Ahvenanmaalla vastaava kolmiportainen tukijärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 2018. Kolmiportaisen tuen tavoitteena on taata parhaat koulutusmahdollisuudet kaikille oppilaille, ehkäistä ongelmia puuttamalla niihin jo varhaisessa vaiheessa sekä vahvistaa yhteistyötä koulujen, huoltajien, oppilashuollon ja viranomaisten välillä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki, ja tuen muotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osaaikainen erityisopetus, ohjaus, oppilashuollon palvelut, avustajapalvelut ja erilaiset apuvälineet. (Perusopetuslaki 628/1998; Stöd för lärande och skolgång)

Yleinen tuki on ensimmäinen toimenpide, jolla pyritään vastaamaan oppilaan tuen tarpeeseen. Siinä koulupäivään sisällytetään yleensä väliaikaisesti yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja ja erilaisia ohjaus- ja tukitoimia, joilla pyritään vaikuttamaan tilanteeseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Tehostettu tuki on jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukea oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin. Oppilas voi tällöin tarvita useampaa tuen muotoa. Tehostettua tukea saavalle oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma. Tehostetun tuen tarjoaminen edellyttää pedagogista arviota, joka tehdään moniammatillisen yhteistyön avulla.

Jos oppilaan saama tehostettu tuki ei ole riittävää koulutyöstä selviytymiseen, hänelle tehdään *erityistä tukea* koskeva ja pedagogiseen selvitykseen perustuva hallintopäätös. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityinen tuki koskee perusopetuslain mukaan erityisopetusta ja muuta oppilaan tarvitsemaa tukea. Erityisopetusta voidaan esimerkiksi järjestää muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokassa.

KUVIO 4.1: YLEINEN, TEHOSTETTU JA ERITYINEN TUKI.

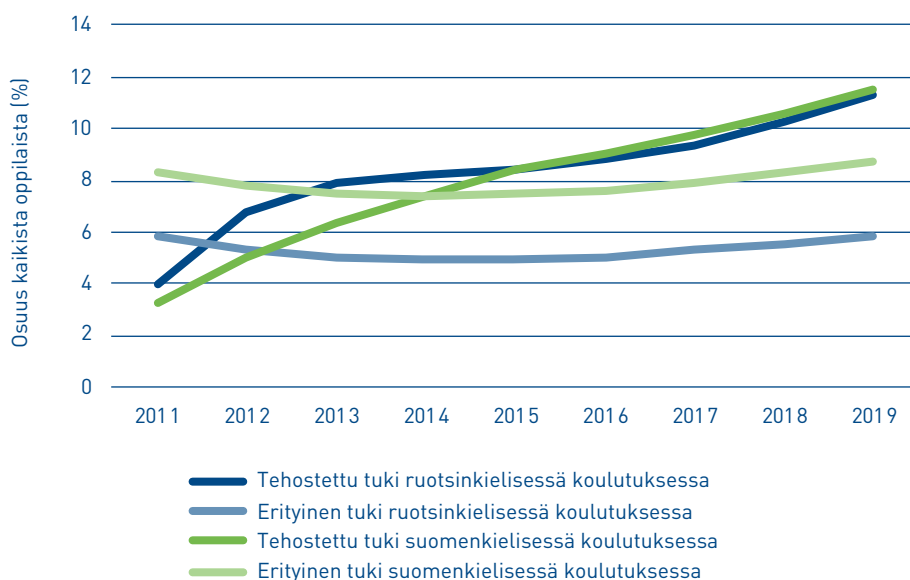

4.2 Tehostettu tuki ja erityinen tuki vaihtelevat opetuskielen ja vuosiluokan mukaan

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus on ruotsinkielisissä kouluissa jonkin verran suomenkielisiä kouluja pienempi. Sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa 10–11 % oppilaista on saanut tehostettua tukea viime vuosien aikana. Ruotsinkielisissä kouluissa erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus on ollut 5–6 %, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa on ollut 7–9 %. (Ks. taulukko 4.1)

Tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus on kasvanut voimakkaasti sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa vuodesta 2011, jolloin kolmiportainen tuki otettiin käyttöön. Osuus on kolminkertaistunut vuosien 2011 ja 2019 välillä. Samaan aikaan erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus ei ole vähentynyt, vaan se on pysynyt vuodesta toiseen lähes samalla tasolla pieniä vaihteluita lukuun ottamatta. (Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen)

KUVIO 4.2: TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

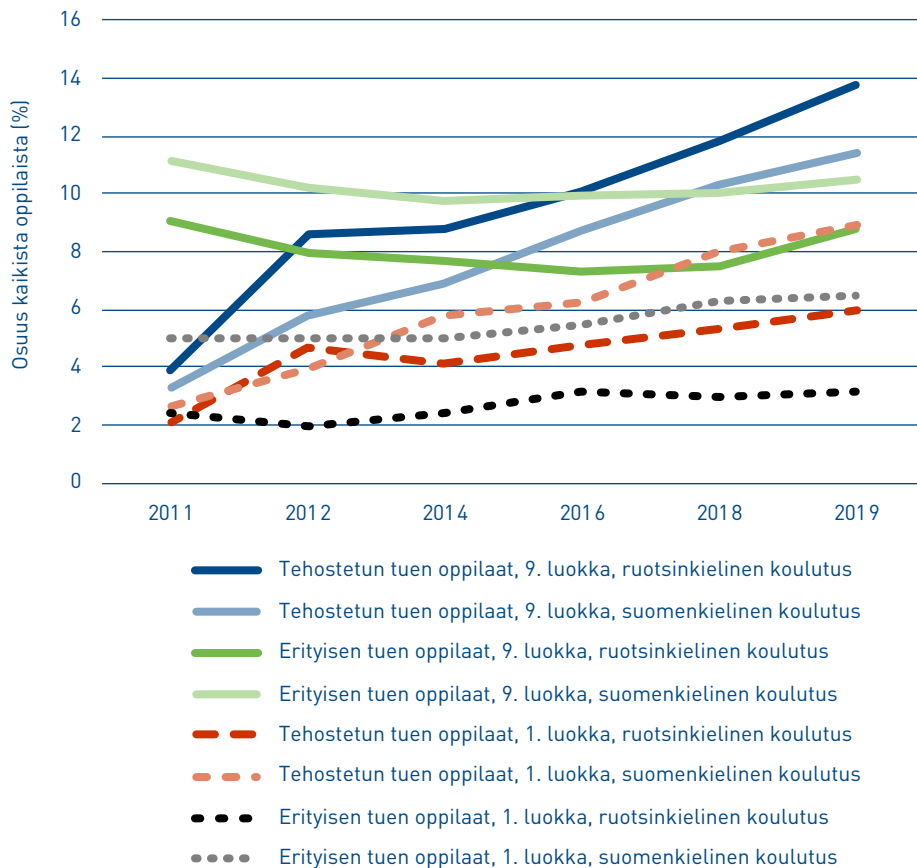

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus kasvaa 1. vuosiluokalta 9. vuosiluokalle. Erityisesti ruotsinkielisissä kouluissa vuosina 2011–2019 tehostettua tukea 1. vuosiluokalla saaneiden oppilaiden osuudessa verrattuna tehostettua tukea 9. vuosiluokalla saaneiden oppilaiden osuuteen on tapahtunut selvää muutosta. Vuonna 2011 ero 1. ja 9. vuosiluokkien välillä oli vain 2 prosenttiyksikköä ruotsinkielisissä kouluissa, mutta vuonna 2019 vastaava ero oli lähes 8 prosenttiyksikköä. Suomenkielisissä kouluissa ero 1. ja 9. vuosiluokkien välillä oli pienempi ja muutos vähäisempi: vuonna 2011 se oli vajaat 1 prosenttiyksikköä ja vuonna 2019 hieman alle 3 prosenttiyksikköä. Ruotsinkielisissä kouluissa tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus on tutkitulla aikavälillä kasvanut paljon enemmän 9. vuosiluokalla kuin 1. vuosiluokalla, kun taas kasvu on suomenkielisissä kouluissa vain hieman suurempi 9. vuosiluokalla kuin 1. vuosiluokalla. (Ks. myös liitteet: taulukko 4.2 ja kuvio 4.6)

Erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus 1. vuosiluokalla ja 9. vuosiluokalla eroaa toisistaan 4–6 prosenttiyksikköä sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa. Vuosiluokkien välinen ero on säilynyt melko muuttumattomana vuosien 2011 ja 2019 välillä pieniä vuosittaisia vaihteluita lukuun ottamatta. (Ks. myös liitteet: taulukko 4.2 ja kuvio 4.7)

KUVIO 4.3: TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA 1. JA 9. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

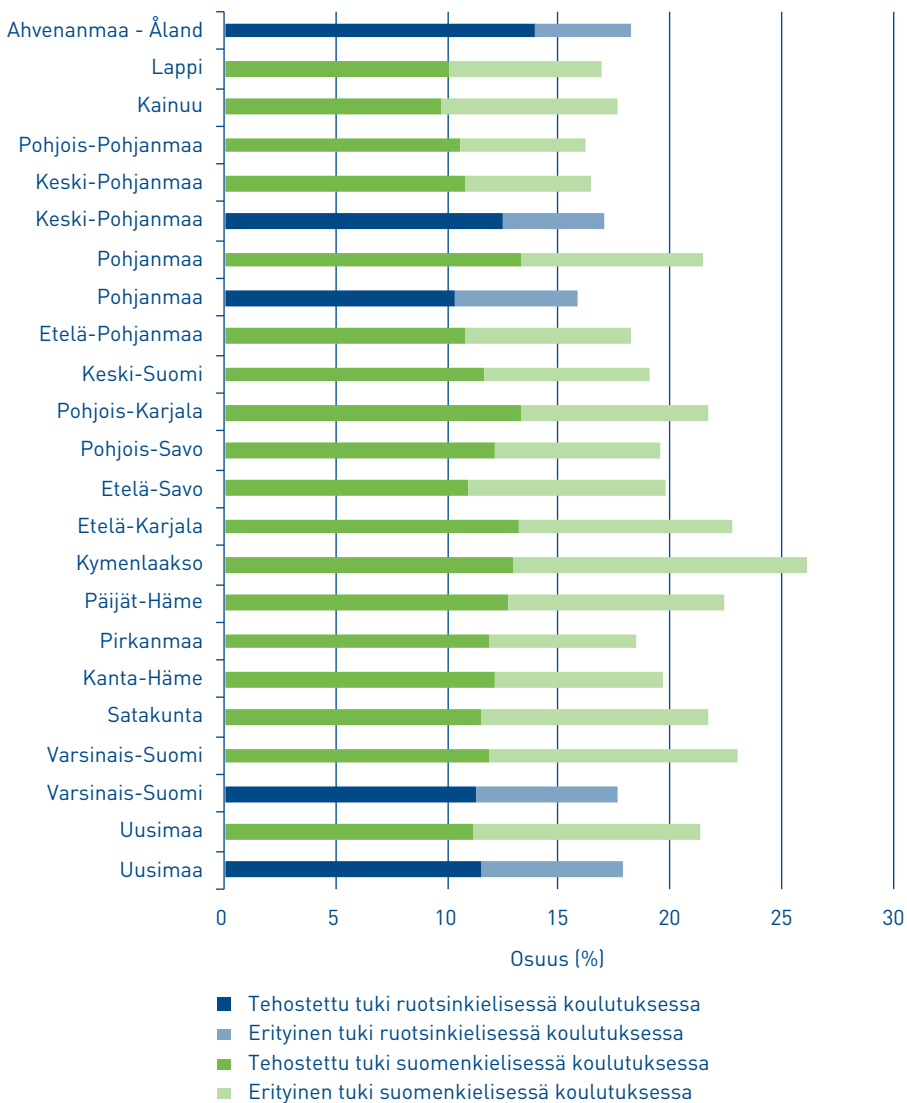
Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus on pienempi 1. vuosiluokalla ja merkittävästi suurempi 9. vuosiluokalla sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa. Erot ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välillä tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuuksissa ovat suuremmat 1. luokalla kuin 9. luokalla. Myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on koulun aloitusta koskevaa tilannetta käsittelevässä raportissaan todennut, että ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välillä on eroja siinä, kuinka aktiivisesti tehostettua tai erityistä tukea tarjotaan, ja että suomenkielisten koulujen oppilaat saavat enemmän tehostettua ja erityistä tukea jo heti koulun alkaessa. (Silverström ym. 2020)

4.3 Alueelliset erot ovat pieniä

Tehostettua tukea 1.–9. vuosiluokilla saaneiden oppilaiden osuus oli suomenkielissä kouluissa 12 % vuonna 2019: tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus vaihteli esimerkiksi Pohjois-Karjalan 13 ja Kainuun 10 prosentin välillä. Suurimmassa maakunnassa Uudellamaalla tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus nousi 11 prosenttiin. Ruotsinkielisissä kouluissa tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus oli 11 % vuonna 2019. Myös ruotsinkielisissä kouluissa erot maakuntien välillä olivat vähäiset. Tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus oli Pohjanmaalla 10 % ja Uudellamaalla alle 12 %. Suurin osuus, 14 %, oli Ahvenanmaalla.

Suomenkielisissä kouluissa 1.–9. vuosiluokilla *erityistä tukea* saaneiden oppilaiden osuus oli 9 % vuonna 2019: erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus vaihteli Kymenlaakson 13 % ja Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan alle 6 % välillä. Uudellamaalla erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus nousi 10 prosenttiin. Ruotsinkielisissä kouluissa alueelliset erot olivat pienemmät, ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus oli 6 % vuonna 2019. Erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus vaihteli Uudenmaan ja Varsinais-Suomen 6 % ja Keski-Pohjanmaan ja Ahvenanmaan runsaan 4 % välillä. (Ks. taulukko 4.3)

KUVIO 4.4: TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA OPETUSKIELEN JA MAAKUNNAN MUKAAN VUONNA 2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

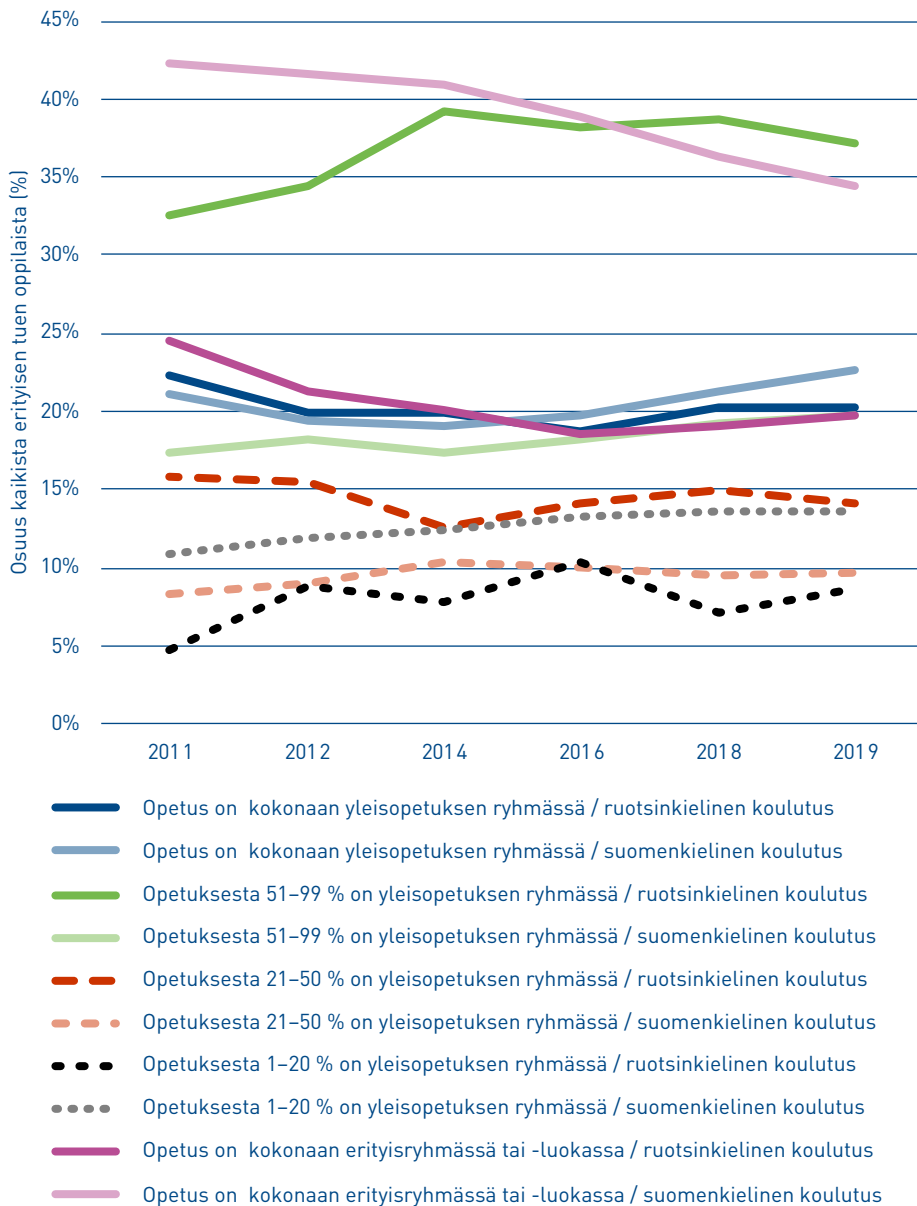
Vuonna 2019 kelpoisten erityisluokanopettajien ja erityisopettajien osuus oli pienempi ruotsinkielisissä kouluissa (85 %) kuin suomenkielisissä kouluissa (91 %). Tämä selviää Tilastokeskuksen teettämästä vuoden 2019 opettajatie-donkeruusta (ks. lisätietoja luvussa 7). Tiedonkeruun mukaan ruotsinkielisten koulujen erityisluokanopettajien ja erityisopettajien kelpoisuudessa oli suuria alueellisia eroja. Vuonna 2019 melkein kaikki Pohjanmaalla toimivat ja kyse-lyyn vastanneet erityisluokanopettajat ja erityisopettajat olivat kelpoisia, mutta Uudellamaalla kelpoisuusaste oli merkittävästi alhaisempi, 78 %. Ero oli lähes sama sekä vuoden 2016 että vuoden 2019 tiedonkeruussa. Myös suomenkielisissä kouluissa on samankaltaisia alueellisia eroja. Vuonna 2019 kelpoisten osuus oli pienin Uudellamaalla, 84 %. (Westerholm 2020)

4.4 Oppilaat opiskelevat ruotsinkielisissä kouluissa harvemmin erityisryhmässä tai -luokassa

Erityistä tukea saavien ja yleisopetukseen kokonaan integroituneiden oppilaiden osuus on miltei sama ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa. Vuonna 2019 yleisopetukseen kokonaan integroitujen oppilaiden osuus oli 20 % ruotsinkielisissä kouluissa ja 23 % suomenkielisissä kouluissa. Osuus on myös pysynyt vuodesta 2011 lähtien lähes samana lukuun ottamatta pieniä vuosittaisia vaihte-luita.

Sen sijaan yleisopetukseen osittain integroituneiden oppilaiden osuuksissa sekä kokonaan erillisessä ryhmässä tai luokassa opiskelevien oppilaiden osuuksissa on eroja. Ruotsinkielisissä kouluissa on tavallisinta, että 51–99 % opetuksesta järjestetään yleisopetukseen ryhmässä (37 %). Suomenkielisissä kouluissa on tavallisinta, että opetus on kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa (34 %).

KUVIO 4.5: ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA PERUSOPETUKSEN OPPILAISTA OPETUKSEN TOTEUTUSPAIKAN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Vuonna 2019 suomenkielisissä kouluissa erityistä tukea saaneista oppilaista 34 % opiskeli kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa. Suuntaus on laskeva, sillä vuosina 2011–2014 osuus oli yli 40 %. Ruotsinkielisissä kouluissa 20 % erityistä tukea saaneista oppilaista opiskeli kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa vuonna 2019. Myös ruotsinkielisissä kouluissa suuntaus on hieman laskeva, sillä vuonna 2011 osuus oli 25 %. (Ks. taulukko 4.4)

Kokonaan erillisissä opetusryhmissä opiskelevien oppilaiden osuus on pienentynyt tasaiseen tahtiin useimmissa maakunnissa sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa. Tarkasteltaessa koulujen käytäntöjä maakuntatasolla havaitaan, että ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa Uudellamaalla sekä suomenkielisissä kouluissa Satakunnassa on tavallisinta, että erityistä tukea saavat oppilaat opiskelevat erityisryhmässä tai -luokassa. Uudenmaan kouluissa 40 % erityistä tukea saaneista oppilaista suomenkielisissä kouluissa opiskeli erityisryhmässä tai -luokassa vuonna 2019. Ruotsinkielisissä kouluissa vastaava osuus oli 25 %.

Ruotsinkielisten koulujen oppilaat integroituvat useimmiten kokonaan tai osittain yleisopetukseen, kun taas suomenkielisissä kouluissa on tavallisempaa, että opetus järjestetään kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa. Tämä voi olla yhteydessä koulujen väliseen etäisyyteen ja koulujen kokoon. Kun kouluverkosto on tiheämpi tai koulut suurempia, erityisryhmien, -luokkien ja -koulujen järjestämiseen voi olla paremmat mahdollisuudet. Ruotsinkielisten koulujen väliset etäisyydet ovat usein suhteellisen pitkiä, ja ruotsinkieliset koulut ovat yleensä suhteellisen pieniä. Nykyään ruotsinkielisiä erityiskouluja on vain muutamia.

Liitteet

TAULUKKO 4.1: TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

	Opetuskieli ruotsi		Opetuskieli suomi	
	Tehostetun tuen oppilaiden osuus	Erityisen tuen oppilaiden osuus	Tehostetun tuen oppilaiden osuus	Erityisen tuen oppilaiden osuus
2011	3,9 %	5,9 %	3,3 %	8,3 %
2012	6,7 %	5,3 %	5,0 %	7,8 %
2013	7,9 %	5,0 %	6,4 %	7,5 %
2014	8,2 %	4,9 %	7,4 %	7,4 %
2015	8,4 %	4,9 %	8,4 %	7,5 %
2016	8,8 %	5,0 %	9,0 %	7,6 %
2017	9,4 %	5,4 %	9,8 %	7,9 %
2018	10,2 %	5,5 %	10,6 %	8,3 %
2019	11,3 %	5,8 %	11,5 %	8,7 %

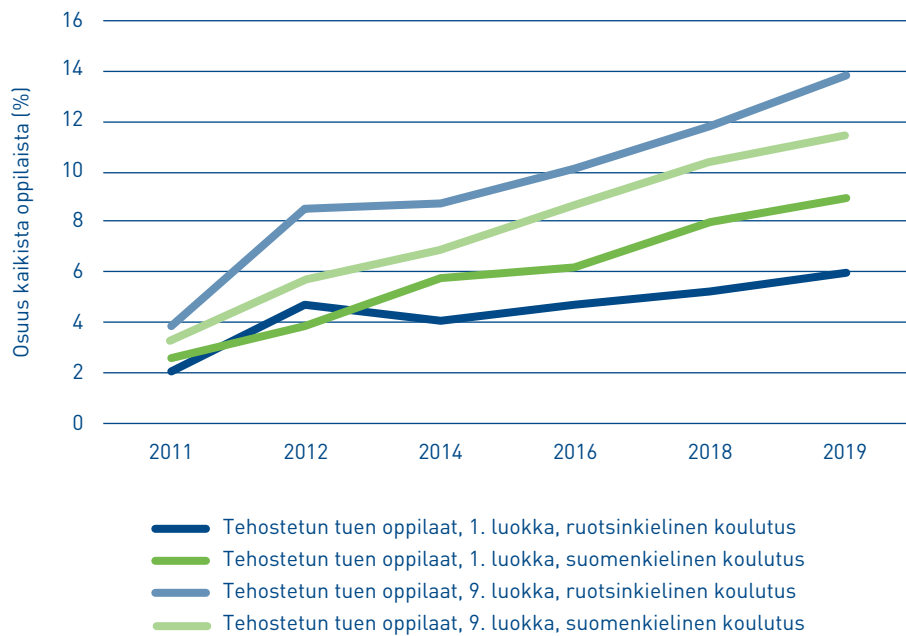
Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 4.2: TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA 1. JA 9. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

	2011	2012	2014	2016	2018	2019
Opetuskieli ruotsi						
Luokka 1						
Tehostettu tuki	2,1 %	4,7 %	4,1 %	4,7 %	5,3 %	6,0 %
Erityinen tuki	2,4 %	2,0 %	2,4 %	3,2 %	2,9 %	3,1 %
Luokka 9						
Tehostettu tuki	3,9 %	8,6 %	8,7 %	10,1 %	11,8 %	13,8 %
Erityinen tuki	9,0 %	8,0 %	7,7 %	7,3 %	7,5 %	8,8 %
Opetuskieli suomi						
Luokka 1						
Tehostettu tuki	2,6 %	3,9 %	5,7 %	6,2 %	8,0 %	8,9 %
Erityinen tuki	5,0 %	5,0 %	5,0 %	5,5 %	6,3 %	6,5 %
Luokka 9						
Tehostettu tuki	3,2 %	5,7 %	6,9 %	8,7 %	10,3 %	11,4 %
Erityinen tuki	11,2 %	10,2 %	9,8 %	10,0 %	10,0 %	10,5 %

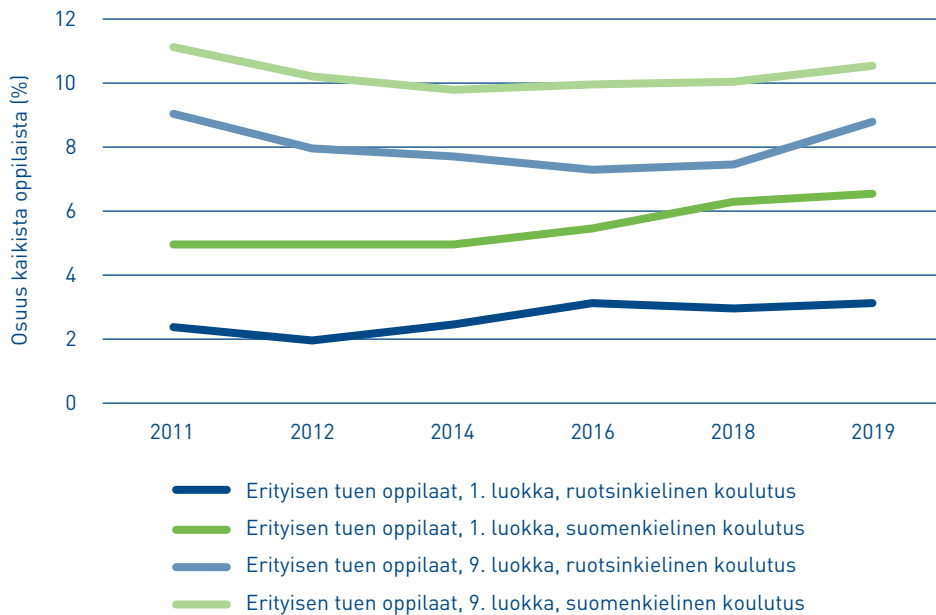
Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

KUVIO 4.6: TEHOSTETTUA TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA 1. JA 9. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

KUVIO 4.7: ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA 1. JA 9. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 4.3: TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA OPPILAISTA PERUSOPETUKSESSA OPETUSKIELEN JA MAAKUNNAN MUKAAN VUONNA 2019.

Maakunnat	Tehostetun tuen oppilaiden osuus kaikista oppilaista		Erityisen tuen oppilaiden osuus kaikista oppilaista	
	Opetuskieli ruotsi	Opetuskieli suomi	Opetuskieli ruotsi	Opetuskieli suomi
Uusimaa	11,5 %	11,2 %	6,4 %	10,2 %
Varsinais-Suomi	11,3 %	11,9 %	6,4 %	11,2 %
Satakunta		11,6 %		10,1 %
Kanta-Häme		12,1 %		7,6 %
Pirkanmaa		11,9 %		6,6 %
Päijät-Häme		12,8 %		9,7 %
Kymenlaakso		13,0 %		13,1 %
Etelä-Karjala		13,2 %		9,6 %
Etelä-Savo		10,9 %		8,9 %
Pohjois-Savo		12,2 %		7,4 %
Pohjois-Karjala		13,3 %		8,4 %
Keski-Suomi		11,7 %		7,4 %
Etelä-Pohjanmaa		10,8 %		7,4 %
Pohjanmaa	10,3 %	13,4 %	5,6 %	8,1 %
Keski-Pohjanmaa	12,5 %	10,8 %	4,6 %	5,7 %
Pohjois-Pohjanmaa		10,6 %		5,6 %
Kainuu		9,7 %		8,0 %
Lappi		10,1 %		6,8 %
Ahvenanmaa - Åland	13,9 %		4,4 %	
Yhteensä	11,3 %	11,5 %	5,8 %	8,7 %

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 4.4: ERITYISTÄ TUKEA SAANEIDEN OPPILAIDEN OSUUS KAIKISTA PERUSOPETUKSEN OPPILAISTA OPETUKSEN TOTEUTUSPAIKAN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2011–2019.

	2011	2012	2014	2016	2018	2019
Opetuskieli ruotsi						
Opetus on kokonaan yleisopetuksen ryhmässä	22,4 %	20,0 %	19,9 %	18,7 %	20,3 %	20,2 %
Opetuksesta 51–99 % on yleisopetuksen ryhmässä	32,5 %	34,5 %	39,2 %	38,2 %	38,7 %	37,1 %
Opetuksesta 21–50 % on yleisopetuksen ryhmässä	15,8 %	15,5 %	12,6 %	14,1 %	14,9 %	14,2 %
Opetuksesta 1–20 % on yleisopetuksen ryhmässä	4,8 %	8,8 %	7,8 %	10,3 %	7,1 %	8,7 %
Opetus on kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa	24,5 %	21,2 %	20,1 %	18,5 %	19,0 %	19,8 %
Opetuskieli suomi						
Opetus on kokonaan yleisopetuksen ryhmässä	21,0 %	19,3 %	19,0 %	19,7 %	21,3 %	22,6 %
Opetuksesta 51–99 % on yleisopetuksen ryhmässä	17,3 %	18,2 %	17,4 %	18,2 %	19,3 %	19,7 %
Opetuksesta 21–50 % on yleisopetuksen ryhmässä	8,4 %	9,0 %	10,3 %	10,0 %	9,5 %	9,6 %
Opetuksesta 1–20 % on yleisopetuksen ryhmässä	10,9 %	11,9 %	12,3 %	13,3 %	13,6 %	13,6 %
Opetus on kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa	42,3 %	41,6 %	41,0 %	38,8 %	36,3 %	34,4 %

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Lähteet

Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen. Utbildningsstyrelsen.

[Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen](#)

Perusopetuslaki (628/1998). Finlex. [Perusopetuslaki](#)

Silverström, Chris, Åkerlund, Carola, Ukkola, Annette & Metsämuuronen, Jari (2020).

Läget vid skolstarten. Kunskaper i modersmål och litteratur och i matematik i början av årskurs 1. Sammanfattningar 12:2020. Nationella centret för utbildningsutvärdering.

[Läget vid skolstarten. Kunskaper i modersmål och litteratur och i matematik i början av årskurs 1](#)

Stöd för lärande och skolgång. Bilaga 1 till grundskolans läroplan, ÅLR 2014/3157, Ålands landskapsregering. [Stöd för lärande och skolgång. Bilaga 1 till grundskolans läroplan](#)

Westerholm, Annika (2020). Lärarna och rektorerna i Finland 2019. Rapporter och utredningar 2020:14. Utbildningsstyrelsen. [Lärarna och rektorerna i Finland 2019](#)

Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu. [Vipunen – Opetushallinnon tilastopalvelu](#)

- Ruotsinkielisten koulujen oppilaat 4. ja 5. vuosiluokilla suhtautuvat koulunkäyntiin suomenkielisten koulujen oppilaita innokkaammin.
- Alempien vuosiluokkien oppilaat erityisesti suomenkielisissä kouluissa kokevat, että he voivat vaikuttaa paremmin kouluun liittyviin asioihin. Ylemmillä vuosiluokilla oppilaat kokevat ruotsinkielisissä kouluissa suomenkielisiä kouluja useammin, että heillä on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa asioihin.
- Noin puolet alempien vuosiluokkien oppilaista kokee, että he uskaltavat ilmaista mielipiteensä luokassa. Ylempien vuosiluokkien oppilaat kokevat harvoin ongelmia luokan tai koulun opiskeluilmapiirissä.
- Ruotsinkielisten koulujen oppilaat kokevat suomenkielisten koulujen oppilaita vähemmän kiusaamista ja osallistuvat myös itse vähemmän muiden kiusaamiseen.
- Kouluilla on entistä paremmat mahdollisuudet käyttää oppilashuollon palveluita. Tästä huolimatta 174 ruotsinkielisestä koulusta 5 koulua ilmoitti edelleen, että niiltä puuttuu mahdollisuus lääkärin palveluihin, 12 koulua ilmoitti, että niiltä puuttuu mahdollisuus psykologin palveluihin, ja 9 koulua ilmoitti, että niiltä puuttuu mahdollisuus käyttää kuraattorin palveluita.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL kerää säännöllisesti tietoja kouluista Kouluterveyskyselyn avulla. Kyselyssä kerätään tietoja eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä, opiskelusta ja osallisuudesta sekä siitä, missä määrin he saavat apua ja kuinka palvelut vastaavat heidän tarpeitaan. Kyselyyn osallistuvat perusopetuksen oppilaat 4.–5. ja 8.–9. vuosiluokilta, lukion ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijat sekä ammatillisten oppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijat. Perusopetuksessa kysely suoritetaan joka toinen vuosi. Noin 93 % kyselyyn vuonna 2019 vastanneista oppilaista kävi suomenkielistä koulua, ja 6 % ruotsinkielistä koulua.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL kerää joka toinen vuosi tietoja perusopetuksen henkilöstöstä, ja viimeisin tiedonkeruu tehtiin syksyllä 2019. Terveysten ja hyvinvoinnin edistämistä koskeva kysely toteutetaan yhteistyössä Opetushallituksen kanssa, ja se koostuu monista eri osa-alueista, joista yksi on oppilashuollon palvelujen saatavuus kouluissa (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2019; TEAviisari).

5.1 Nuoremmat oppilaat ovat tyytyväisempiä elämäänsä ja pitävät enemmän koulunkäynnistä

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksista käy ilmi, että ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen erot ovat yleensä pieniä tutkimuskysymyksestä riippumatta. Ruotsinkielisten koulujen 4.–5. vuosiluokkien oppilaat ovat hieman suomenkielisten koulujen oppilaita *tyytyväisempiä elämäänsä*. Erot ovat kuitenkin hyvin pieniä, sillä vuonna 2019 ruotsinkielisten koulujen oppilaista 91 % ilmoitti olevansa tyytyväisiä elämäänsä, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 89 %. Tilanne on päinvastainen 8.–9. vuosiluokilla: suomenkielisten koulujen oppilaat ovat hieman tyytyväisempiä (75 %) elämäänsä kuin ruotsinkielisten koulujen oppilaat (72 %).

Nuoremmat oppilaat pitävät odotetusti enemmän koulunkäynnistä. 4.–5. vuosiluokkien oppilaista lähes 80 % ilmoitti *pitävänsä koulunkäynnistä* hyvin paljon tai melko paljon, eikä ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välillä ilmennyt eroja. 8.–9. vuosiluokilla koulunkäynnistä hyvin paljon tai melko paljon pitävien osuus oli merkittävästi pienempi, erityisesti ruotsinkielisissä kouluissa. Ylemmillä vuosiluokilla oli 9 prosenttiyksikön ero kielen mukaan: noin puolet 8.–9. vuosiluokkien oppilaista ruotsinkielisissä kouluissa ilmoitti *pitävänsä koulunkäynnistä*, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 60 %. Erot nuorempien ja vanhempien oppilaiden suhtautumisessa koulunkäyntiin ovat todella huomattavat, erityisesti ruotsinkielisissä kouluissa. Koska vain puolet ruotsinkielisten koulujen oppilaista piti koulunkäynnistä 8. ja 9. vuosiluokilla, ero oli jopa 26 prosenttiyksikköä, jos tilannetta verrataan alempiin vuosiluokkiin. Suomenkielisissä kouluissa ero oli 17 prosenttiyksikköä.

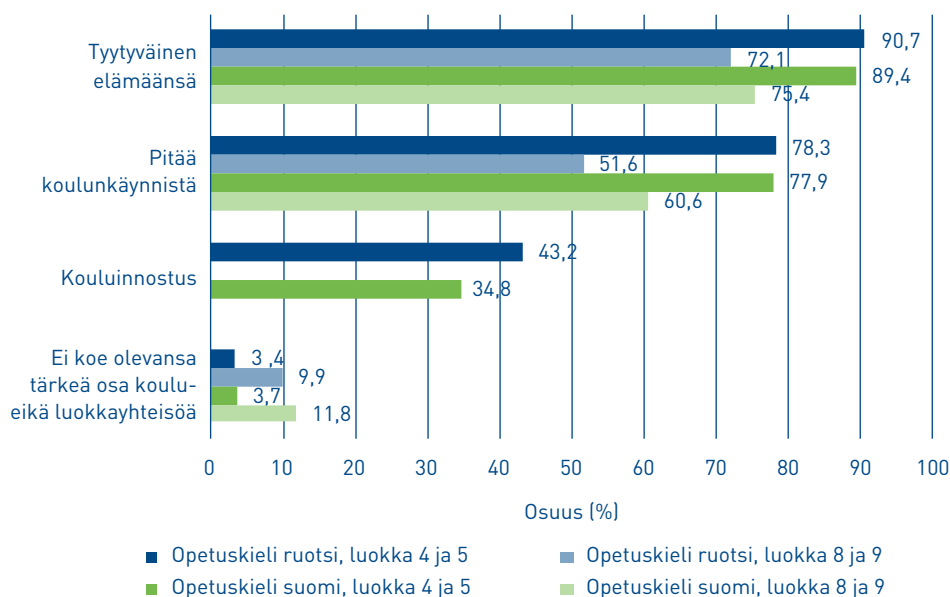
On yllättävää, että nuoremmista oppilaista 4.–5. vuosiluokilla lähes 40 % koki usein *väsymystä ja koulustressiä* koulussa. Ylemmillä vuosiluokilla alle 20 % kärsi koulu-uupumuksesta tai uupumusasteisesta väsymyksestä koulutyössä. Vastaukset perustuivat kolmeen eri väittämään, jotka käsittelivät tunnetta siitä, että oppilas tai opiskelija tuntee hukkuvansa koulutyöhön, riittämättömyyden tunnetta opiskelijana ja opintojen merkityksen vähentymistä. Erot ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välillä olivat pieniä. (Ks. taulukko 5.1)

Ruotsinkielisten koulujen oppilaat ovat suomenkielisten koulujen oppilaita innostuneempia koulunkäynnistä. 43 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista *suhtautui koulunkäyntiin* innokkaasti, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 35 %. 4.–5. vuosiluokkien oppilaat ottivat kantaa kahteen väittämään: ”Olen mielelläni koulussa” ja ”Olen usein innoissani koulutehtävistä”.

Sekä alempien että ylempien vuosiluokkien oppilaista 55–60 % koki olevansa tärkeä osa *luokkayhteisöä*, ja alle 45 % oppilaista koki olevansa tärkeä osa *koulu-yhteisöä*. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne on vahva sekä alemmilla että ylemmillä vuosiluokilla, ja oppilaat kokivat erityisen tärkeäksi oman roolinsa

luokkayhteisön osana (ks. taulukko 5.1). Vuoden 2019 kyselyssä ei havaittu koulujen opetuskielestä riippuvia merkittäviä eroja. Alemmilla vuosiluokilla 3–4 % ja ylemmillä vuosiluokilla 10–12 % oppilaista *ei kokenut olevansa* tärkeä osa luokkaa tai koulu yhteisöä.

KUVIO 5.1: OPPILAIDEN TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN JA KOULUNKÄYNTIIN VUOSILUOKAN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

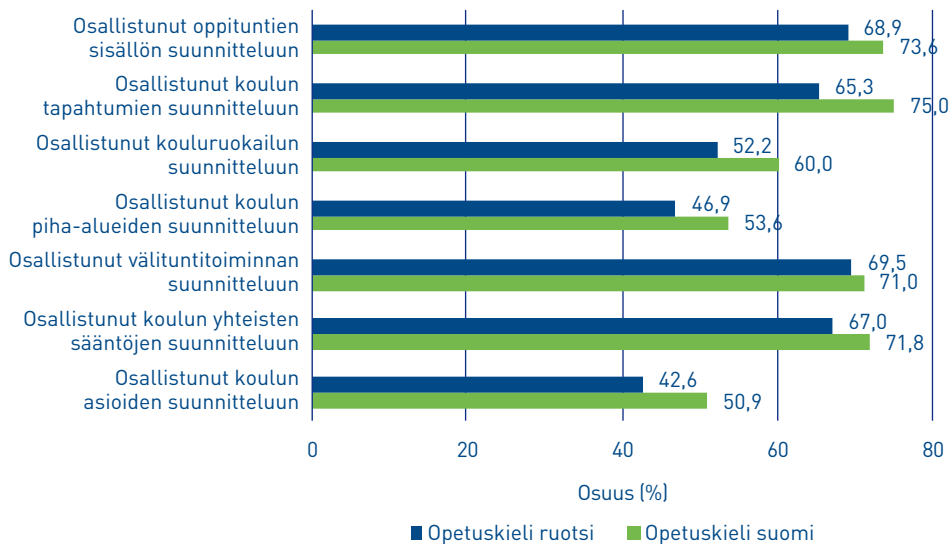
5.2 Vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa kouluruokailuun ja koulun piha-alueeseen

Kouluterveyskyselyssä oppilaat saivat kertoa, millaisia mahdollisuuksia heillä oli osallistua koulun toimintaan ja sen suunnitteluun, esimerkiksi yhteisten järjestyssääntöjen, kouluruokailun, välituntiaktiviteettien ja oppituntien sisällön suunnitteluun. Sekä ruotsinkielisten että suomenkielisten koulujen 4.–5. vuosiluokkien oppilaat kokivat 8.–9. vuosiluokkien oppilaita enemmän voivansa vaikuttaa koulun toimintaan vuonna 2019.

Ruotsinkielisissä kouluissa alempien vuosiluokkien oppilaat kokivat vaikutusmahdollisuutensa suomenkielisten koulujen oppilaita huonommiksi. Ruotsinkielisissä kouluissa 43 % oppilaista koki voineensa osallistua koulun asioiden suunnitteluun. Vastaava osuus oli suomenkielisissä kouluissa 51 %. Kysymys antaa kokonaiskuvan siitä, millaisina oppilaat kokivat omat mahdollisuutensa

vaikuttaa esimerkiksi sääntöihin, oppitunteihin, välitunteihin, kouluruokailuun, koulun piha-alueeseen sekä erilaisiin koulun tapahtumiin ja tilaisuuksiin, kuten juhliin ja retkiin. Oppilaat kokivat, että heillä oli parhaimmat mahdollisuudet vaikuttaa oppitunteihin, välitunteihin, yhteisiin järjestyssääntöihin ja erilaisiin koulun tapahtumiin. Huonommiksi koettiin mahdollisuudet vaikuttaa kouluruokailuun ja koulun piha-alueeseen.

KUVIO 5.2: 4. JA 5. VUOSILUOKKIEN OPPILAIEN KOKEMAT VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET KOULUSSA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

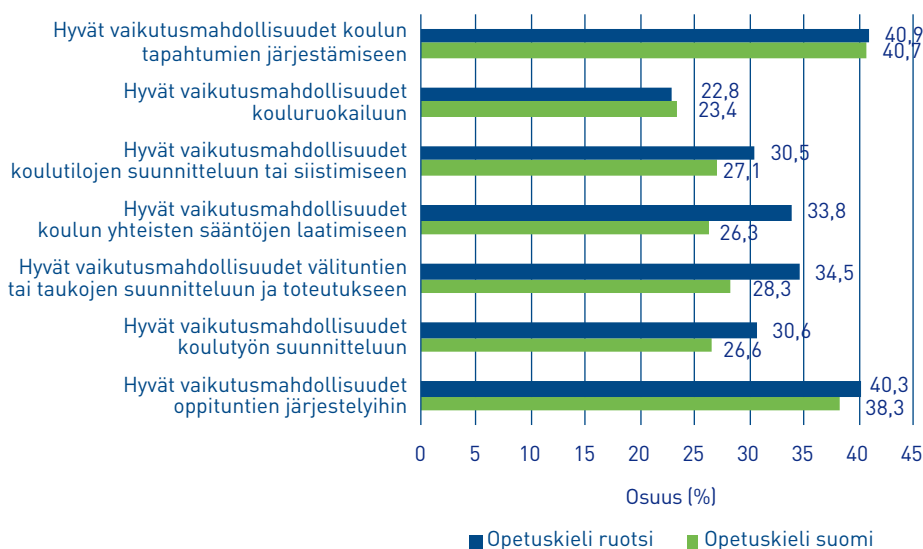

Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

Ylemmillä vuosiluokilla ruotsinkielisten koulujen oppilaat ilmoittivat suomenkielisten koulujen oppilaita useammin voivansa vaikuttaa yksittäisiin asioihin koulussa. Esimerkiksi 34 % ruotsinkielisten koulujen 8.–9. vuosiluokkien oppilaista koki, että heillä oli hyvät mahdollisuudet vaikuttaa koulun yhteisiin järjestyssääntöihin. Suomenkielisissä kouluissa vastaava osuus oli 26 %. Oppilaat kokivat, että heillä oli suurimmat mahdollisuudet vaikuttaa oppitunteihin, esimerkiksi erilaisiin työskentelytapoihin, ja koulun tapahtumien, kuten teemapäivien, juhlien, leirikoulujen ja retkien järjestämiseen. Osa-alueet, joihin oppilaat kokivat voivansa vaikuttaa vähiten, olivat pitkälti samat kuin 4. ja 5. vuosiluokilla: kouluruokailu sekä koulun piha-alue ja muut tilat.

Oppilaat eivät kuitenkaan yleisesti ottaen kokeneet voivansa vaikuttaa paljoakaan koulussa tehtäviin päätöksiin. Kysyttäessä, kokivatko oppilaat vaikutusmahdollisuutensa koulussa hyviksi kaikki eri osa-alueet huomioiden, vain hieman yli 10 % oppilaista sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa koki omat vaikutusmahdollisuutensa hyviksi. (Ks. taulukko 5.1)

KUVIO 5.3: 8. JA 9. VUOSILUOKKIEK OPPILAIDEN KOKEMAT VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET KOULUSSA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

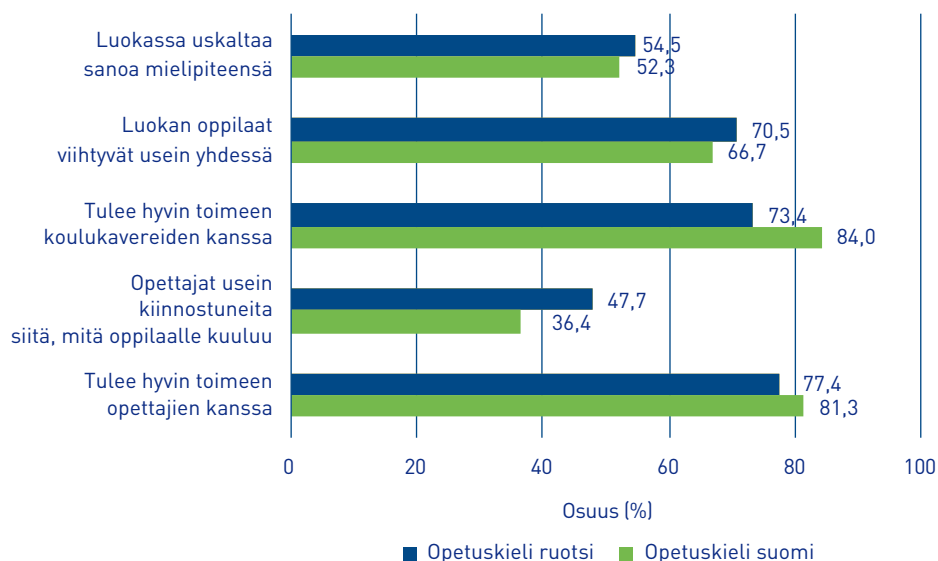
5.3 Koulun ilmapiiri ja tunnelma – oppilaat viihtyvät yhdessä

4.–5. vuosiluokkien oppilaat ruotsinkielisissä kouluissa viihtyvät yhdessä hieman paremmin suomenkielisiin kouluihin verrattuna. Luokan tunnelma käy ilmi myös siitä, missä määrin oppilaat kokevat uskaltavansa ilmaista oman mielipiteensä luokassa. Vuonna 2019 vain 55 % alempien vuosiluokkien oppilaista ruotsinkielisissä kouluissa koki uskaltavansa ilmaista oman mielipiteensä. Vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli hieman pienempi.

Ruotsinkielisissä kouluissa luokan tunnelma ja yhteisöllisyys koettiin hieman useammin myönteiseksi kuin suomenkielisissä kouluissa. Ruotsinkielisten koulujen alempien vuosiluokkien oppilaat viihtyivät usein yhdessä luokkakaveriensa kanssa. Niiden oppilaiden osuus, jotka tulivat hyvin toimeen koulukaveriensa kanssa, oli kuitenkin selvästi pienempi ruotsinkielisissä kuin suomenkielisissä kouluissa.

Myös suhteessa opettajiin oli eroja ja erityisesti sen suhteen, missä määrin oppilaat kokivat opettajien olevan kiinnostuneita heistä ja siitä, mitä heille kuuluu. Lähes puolet 4.–5. vuosiluokkien oppilaista ruotsinkielisissä kouluissa koki opettajien olevan usein kiinnostuneita heidän hyvinvoinnistaan, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 36 %. Suomenkielisissä kouluissa oppilaat kokivat sen sijaan suuremmassa määrin tulevansa hyvin toimeen opettajien kanssa, mutta ero ei ollut suuri: 77 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista ja 81 % suomenkielisten koulujen oppilaista ilmoitti tulevansa hyvin toimeen opettajien kanssa.

KUVIO 5.4: 4. JA 5. VUOSILUOKKIE OPPILAIDEN KOKEMUKSET LUOKAN JA KOULUN ILMAPIIRISTÄ OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

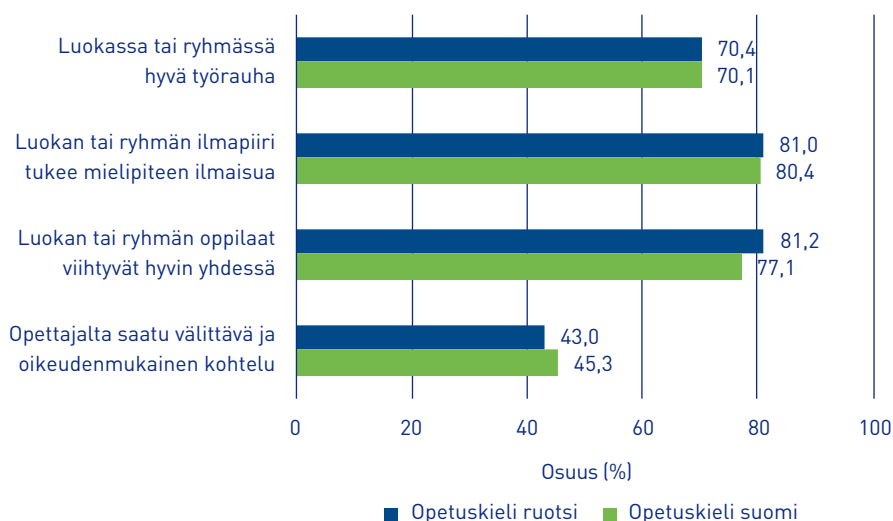
Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

Oppilaat viihtyivät hyvin yhdessä sekä alemmilla että ylemmillä vuosiluokilla. Ylempien vuosiluokkien oppilaat kokivat harvoin ongelmia luokan tai koulun tunnelmassa; 5 % ruotsinkielisten ja 7 % suomenkielisten koulujen oppilaista oli kokenut sellaisia ongelmia, jotka vaikuttivat luokan tai ryhmän tunnelmaan. Ongelmia koettiin esimerkiksi työrauhan osalta sekä siinä, että oppilaat eivät uskaltaneet ilmaista omaa mielipidettään luokassa tai eivät viihtyneet yhdessä. (Ks. taulukko 5.1)

8.–9. vuosiluokkien oppilailta kysyttiin, kokivatko he opettajien olevan kiinnostuneita heistä ja kohtelevan heitä oikeudenmukaisesti. Noin 45 % oppilaista koki, että opettajat välittävät ja ovat kiinnostuneita heistä ja heidän opiskelustaan sekä kohtelevat heitä oikeudenmukaisesti ja kannustavat ilmaisemaan omia mielipiteitä oppitunneilla. Suurempia eroja ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen oppilaiden välillä ei havaittu.

Ylemmillä vuosiluokilla suurempi osuus suomenkielisten koulujen oppilaista koki saavansa oikeudenmukaista kohtelua opettajilta. Ruotsinkielisissä kouluissa oppilaat olivat tyytyväisempiä opettajien heitä ja heidän hyvinvointiaan kohtaan osoittamasta kiinnostuksesta. Alle 40 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista koki, että opettajat *eivät* kohdelleet heitä oikeudenmukaisesti, kun vastaava osuus suomenkielisten kouluissa oli alle 30 %. Suomenkielisten koulujen oppilaista 42 % koki, että opettajat *eivät* olleet kiinnostuneita heistä tai välittäneet heistä, kun vastaava osuus ruotsinkielisissä kouluissa oli 36 %. (Ks. taulukko 5.1)

KUVIO 5.5: 8. JA 9. VUOSILUOKKIEN OPPILAIDEN KOKEMUKSET LUOKAN JA KOULUN ILMAPIIRISTÄ OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

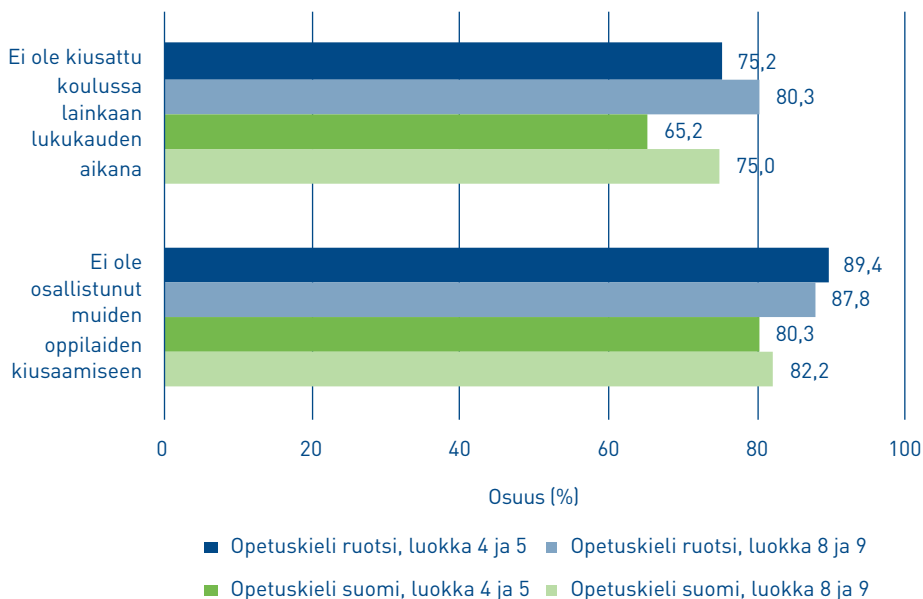
Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

5.4 Ruotsinkielisten koulujen oppilaat kokevat vähemmän kiusaamista

Ruotsinkielisten koulujen oppilaat kokivat vähemmän kiusaamista, ja he myös osallistuivat muiden kiusaamiseen vähemmän kuin suomenkielisten koulujen oppilaat. Alemmilla vuosiluokilla 75 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista ei ollut kokenut lainkaan kiusaamista lukuvuoden aikana. Suomenkielisissä kouluissa vastaava osuus oli 65 %. Ylemmillä vuosiluokilla 80 % ruotsinkielisten koulujen ja 75 % suomenkielisten koulujen oppilaista ei ollut kokenut kiusaamista. Suurin osa oppilaista sekä ylemmillä että alemmilla vuosiluokilla ei ollut osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen. Ruotsinkielisissä kouluissa osuus oli 90 % ja suomenkielisissä kouluissa hieman yli 80 %.

Kyselyn mukaan noin 5 % oppilaista sekä alemmilla että ylemmillä vuosiluokilla tunsivat itsensä yksinäiseksi välitunneilla ja 2–3 % oppilaista vastasi jopa pelkäävänsä välitunneilla. 4.–5. vuosiluokilla alle neljäsosa oppilaista, erityisesti suomenkielisten koulujen oppilaista, toivoi enemmän järjestettyä ohjelmaa välitunneille. 8.–9. luokkien oppilaista reilu 10 % toivoi enemmän järjestettyä toimintaa. (Ks. taulukko 5.1)

KUVIO 5.6: OPPILAIDEN KOKEMUKSET KIUSAAMISESTA KOULUSSA VUOSILUOKAN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

5.5 Oppilaiden luvattomat koulupoissaolot

8.–9. vuosiluokkien oppilaat vastasivat kysymyksiin koulupoissaoloista sekä erilliseen kysymykseen sellaisista poissaoloista, jotka eivät ole johtuneet sairaudesta tai joita ei lueta muuksi luvalliseksi poissaoloksi. Ruotsinkielisissä kouluissa 7 % oppilaista ilmoitti olleensa vähintään kerran kuukaudessa luvatta poissa koulusta, ja vain 2 % ilmoitti näin tapahtuvan joka viikko. Suomenkielisissä kouluissa vastaavat osuudet olivat 10 % ja 4 %.

Valtakunnallisella tasolla tämä vastaa vuonna 2020 suoritettujen kartoitusten tuloksia, jotka osoittavat, että koko maassa on vähintään 4 000 oppilasta, noin 2–3 % kaikista ylemmillä vuosiluokilla opiskelevista oppilaista, joiden poissaolot vaikuttavat niin merkittävästi koulunkäyntiin, että koulun on täytynyt ryhtyä erityist toimiin. Selvitys perustui koulun henkilökunnan näkemyksiin, ja se toteutettiin osana Opetushallituksen hallinnoimaa VIP-verkoston kehittämistoimintaa. (Määttä ym. 2020)

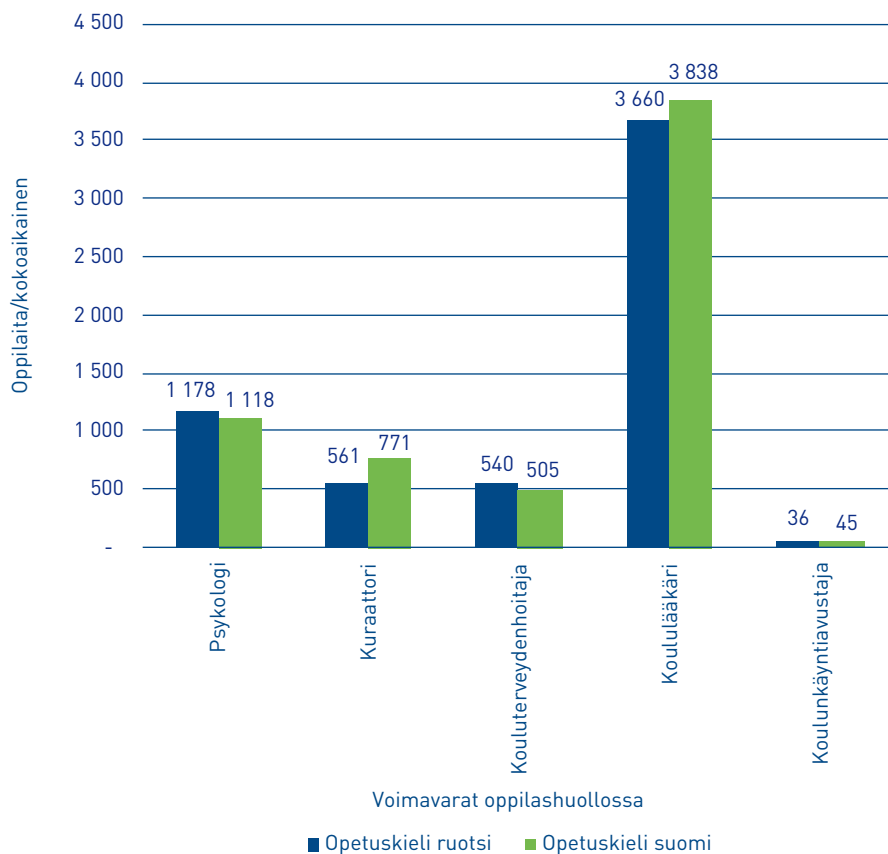
5.6 Oppilashuollon palveluiden saatavuus vaihtelee

Psykologien, kuraattoreiden, kouluterveydenhoitajien ja koululääkäreiden palveluiden saatavuus on keskimäärin parantunut vuodesta 2008 lähtien. Vaikka kouluilla vuoden 2019 tiedonkeruun mukaan oli paremmat mahdollisuudet saada oppilashuollon palveluita kuin aiemmin, palveluiden saatavuus vaihtelee edelleen suuresti eri alueilla.

Lähes kaikilla kouluilla oli käytettävissään kouluterveydenhoitajan palvelut lukuvuonna 2018–2019. 86 prosentilla ruotsinkielisistä kouluista ja 90 prosentilla suomenkielisistä kouluista oli mahdollisuus käyttää lääkäripalveluita. 90 % ruotsinkielisistä kouluista ja 91 % suomenkielisistä kouluista ilmoitti, että niillä oli mahdollisuus käyttää koulupsykologin palveluita. 94 % ruotsinkielisistä kouluista ja 98 % suomenkielisistä kouluista ilmoitti, että niillä oli mahdollisuus käyttää koulukuraattorin palveluita. Tämä tarkoittaa sitä, että 174 ruotsinkielisestä koulusta 5 ilmoitti, ettei niillä ollut mahdollisuutta käyttää lääkärin palveluita, 12 koulua ilmoitti, ettei niillä ollut mahdollisuutta käyttää psykologin palveluita, ja 9 koulua ilmoitti, ettei niillä ollut mahdollisuutta käyttää kuraattorin palveluita. Lisäksi oli kouluja, jotka eivät voineet vastata kysymykseen tai eivät osallistuneet kyselyyn lainkaan.

Kyselyn mukaan suuremmalla osuudella suomenkielisistä kouluista oli mahdollisuus käyttää palveluita ja ruotsinkielisissä kouluissa koulupsykologien ja kouluterveydenhoitajien työtaakka oli suurempi. Kun tutkittiin kokopäiväisen kuraattorin tai koululääkärin vastaanotolla käyneiden oppilaiden määrää, tilanne oli kuitenkin ruotsinkielisissä kouluissa suomenkielisiä kouluja parempi. Ruotsinkielisissä kouluissa kullakin kuraattorilla oli vastuullaan keskimäärin 560 oppilasta, kun suomenkielisissä kouluissa oppilaita oli 770. Ruotsinkielisissä kouluissa myös koululääkäreillä oli vastuullaan vähemmän oppilaita, keskimäärin 3 660 oppilasta, kun suomenkielisissä kouluissa yhtä koululääkäriä kohden oli 3 840 oppilasta. Tilastot kattavat vain koulut, joilla oli mahdollisuus käyttää kyseisiä palveluita.

KUVIO 5.7: OPPILAIDEN MÄÄRÄ SUHTEESSA OPPILASHUOLLON HENKILÖKUNTAAN OPETUSKIELEN MUKAAN LUKUVUONNA 2018–2019.

Tiedoissa mukana: Kokoaikainen oppilashuollon henkilökunta. Sellaiset koulut, joissa oppilashuollon palvelut olivat saatavilla.

Lähde: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, syksy 2019, THL.

Liitteet

TAULUKKO 5.1: OPPILAIDEN TYYTYVÄISYYS OMAAN ELÄMÄÄNSÄ JA KOULUNKÄYNTIIN SEKÄ HEIDÄN KOKEMUKSENSA YHTEISÖLLISYYDESTÄ, OMISTA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSISTAAN SEKÄ KOULUN ILMAPIIRISTÄ JA TURVALLISUUDESTA VUOSILUOKAN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

	Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaat				Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat		
	Opetuskieli				Opetuskieli		
	Ruotsi	Suomi	Yhteensä		Ruotsi	Suomi	Yhteensä
TYYTYVÄISYYS							
Tyytyväinen elämäänsä	91 %	89 %	89 %	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä	72 %	75 %	75 %
OSALLISUUS							
Ei koe olevansa tärkeä osa koulu-eikä luokkayhteisöä	3 %	4 %	4 %	Ei koe olevansa tärkeä osa koulu-eikä luokkayhteisöä	10 %	12 %	12 %
Kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä	57 %	56 %	56 %	Kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä	59 %	56 %	57 %
Kokee olevansa tärkeä osa koulu-yhteisöä	44 %	42 %	42 %	Kokee olevansa tärkeä osa koulu-yhteisöä	45 %	43 %	43 %
KOULUNKÄYNTI JA STRESSI							
Pitää koulunkäynnistä	78 %	78 %	78 %	Pitää koulunkäynnistä	52 %	61 %	60 %
Koulustressi/väsymys	39 %	37 %	37 %	Koulu-uupumus	17 %	16 %	16 %
Kouluinnostus	43 %	35 %	35 %				
VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET							
Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun	43 %	51 %	50 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa	13 %	12 %	12 %
Osallistunut koulun yhteisten sääntöjen suunnitteluun	67 %	72 %	71 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet oppituntien järjestelyihin	40 %	38 %	38 %

	Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaat				Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat		
	Opetuskieli				Opetuskieli		
	Ruotsi	Suomi	Yhteensä		Ruotsi	Suomi	Yhteensä
VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET							
Osallistunut välituntitoiminnan suunnitteluun	70 %	71 %	71 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulutyön suunnitteluun	31 %	27 %	27 %
Osallistunut koulun piha-alueiden suunnitteluun	47 %	54 %	53 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet väli- tuntien tai taukojen suunnitteluun ja toteutukseen	35 %	28 %	29 %
Osallistunut kouluruokailun suunnitteluun	52 %	60 %	60 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulun yhteisten sääntöjen laati- miseen	34 %	26 %	27 %
Osallistunut koulun tapahtumien suunnitteluun	65 %	75 %	74 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulutilojen suunnitteluun tai siistimiseen	30 %	27 %	27 %
Osallistunut oppituntien sisällön suunnitteluun	69 %	74 %	73 %	Hyvät vaikutusmahdollisuudet kouluruokailuun	23 %	23 %	23 %
				Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulun tapahtumien järjestämiseen	41 %	41 %	41 %
KOULUKIUSAAMINEN							
Välitunnit pelottavat	2 %	1 %	1 %	Välitunnit pelottavat	3 %	4 %	4 %
On yksinäinen välitunnilla	4 %	4 %	4 %	On yksinäinen välitunnilla	5 %	6 %	6 %
Toivoo järjestettyä ohjelmaa välitun- nilla	16 %	22 %	22 %	Toivoo järjestettyä ohjelmaa välitun- nilla	11 %	13 %	13 %
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	6 %	7 %	7 %	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	4 %	6 %	5 %
Ei ole kiusattu koulussa lainkaan lukukauden aikana	75 %	65 %	66 %	Ei ole kiusattu koulussa lainkaan luku- kauden aikana	80 %	75 %	75 %
Osallistunut muiden oppilaiden kiu- saamiseen vähintään kerran viikossa	1 %	2 %	2 %	Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa	2 %	3 %	3 %
Ei ole osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen	89 %	80 %	81 %	Ei ole osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen	88 %	82 %	83 %

	Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaat				Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat		
	Opetuskieli				Opetuskieli		
	Ruotsi	Suomi	Yhteensä		Ruotsi	Suomi	Yhteensä
ILMAPIIRI							
Luokassa uskaltaa sanoa mielipiteensä	55 %	52 %	52 %	Ongelmia oppimisyhteisön ilmapiirissä	5 %	7 %	7 %
Luokan oppilaat viihtyvät usein yhdessä	71 %	67 %	67 %	Luokassa tai ryhmässä hyvä työrauha	70 %	70 %	70 %
Opettajat usein kiinnostuneita siitä, mitä oppilaalle kuuluu	48 %	36 %	37 %	Luokan tai ryhmän ilmapiiri tukee mielipiteen ilmaisua	81 %	80 %	80 %
Tulee hyvin toimeen opettajien kanssa	77 %	81 %	81 %	Luokan tai ryhmän oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	81 %	77 %	77 %
Tulee hyvin toimeen koulukavereiden kanssa	73 %	84 %	83 %	Opettajalta saatu välittävä ja oikeudenmukainen kohtelu	43 %	45 %	45 %
				Opettajat eivät kohtele oppilaita oikeudenmukaisesti	39 %	28 %	28 %
				Opettajat eivät ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista	36 %	42 %	42 %
				Opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla	28 %	28 %	28 %

Lähde: Kouluterveyskysely 2019, THL.

Lähteet

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL. [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2019](#)

Kouluterveyskysely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL. [Kouluterveyskysely](#)

Määttä, Sami, Pelkonen, Jenni, Lehtisare, Suvi, Määttä, Mikko (2020). Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Raportit ja selvitykset 2020:9. Opetushallitus.

[Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus](#)

TEAvisari. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, verkkopalvelu. [TEAvisari](#)

6 AINEVALINNAT

- A1-kielenä on ruotsinkielisissä kouluissa useimmiten suomi ja suomenkielisissä kouluissa englanti.
- Ruotsinkielisten koulujen oppilaat opiskelevat usein englantia yhteisenä A2-kielenä, mikä tarkoittaa, että lähes kaikki oppilaat saavuttavat A-tason kahdessa kielessä.
- Ruotsinkielisissä kouluissa vain noin 5 % oppilaista opiskelee B1-kieltä, kun suomenkielisten koulujen oppilaista sitä opiskelee yli 90 %.
- Ruotsinkielisissä kouluissa on alueellisia eroja sen suhteen, miten oppilaat opiskelevat valinnaisia B2-kieliä.
- Ruotsinkielisissä kouluissa oppilaat opiskelevat useita kieliä: vuonna 2019 ruotsinkielisten koulujen oppilaista 30 % opiskeli kolmea kieltä ja vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 17 %.
- Ruotsinkielisissä kouluissa oppilaat osallistuvat suomenkielisten koulujen oppilaita useammin evankelis-luterilaiseen uskonnon opetukseen.

6.1 Suuret erot kielivalikoimassa ja kielivalinnoissa

Suomessa perusopetuksen oppilaat opiskelevat äidinkieltänsä lisäksi vähintään kahta kieltä, toista kotimaista kieltä suomea tai ruotsia sekä sen lisäksi vierasta kieltä tai saamen kieltä. Perusopetuksessa eri kielten oppimääriä kuvataan A1-, A2-, B1- ja B2-jaottelulla. Oppilaan opinto-ohjelmassa on vähintään yksi pitkä kielen oppimäärä eli A-kieli, joka voi olla myös oppimäärä äidinkielenomaisessa suomessa tai ruotsissa. Lisäksi oppilaan opinto-ohjelmaan sisältyy vähintään yhden kielen keskipitkä oppimäärä.

TAULUKKO 6.1: KIELTEN OPPIMÄÄRIÄ PERUSOPETUKSESSA.

Oppimäärä	Kaikille yhteinen/vapaaehtoinen	Luokalla
A1-kieli	Kaikille yhteinen	Alkaa 1. luokalla
A2-kieli	Vapaaehtoinen	Alkaa yleensä 4. tai 5. luokalla
B1-kieli	Kaikille yhteinen	Alkaa viimeistään 6. luokalla
B2-kieli	Vapaaehtoinen	Alkaa luokilla 7–9

Tilastot koskevat erityisesti oppilaiden tekemiä kielivalintoja, mutta ne eivät kerro, mitä kieliä kunnat ja koulut tarjoavat oppilaiden valittavaksi. Koulutuksen järjestäjien tehtävänä on päättää, mitä kieliä ja oppimääriä ne tarjoavat, ja kielivalikoima asettaa tietenkin rajat sille, mitä kieliä oppilaat voivat valita. Suuret erot kielivalikoimassa merkitsevät sitä, että oppilaat ovat alueellisesti eriarvoisessa asemassa. (Pyykkö 2017; Fakta Express 1A/2019)

6.1.1 Suomi ja englantia ovat tavallisimmat kielet 1.–6. vuosiluokilla

Aikaisemmin A1-kielen opiskelu aloitettiin usein 3. vuosiluokalla, mutta viimeistään kevätlukukaudesta 2020 lähtien kaikki 1. vuosiluokan oppilaat aloittavat A1-kielen opinnot. Kieltenopetuksen aikaistamiseen sisältyi perusopetuksen tuntijaon muutos, jonka myötä 1.–2. vuosiluokilla vuosiviikkotuntien määrää lisättiin kahdella. (Valtioneuvoston asetus 793/2018 ja 422/2012) Kielenopetuksen aikaistaminen oli yksi aikaisemman hallituksen kärkihankkeista, ja aikaistamiseen kohdennettuja valtionavustuksia jaettiin ensimmäistä kertaa keväällä 2017. Kärkihankkeen tavoitteena oli myös laajentaa kielivalikoimaa niin, että yhä useammat lapset valitsisivat A-kielekseen esimerkiksi ranskan, saksan, venäjän tai espanjan.

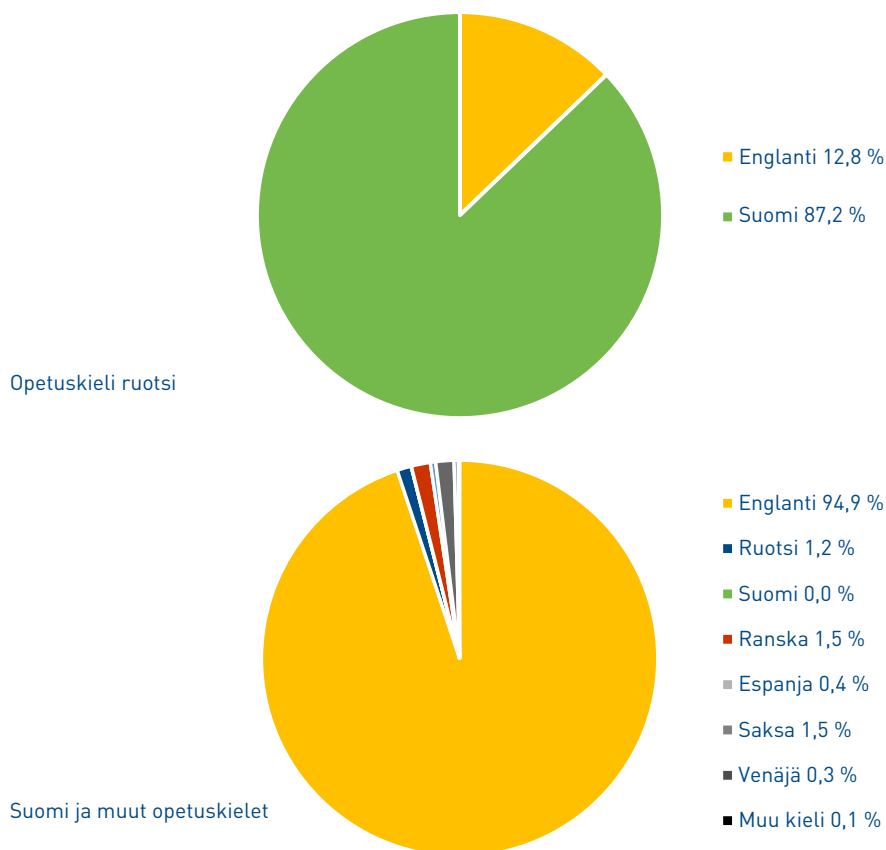
Ruotsinkielisissä kouluissa on jo pitkään ollut tavallista aloittaa suomen kielen opinnot 1. ja 2. vuosiluokilla. 2000-luvun alussa A1-kieltä, lähinnä suomen kieltä, 1. vuosiluokalla opiskelevien osuus oli 20–25 % kaikista ruotsinkielisten koulujen oppilaista, kun taas suomenkielisissä kouluissa noin 5 % oppilaista opiskeli A1-kieltä, enimmäkseen englantia. Ensimmäisellä vuosiluokalla A1-kielensä aloittaneiden ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus oli noin 20 % vuonna 2015 ja 40 % vuonna 2016. Uusien opetussuunnitelman perusteiden (OPS 2014) käyttöönotto oli ratkaisevan tärkeää vuosien 2015–2016 merkittävän kasvun kannalta.

A1-kieli on lähes yksinomaan suomi ruotsinkielisissä kouluissa, lukuun ottamatta Ahvenanmaan kouluja. 1.–6. vuosiluokkien oppilaista 85 % opiskeli suomea ja alle 10 % englantia vuonna 2019. Erityisesti Ahvenanmaalla opiskellaan A1-kielenä englantia. Ahvenanmaan kouluissa kielivalinnat eroavat muiden ruotsinkielisten koulujen kielivalinnoista, sillä englantia on pakollinen A1-kieli, kun suomi, ranska ja saksa ovat Ahvenanmaalla valinnaisia oppiaineita.

Vuonna 2019 lähes 520 oppilasta opiskeli englantia 3. vuosiluokalla (13 %) ruotsinkielisissä kouluissa ja 320 heistä kävi koulua Ahvenanmaalla. Muut oppilaat opiskelivat suomea (87 %). Ahvenanmaan lisäksi englantia valitaan A1-kieleksi pääasiassa alueilla, joilla oppilailla voi jo olla monista eri syistä johtuen vahva suomen kielen taito. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Turku, kielisaarekkeet (språköarna) ja pienemmät kieliyhteisöt (språklackarna). Kielisaarekkeilla viitataan kokonaan suomenkielisten alueiden suuriin ruotsinkielisiin kouluihin esimerkiksi Tampereella, Kotkassa, Porissa ja Oulussa, ja pienemmillä kieliyhteisöillä pienempiin ruotsinkielisiin kouluihin yksikielisissä suomenkielisissä kunnissa, kuten Lahti, Salo ja Varkaus.

Suomenkielisissä kouluissa suurin A1-kieli on englantia, mutta oppilaat opiskelevat jossain määrin myös muita kieliä. Vuonna 2019 suomenkielisissä kouluissa 1–2 % 3. vuosiluokan oppilaista opiskeli kutakin ruotsia, saksaa ja ranskaa A1-kielenä. Näin ei ole ruotsinkielisissä kouluissa. (Ks. taulukko 6.2)

KUVIO 6.1: A1-KIELEN VALINTA PERUSOPETUKSEN 3. VUOSILUOKALLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

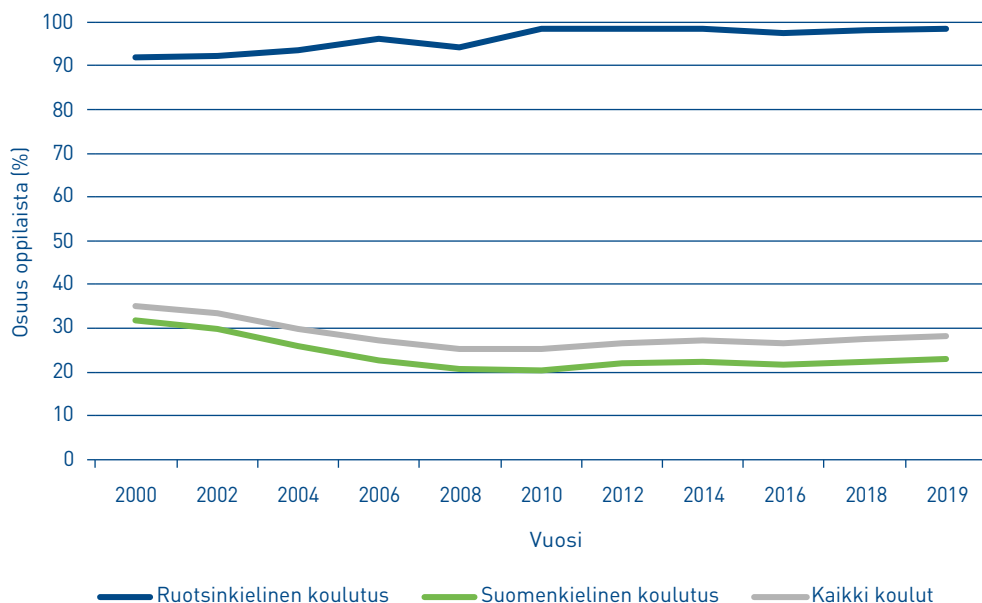
Ruotsinkielisissä kouluissa opetetaan äidinkielenomaista suomea (modersmålsinriktad finska, mofi) suuressa määrin A1-kielenä. Koska virallisissa tilastoissa niin sanottu mofi-opetus on osa A-kielten ryhmää, on vaikea saada luotettavaa tietoa sen opiskelun todellisesta laajuudesta sekä alueellisista eroista ja kehityksestä. Ruotsinkielisissä kouluissa tarjottava äidinkielenomaisen kielen A-oppimäärä on monille oppilaille luonnollinen vaihtoehto, ja arvioiden mukaan noin 40 % oppilaista opiskelee äidinkielenomaisen suomen oppimäärää, kun taas 60 % opiskelee tavallista suomen kielen A-oppimäärää. Äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärää (äiru) tarjotaan harvoin suomenkielisissä kouluissa. Äidinkielenomaisen suomen ja ruotsin oppimäärien tavoitteena on muun muassa tarjota kaksikielisille oppilaille mahdollisuus parantaa ja syventää kielitaitoaan ja tehdä heidät tietoisiksi kulttuurisista erityispiirteistä. (Nummela & Westerholm 2020; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014)

Ruotsinkielisten koulujen oppilaat opiskelevat usein myös A2-kieltä yhteisenä aineena, mikä tarkoittaa, että lähes kaikki oppilaat saavuttavat A-tason kahdessa kielessä. 2000-luvulla A2-kielen opiskelu on jopa yleistynyt ruotsinkielisissä kouluissa, ja A2-kieli on lähes poikkeuksetta ollut englantia. Yleensä noin 98 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista aloittaa A2-kielen viimeistään 5. vuosiluokalla, ja jo 4. vuosiluokalla A2-kielen aloittaneiden oppilaiden osuus on noin 85 %. Vuonna 2019 kaikista 5. vuosiluokan oppilaista 84 % opiskeli yleisintä A2-kieltä englantia ja 11 % opiskeli suomea (435 oppilasta, joista 252 Ahvenanmaalla). Saksaa, espanjaa ja ranskaa opiskeli kutakin 1–2 % oppilaista.

Suomenkielisissä kouluissa A2-kielen opiskelu ei ole yhtä tavallista kuin ruotsinkielisissä kouluissa, ja vain noin puolessa Suomen kunnista opiskellaan A2-kieltä. Suomenkielisissä kouluissa 23 % 5. vuosiluokan oppilaista opiskeli A2-kieltä vuonna 2019: ruotsi ja saksa olivat suosituimpia A2-kieliä, ja niitä kumpaankin opiskeli 6–7 % oppilaista. A2-kieltä opiskelevien oppilaiden osuus oli 2000-luvun alussa huomattavasti suurempi, sillä noin 30 % 5. vuosiluokan oppilaista suomenkielisissä kouluissa opiskeli A2-kieltä.

Runsaat 95 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista opiskelee kahta A-kieltä, suomea ja englantia. Suomenkielisissä kouluissa vain noin 20 % oppilaista opiskelee kahta A-kieltä.

KUVIO 6.2: A2-KIELTÄ 5. VUOSILUOKALLA OPISKELLEIDEN OPPILAIDEN OSUUS OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2000–2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Aiemmin oppilaat aloittivat B1-kielen opintonsa 7. vuosiluokalla, mutta viimeistään vuonna 2016 käyttöön otettujen tuntijakoa koskevien muutosten vuoksi oppilaat aloittavat B1-kielen opintonsa nykyisin 6. vuosiluokalla (Valtioneuvoston asetus 422/2012). Ruotsinkielisissä kouluissa B1-kielen opiskelijoita on varsin vähän, vain noin 5 % oppilaista, ja tämä koskee suurelta osin oppilaita Ahvenanmaalla.

Ruotsinkielisissä kouluissa B1-kieliksi yleisimmin valitut kielet ovat saksa ja suomi. Suomenkielisissä kouluissa B1-kielen opiskelu on paljon yleisempää, ja jopa yli 90 % oppilaista opiskelee B1-kieltä. B1-kieli on yleensä tai lähes aina ruotsi, ja alle 1 % suomenkielisten koulujen oppilaista opiskelee jotakin muuta kieltä kuin ruotsia B1-kielenään.

6.1.2 Yläkoulussa opiskellaan eniten saksaa, espanjaa ja ranskaa

Sen lisäksi, että A1-, A2- ja B1-kielten opinnot jatkuvat 7.–9. vuosiluokilla, oppilaat voivat valita myös uuden valinnaisen B2-kielen. B2-kielen valinta riippuu paljon siitä, tarjotaanko oppilasta kiinnostavaa kieltä kunnassa ja onko koulussa tarpeeksi siitä kiinnostuneita oppilaita ryhmän muodostamiseksi. Muun muassa resurssit, kielivalikoima, koulun koko ja profiloituminen sekä paikalliset prioriteetit vaikuttavat oppilaiden kielivalintoihin.

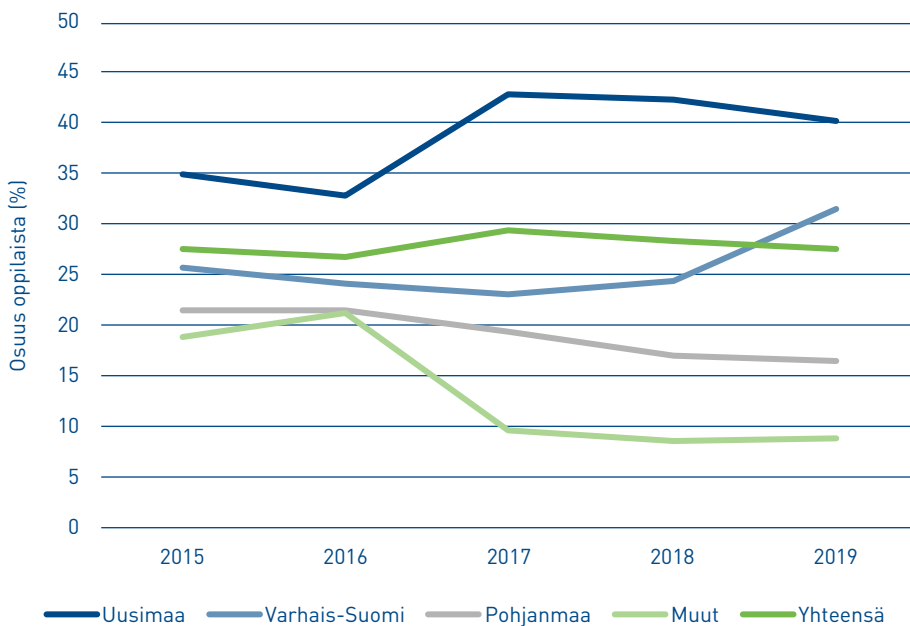
Ruotsinkielisissä kouluissa 28 % kaikista 7.–9. vuosiluokkien oppilaista valitsi B2-kielen vuonna 2019. Suosituimmat kielet olivat saksa (13 %), espanja (7 %) ja ranska (7 %). Suomenkielisissä kouluissa alle 10 % kaikista oppilaista valitsi B2-kielen. Myös suomenkielisissä kouluissa saksa, espanja ja ranska olivat yleisimmät kielet. B2-kieltä opiskelevien oppilaiden osuus on huomattavasti suurempi ruotsinkielisissä kouluissa kuin suomenkielisissä kouluissa, ja ero on noin 20 prosenttiyksikköä.

Suosituimmat B2-kielet ovat pitkälti samat ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa. Poikkeuksena ovat latina ja italia, joita valitaan vuosittain suomenkielisissä kouluissa, mutta ei yhtä usein ruotsinkielisissä kouluissa. Venäjän opiskelu on yleisempää suomenkielisissä kouluissa, mutta ruotsinkielisissä kouluissa on usein vain pieni joukko venäjän kielen opiskelijoita. Suomenkielisissä kouluissa kieliopinnot ovat yleensä ruotsinkielisiä kouluja monipuolisemmat. Ruotsinkieliset koulut ovat keskimäärin melko pieniä, ja tämä voi olla yksi syy siihen, että opetusryhmät jäävät usein liian pieniksi, jotta harvinaisten kielten opetusta voitaisiin järjestää. (Ks. taulukko 6.3)

B2-kielen valinta on yleisempää tytöillä kuin pojilla, ja sama pätee myös muihin kielivalintoihin: tytöt opiskelevat yleensä useampia kieliä ja tekevät monipuolisempia kielivalintoja kuin pojat. Noin 65 % B2-kieltä opiskelevista oli tyttöjä vuonna 2019, vaikka tyttöjen osuus oli hieman alle puolet ikäryhmästä.

Koulutuksen järjestäjien tehtävänä on päättää, mitä oppimääriä tarjotaan, ja koulujen kielivalikoimassa on alueellisia eroja. Ruotsinkielisissä kouluissa on alueellisia eroja valinnaisten kielten opiskelussa, ja erot ovat viime vuosina entisestään kasvaneet. Uudellamaalla on yleisempää valita B2-kieli 7.–9. vuosiluokilla kuin Pohjanmaalla. Uudellamaalla 40 % oppilaista valitsi B2-kielen vuonna 2019, kun Pohjanmaalla 16 % oppilaista valitsi B2-kielen. Alueiden väliset erot eivät ole yhtä suuria suomenkielisissä kouluissa, jossa Varsinais-Suomen osuus oli suurin. Siellä 12 % oppilaista valitsi B2-kielen vuonna 2019.

KUVIO 6.3: RUOTSINKIELISISSÄ KOULUISSA B2-KIELEN 7.–9. VUOSILUOKILLA VALINNEIDEN OPPILAIDEN OSUUS ALUEITTAIN VUOSINA 2015–2019.

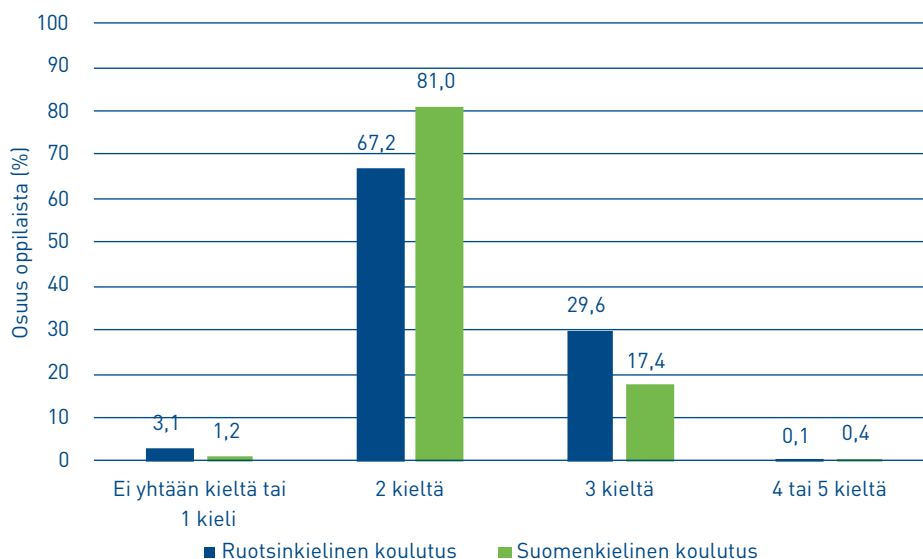

Pohjanmaa käsittää Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastokeskus.

2000-luvulla perusopetuksen kielten opiskelu on keskittynyt yhä enemmän kahteen kansalliskieleen ja englantiin ja on entistä yleisempää, että oppilaat opiskelevat vain vähimmäismäärän kieliä eli kahta kieltä äidinkieltensä lisäksi. Kun 67 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista opiskeli vain kahta pakollista kieltä vuonna 2019, vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 81 %. Jopa 30 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista opiskeli kolmea kieltä, ja vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 17 %.

KUVIO 6.4: OPPILAIDEN OSUUS 7.–9. VUOSILUOKILLA OPISKELTUVEN KIELTEN LUKUMÄÄRÄN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastokeskus.

6.2 Uskonnon tai elämäkatsomustiedon opiskelu

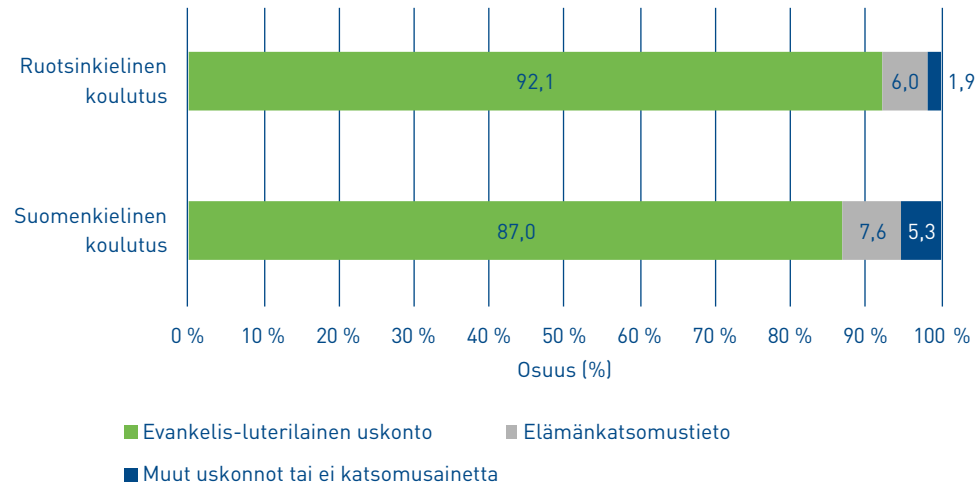
Kouluissa opetetaan kahta eri katsomusainetta, uskontoa ja elämäkatsomustietoa. Uskonnon opetus on jaettu opetussuunnitelman perusteissa eri oppimääriin uskonnon mukaan, esimerkiksi evankelis-luterilaiseen, ortodoksiseen ja katoliseen uskontoon sekä juutalaisuuteen. Tiettyyn uskonnolliseen yhteisöön kuuluvat oppilaat osallistuvat pääasiassa oman uskontokuntansa opetukseen, ja ne oppilaat, jotka eivät kuulu uskonnolliseen yhteisöön, opiskelevat elämäkatsomustietoa. Aina tämä ei ole mahdollista, ja toisinaan myös huoltajien pyynnöstä opintojen valinnasta on voitu tehdä toisenlainen päätös.

Ruotsinkielisissä kouluissa oppilaat osallistuvat suomenkielisten koulujen oppilaita useammin evankelis-luterilaiseen uskonnon opetukseen. Vuonna 2018 ruotsinkielisten koulujen 1.–9. vuosiluokkien oppilaista 92 % opiskeli evankelis-luterilaista uskontoa, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 87 %. Evankelis-luterilaisen uskonnon opetukseen osallistuvien oppilaiden osuus on pienentynyt, ja esimerkiksi vuonna 2014 siihen osallistui 95 % ruotsinkielisten koulujen oppilaista, kun vastaava osuus suomenkielisissä kouluissa oli 91 %.

Suomenkielisten koulujen oppilaat opiskelevat sen sijaan hieman ruotsinkielisten koulujen oppilaita useammin elämäkatsomustietoa. Elämäkatsomustiedon opetuksesta on tullut viime vuosina hieman yleisempää. Suomenkielisissä

kouluissa 5 % oppilaista opiskeli elämäkatsomustietoa vuonna 2014 ja 8 % vuonna 2018. Vastaavat osuudet olivat ruotsinkielisissä kouluissa 3 % vuonna 2014 ja 6 % vuonna 2018. Myös muiden uskontojen opetus, esimerkiksi islamin ja ortodoksisen uskonnon opetus, on yleistynyt hieman viime vuosina. Kasvu koskee pääasiassa islamin opetusta suomenkielisissä kouluissa. Tiedot kerätään kahden vuoden välein, ja viimeisimmät tiedot ovat vuodelta 2018.

KUVIO 6.5: USKONNON OPETUKSEEN TAI ELÄMÄNKATSOMUSTIEDON OPETUKSEEN OSALLISTUNEIDEN OPPILAIDEN OSUUS OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2018.

Muut uskonnot käsittävät islamin, ortodoksisen uskonnon ja muiden uskontojen opetuksen.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Liitteet

TAULUKKO 6.2: OPPILAIEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS A1-KIELEN MUKAAN 1.–6. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

	Opetuskieli ruotsi		Suomi ja muut opetuskielet		Yhteensä	
	Lukumäärä	Osuus (%)	Lukumäärä	Osuus (%)	Lukumäärä	Osuus (%)
Englanti	2 190	9,3 %	288 015	82,8 %	290 208	78,2 %
Ruotsi			3 774	1,1 %	3 774	1,0 %
Suomi	19 953	84,8 %	51	0,0 %	20 004	5,4 %
Ranska			3 966	1,1 %	3 966	1,1 %
Saksa			3 648	1,0 %	3 648	1,0 %
Venäjä			1 101	0,3 %	1 101	0,3 %
Espanja			1 032	0,3 %	1 032	0,3 %
Saame			1–4	0,0 %	1–4	0,0 %
Muu kieli			426	0,1 %	426	0,1 %
Yhteensä	22 143	94,2 %	302 016	86,8 %	324 162	87,3 %
1–6. vuosiluokkien oppilasmäärä	23 517	100,0 %	347 823	100,0 %	371 340	100,0 %

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 6.3: OPPILAIEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS VALITUN B2-KIELEN MUKAAN 7.–9. VUOSILUOKILLA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

	Opetuskieli ruotsi		Suomi ja muut opetuskielet		Yhteensä	
	Lukumäärä	Osuus (%)	Lukumäärä	Osuus (%)	Lukumäärä	Osuus (%)
Englanti	69	0,6 %			69	0,0 %
Ruotsi			1–4	0,0 %	1–4	0,0 %
Suomi	1–4	0,0 %			1–4	0,0 %
Ranska	723	6,5 %	2 706	1,6 %	3 429	1,9 %
Saksa	1 500	13,4 %	5 850	3,4 %	7 350	4,0 %
Venäjä	1–4	0,0 %	1 458	0,8 %	1 458	0,8 %
Espanja	795	7,1 %	3 558	2,1 %	4 353	2,4 %
Italia			75	0,0 %	75	0,0 %
Saame			1–4	0,0 %	1–4	0,0 %
Latina			372	0,2 %	372	0,2 %
Muu kieli			63	0,0 %	63	0,0 %
Yhteensä	3 090	27,6 %	14 085	8,2 %	17 178	9,4 %
7–9. vuosiluokkien oppilasmäärä	11 190	100,0 %	172 023	100,0 %	183 213	100,0 %

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Lähteet

Faktaa Express 1A/2019. Mitä kieliä perusopetuksessa opiskellaan? Tilastotietoa oppilaiden kielten opiskelusta ja kielivalinnoista. Opetushallitus.

[Faktaa Express 1A/2019. Mitä kieliä perusopetuksessa opiskellaan?](#)

Landskapet Ålands läroplan för grundskolan. Reviderad senast juni 2015. Ålands landskapsregering. [Landskapet Ålands läroplan för grundskolan](#)

Nummela, Yvonne & Westerholm, Annika (2020). "Det är bra att börja i tid" - undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna. Rapporter och utredningar 2020:5. Utbildningsstyrelsen. ["Det är bra att börja i tid" - undervisningen i finska i de svenskspråkiga skolorna](#)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.

[Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014](#)

Pyykkö, Riitta (2017). Monikielisyys vahvuudeksi. Toimenpide-ehdotukset Suomen kansallisen kielivarannon kehittämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

[Monikielisyys vahvuudeksi. Toimenpide-ehdotukset Suomen kansallisen kielivarannon kehittämiseksi.](#)

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012). Finlex. [Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta](#)

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta (793/2018). Finlex.

[Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta](#)

7 RUOTSINKIELISISSÄ KOULUISSA TYÖSKENTELEVÄT OPETTAJAT

- Vuonna 2019 yhteensä 91 % ruotsinkielisten koulujen ja 95 % suomenkielisten koulujen rehtoreista ja opettajista oli muodollisesti kelpoisia tehtäväänsä.
- Kaikki kyselyyn vastanneet opettajat, joiden pääasiallinen oppiaine oli joko äidinkieli ja kirjallisuus (ruotsi) tai toinen kotimainen kieli suomi, olivat kelpoisia.
- Luokanopettajien ja esiopetuksen opettajien kelpoisuusaste oli parempi suomenkielisissä kuin ruotsinkielisissä kouluissa, ero oli lähes 6 prosenttiyksikköä.
- Ruotsinkielisessä perusopetuksessa 98 % kaikista erityisluokanopettajista ja erityisopettajista oli kelpoisia Pohjanmaalla, kun kelpoisuusaste Uudellamaalla oli 78 %.
- Ruotsinkielisissä kouluissa opettajisto on nuorempaa, ja sen ikäkauma on hieman tasaisempi kuin suomenkielisissä kouluissa.
- Suomenkielisten koulujen opettajat osallistuivat ruotsinkielisten koulujen opettajia useammin täydennyskoulutukseen.
- Ruotsinkieliseen luokanopettajakoulutukseen hakevien määrä on viime vuosina ollut noin 330–370 henkilöä vuosittain. 25–35 % hakijoista on hyväksytty koulutukseen, kun suomenkieliseen luokanopettajakoulutukseen vain 15 % hakijoista on hyväksytty.

7.1 Opettajatilanne ja opettajatarve

Kansainvälisen TALIS-tutkimuksen (Teaching and Learning International Survey 2018) mukaan perusopetuksessa työskentelevät suomalaiset opettajat ovat tyytyväisiä ammatinvalintaansa ja kokevat, että heidän työtään arvostetaan. Suomalaisten opettajien suhtautumisessa ammatinvalintaansa on selvä ero verrattuna opettajiin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Jopa 58 % opettajista Suomessa kokee, että opettajan ammattia arvostetaan yhteiskunnassa, mikä on selvästi enemmän kuin muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Vaikka 7.–9. vuosiluokkien suomalaiset opettajat olivat ammattiinsa tyytyväisiä, heistä jopa 34 % ilmoitti, että jokin muu ammatti olisi ollut parempi valinta. Osuus kasvoi 6 prosenttiyksikköä verrattuna vuoteen 2013. Myös yleinen suuntaus opettajien tyytyväisyydessä on Suomessa TALIS-tutkimuksen mukaan laskeva. (Taajamo & Puhakka 2019; Taajamo & Puhakka 2020)

Tilastokeskus on yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa koonnut tilastotietoja 1.9.2019 vallinneesta opettajatilanteesta. Vastaava selvitys on tehty myös vuosina 2002, 2005, 2008, 2010, 2013 ja 2016. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen sisältää raportteja, joissa on lisätietoja opettajatilanteesta. Sen lisäksi tulokset on esitetty artikkelisarjassa, jossa yksi osa käsittelee erityisesti ruotsinkielistä koulutusta (Westerholm 2020; Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen).

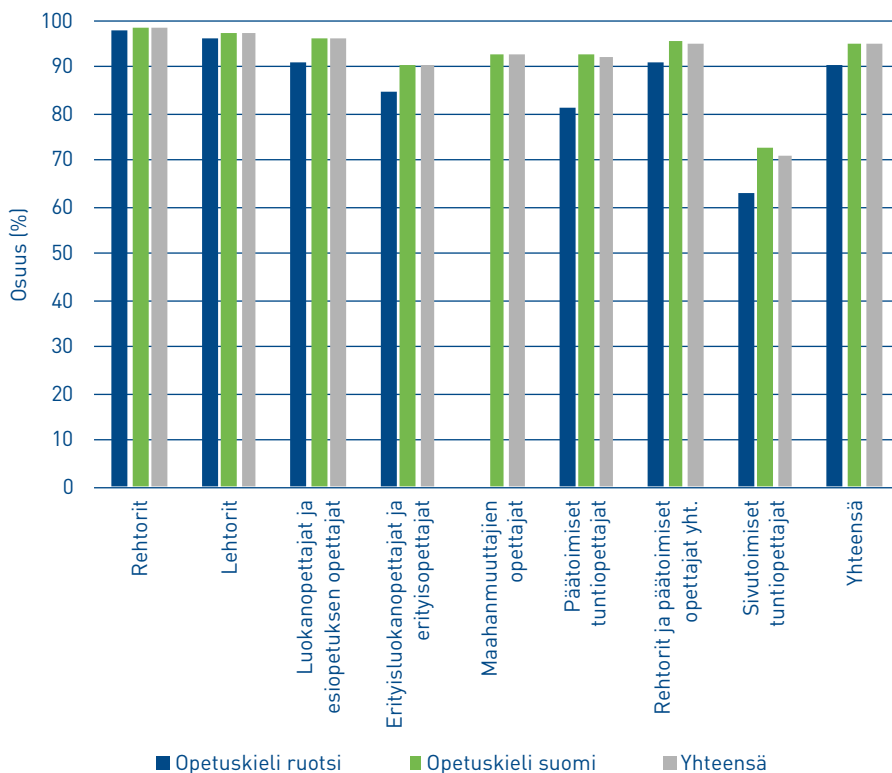
Kaikki koulut ja opettajat eivät vastanneet Tilastokeskuksen tiedonkeruuseen vuonna 2019, joten tilastot eivät ole täysin kattavia. Jo vuonna 2016 vastausprosentti oli merkittävästi alhaisempi kuin aiemmissa opettajia koskevilla tilastollisissa tutkimuksissa, ja vastaajien osuus pienentyi entisestään vuonna 2019. Tiedonkeruun vastausprosentti oli 40 % ruotsinkielisessä perusopetuksessa ja 49 % koko maassa. Koska vastaajien osuus oli suhteellisen pieni, tilasto kuvaa pääasiassa vain opettajien suurimpien ryhmien osuutta. Kun opettajia on lukumääräisesti vähän, kuten usein on ruotsinkielisessä koulutuksessa, prosentuaalinen vertailu on toisinaan harhaanjohtavaa.

7.2 Yhä suurempi osuus opettajista kelpoisia

Opettajien muodollisen kelpoisuuden aste on jo pitkään ollut korkea, mikä on menestystekijä koulutuksen kannalta. Tämän lisäksi opettajien alanvaihto ei ole ollut erityisen yleistä verrattuna muihin ammatteihin, mikä johtuu varmasti suurelta osin siitä, että enemmistö opettajista on tyytyväisiä työhönsä. Se, että opettajat viihtyvät työssään, ja kokevat, että heidän ammattiaan arvostetaan yhteiskunnassa, vaikuttaa siihen, kuinka kauan he haluavat toimia opettajina. Se vaikuttaa myös epäsuorasti opettajankoulutuksen suosioon ja siihen, missä määrin vastavalmistuneet hakeutuvat opetusalan työpaikkoihin.

Yhteensä 91 % ruotsinkielisten koulujen rehtoreista ja opettajista oli muodollisesti kelpoisia tehtäväänsä vuonna 2019. Kaikista rehtoreista ja opettajista peräti 95 % oli kelpoisia. Rehtoreiden ja päätoimisten opettajien osuus oli sama, ja ero oli noin 5 prosenttiyksikköä opetuskielestä riippuen (ks. taulukko 7.1). Suurimmat erot olivat luokanopettajilla ja esiopetuksen opettajilla, erityisluokanopettajilla ja erityisopettajilla sekä päätoimisilla tuntiopettajilla. Kelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että rehtoreilla ja opettajilla on kelpoisuus hoitaa tehtävänsä siten, kuin ne on määritelty asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (1986/1998).

KUVIO 7.1: MUODOLLISESTI KELPOISTEN REHTOREIDEN JA OPETTAJIEN OSUUS PERUSOPETUKSESSA TEHTÄVÄTYPIN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2019: perusopetus 49,2 %. Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Vuosina 2010–2019 kelpoisten osuus kasvoi yli 10 prosenttiyksikköä ruotsinkielisessä koulutuksessa. Muutos oli suurin päätoimisten tuntiopettajien sekä erityisluokanopettajien ja erityisopettajien ryhmissä. Tilastojen mukaan kelpoisten henkilöiden osuus ei ollut pienentynyt missään ruotsinkielisen koulutuksen tehtävätypissä vuosina 2010–2019.

Vuosina 2016–2019 kelpoisten henkilöiden osuus kasvoi alle 2 prosenttiyksikköä, ja merkittävin muutos oli luokanopettajien ja esiopetuksen opettajien sekä päätoimisten tuntiopettajien osalta. Vuonna 2019 kelpoisten rehtoreiden ja lehtoreiden osuus oli suurin sekä ruotsinkielisissä kouluissa että koko maassa. Vaikka näissä tehtävätipoissa kelpoisuusaste on laskenut hieman kolmen viime vuoden aikana, 96–98 % rehtoreista ja lehtoreista on edelleen kelpoisia.

Rehtori ja lehtori ovat tehtävätipoja, joissa vuoden 2019 tiedonkeruun mukaan on eniten vakinaisia työsuhteita: koko maassa 89 % rehtoreista ja 94 % lehtoreista oli vakinaisessa työsuhteessa. Vähiten vakinaisia työsuhteita oli

tuntiopettajilla, sillä vain 61 % päätoimisista tuntiopettajista ja 36 % sivutoimisista tuntiopettajista on vakinaisessa työsuhteessa. Kaikista vastaajista 85 % oli vakituksessa työsuhteessa ja 15 % määräaikaisessa työsuhteessa.

7.3 Aineenopettajien kelpoisuudessa suurta vaihtelua

Monissa oppiaineissa on useita kilpailevia ammatteja ja on vaikea arvioida, kuinka suuri osa tiettyjen alojen opiskelijoista lopulta hakeutuu aineenopettajiksi. Lisäksi haasteena on saada riittävästi hakijoita aineenopettajakoulutukseen. Ruotsinkielisissä kouluissa aineenopettajia on monissa oppiaineissa vähän, minkä vuoksi kelpoisten opettajien osuudesta ei ole mahdollista tehdä kovin kauaskantoisia johtopäätöksiä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että joskus pienillä toimenpiteillä voidaan lisätä merkittävästi kelpoisten aineenopettajien osuutta.

Lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista oli muodollisesti kelpoisia 92 % ruotsinkielisissä kouluissa ja 96 % suomenkielisissä kouluissa. Ruotsinkielisissä kouluissa kyselyyn vastanneet opettajat, joiden pääasiallinen oppiaine oli joko äidinkieli ja kirjallisuus (ruotsi) tai toinen kotimainen kieli suomi, olivat kelpoisia, ja matematiikassa 92 % oli kelpoisia. Matematiikan ja luonnontieteiden, kuten fysiikan, kemian, maantieteen, biologian ja ympäristö- ja luonnontieteiden, opettajista 91 % oli kelpoisia (ks. taulukko 7.2). Esimerkiksi fysiikan ja historian opettajista kelpoisten opettajien osuus oli vuonna 2019 pienempi kuin vuonna 2016, vaikka kelpoisuusaste on kokonaisuudessaan noussut hieman lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien osalta.

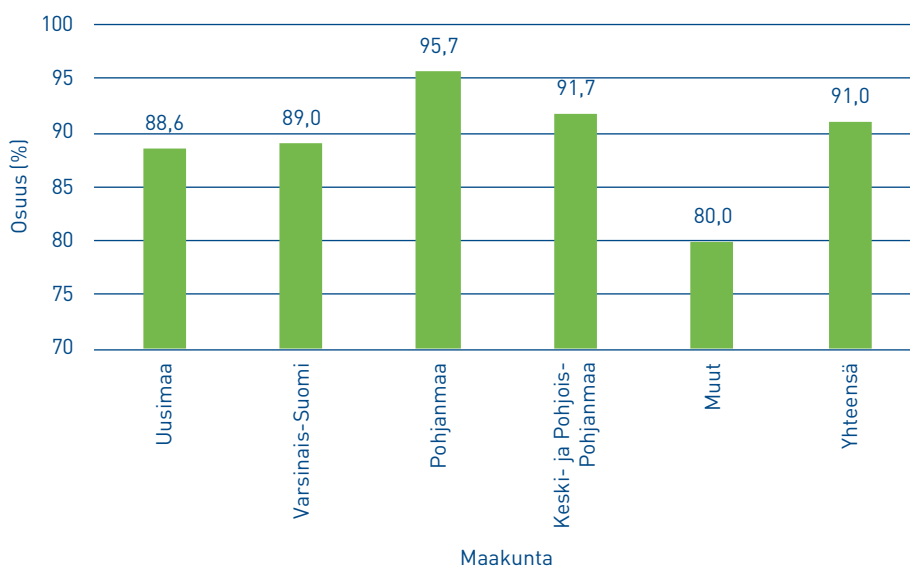
Suomenkielisessä koulutuksessa englannin kielen, toisen kotimaisen kielen ruotsin ja äidinkielen ja kirjallisuuden (suomi) lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien kelpoisten osuus oli noin 98 %, kun matematiikan opettajien kelpoisuus oli hieman pienempi, noin 96 %. Matematiikan ja luonnontieteiden opettajista 97 % oli kelpoisia.

Kokonaiskuvasta muodostuu selkeämpi, kun otetaan huomioon aineenopettajien tilanne sekä perusopetuksessa että lukiokoulutuksessa. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa toimivia lehtoreita ja päätoimisia tuntiopettajia koskevien tilastojen mukaan kelpoisuuden kokonaisaste oli alhaisin esimerkiksi fysiikassa, oppilaanohjauksessa ja opinto-ohjauksessa sekä musiikissa ja kuvaamataidossa, sillä näiden aineiden opettajista kelpoisten osuus oli 79–83 %. Nykyinen tilanne osoittaa myös, että jatkossa opinto-ohjausta ja ohjaustaitoja tarvitaan yhä enemmän sekä ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa parhaillaan käynnissä olevien uudistusten vuoksi että jatkuvan oppimisen ja laajennetun oppivelvollisuuden kehittämistoimien seurauksena. (Vesalainen ym. 2020; Oker-Blom 2021) (ks. taulukko 7.3)

7.4 Opettajien kelpoisuus vaihtelee alueittain

Muodollisesti kelpoisten *rehtoreiden ja päätoimisten opettajien* osuus ruotsinkielisissä kouluissa oli 91 %. Kelpoisuus kuitenkin vaihteli maakunnittain siten, että suurin osa kelpoisista työskenteli Pohjanmaalla, ja heidän osuutensa oli huomattavasti pienempi Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Suomenkielisissä kouluissa kelpoisten rehtoreiden ja päätoimisten opettajien osuus oli 95 %, heidän osuutensa oli pienin Pohjanmaalla (91 %) ja Uudellamaalla (93 %). (Ks. taulukko 7.4)

KUVIO 7.2: MUODOLLISESTI KELPOISTEN REHTOREIDEN JA PÄÄTOIMISTEN OPETTAJIEN OSUUS RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA MAAKUNNAN MUKAAN VUONNA 2019.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Ruotsinkielisissä kouluissa yhteensä 91 % *luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista* oli kelpoisia tehtävänsä. Lukuun ottamatta alueita, joissa toimii vain harvoja ruotsin kielellä opettavia opettajia, suurin osa kelpoisia oli Pohjanmaalla, jossa 97 % luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista oli kelpoisia. Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa noin 87 % oli kelpoisia. Tämä voidaan suhteuttaa siihen, että kelpoisten osuus oli vielä pienempi eli noin 80 % Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa vuonna 2016. Vuonna 2019 kyselyyn vastasi vain 7 sellaista esiopetuksen opettajaa, jotka työskentelivät esiopetusta tarjoavassa peruskoulussa. Kaikki vastaajat olivat kelpoisia. (Ks. taulukko 7.5)

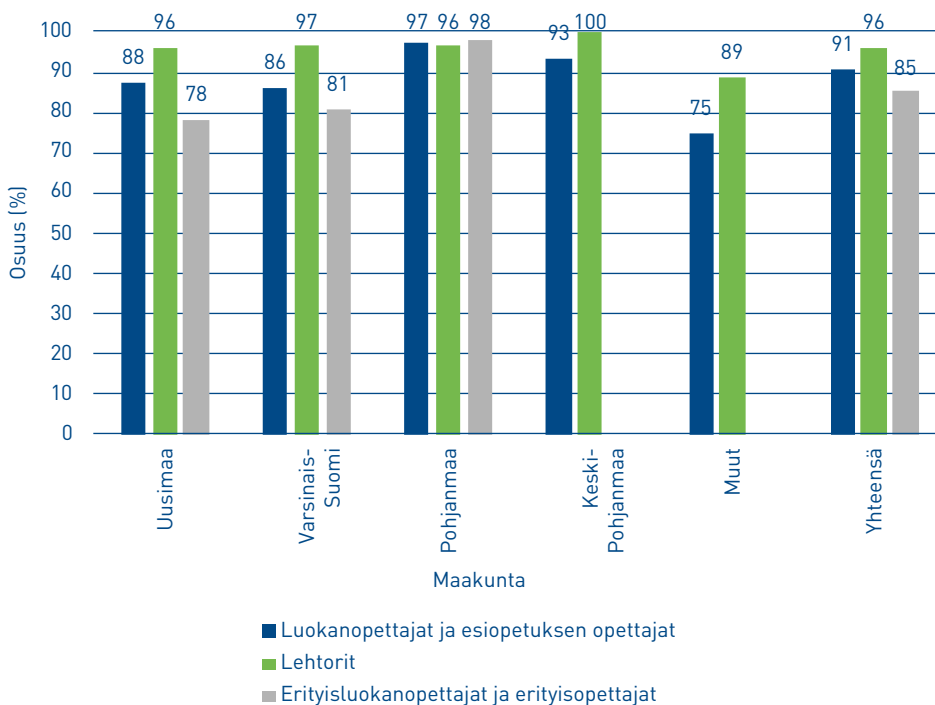
Luokanopettajien ja esiopetuksen opettajien kelpoisuusaste oli korkeampi suomenkielisissä kuin ruotsinkielisissä kouluissa: ero oli lähes 6 prosenttiyksikköä. Suomenkielisissä kouluissa toimivista 96 % oli kelpoisia tehtävänsä. Matalin

kelpoisuusaste oli Pohjanmaalla ja Uudellamaalla, joissa kelpoisten osuus oli 92–94 %.

Kelpoisten *lehtoreiden* osuus ruotsinkielisessä koulutuksessa oli 96 % ja suomenkielisessä koulutuksessa 97 % ja myös erot maakuntien välillä olivat melko pienet. Ruotsinkielisessä koulutuksessa sekä Pohjanmaalla että Uudellamaalla 96 % lehtoreista oli kelpoisia ja Varsinais-Suomessa 97 % (ks. taulukko 7.5). Kelpoisten lehtoreiden osuus kasvoi jatkuvasti vuosina 2010–2016, mutta vuoden 2019 tiedonkeruussa tilanne oli säilynyt suurelta osin samana vuoteen 2016 verrattuna, sillä kelpoisuusaste laski vain 0,2 prosenttiyksikköä.

Muodollisesti kelpoisten *erityisluokanopettajien ja erityisopettajien* osuus oli 85 % ruotsinkielisessä koulutuksessa ja 91 % suomenkielisessä koulutuksessa. Ruotsinkielisessä koulutuksessa lähes kaikki kyselyyn vuonna 2019 vastanneet Pohjanmaalla toimivat erityisluokanopettajat ja erityisopettajat olivat kelpoisia. Uudellamaalla kelpoisuusaste oli merkittävästi alhaisempi, 78 %. Maakuntien väliset erot olivat lähes samat kuin vuonna 2016. Myös suomenkielisessä koulutuksessa Uudellamaalla kelpoisten osuus oli pienin, 84 %. (Ks. taulukko 7.5)

**KUVIO 7.3: MUODOLLISESTI KELPOISTEN LUOKANOPETTAJIEN JA ESIOPE-
TUksen OPETTAJIEN, LEHTOREIDEN SEKÄ ERITYISLUOKANOPETTAJIEN
JA ERITYISOPETTAJIEN OSUUS RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA
MAAKUNNAN MUKAAN VUONNA 2019.**

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

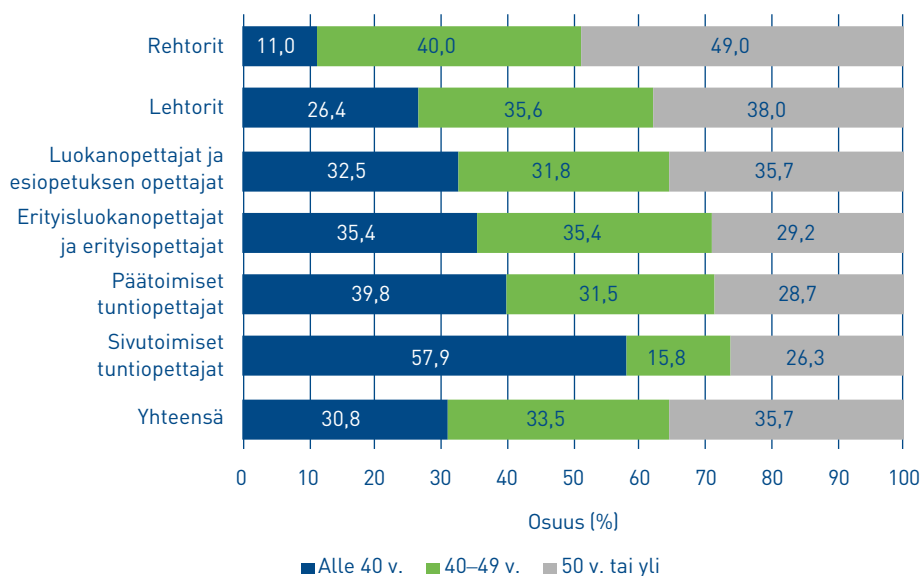
Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

7.5 Yli kolmasosa opettajista on yli 50-vuotiaita

Opettajiston ikäjakauma vaikuttaa koulun pitkän tähtäimen kehitykseen. Vanhemmilla opettajilla on pitkän työkokemuksen myötä kehittynyttä ammattitaitoa, kun taas nuoremmilla opettajilla on viimeisimpään tutkimukseen ja osaamiseen perustuva koulutus. Opettajien ikäjakauman seuraaminen on myös keskeinen toimenpide opettajapulan välttämiseksi ja tuleviin tarpeisiin valmistautumiseksi. Jos ikärakenne osoittaa, että monet opettajat tietyssä aineessa tai tietyssä tehtävätyypissä lähestyvät eläkeikää, on ratkaisevaa, että tilanteeseen reagoidaan ajoissa. Tämän vuoksi esimerkiksi 50 vuotta täyttäneiden opettajien osuus on siitä tärkeä merkki. Suhteellisen tasainen ikärakenne merkitsee myös sitä, että eläkkeelle siirrytään tasaisemmin.

Rehtoreiden ja opettajien ikärakenne osoittaa aiempien kartoitusten tapaan, että ruotsinkielisten koulujen opettajisto on nuorempaa ja sillä on jonkin verran suomenkielisiä kouluja tasaisempi ikäjakauma. Kaikista osallistuneista ruotsin kielellä opettavista rehtoreista ja opettajista 31 % oli alle 40-vuotiaita, 34 % oli 40–49-vuotiaita ja 36 % oli 50 vuotta täyttäneitä. Suomenkielisissä kouluissa 26 % oli alle 40-vuotiaita, 33 % oli 40–49-vuotiaita ja loput 41 % oli 50 vuotta täyttäneitä.

KUVIO 7.4: REHTOREIDEN JA OPETTAJIEN PROSENTUAALINEN JAKAUMA RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA IKÄRYHMÄN JA TEHTÄVÄTYYPIN MUKAAN VUONNA 2019.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

Suurimman ryhmän muodostivat 50 vuotta täyttäneet rehtorit ja opettajat, mikä osoittaa, että opettajisto on vanhentunut. Kokonaisuudessaan 50 vuotta täyttäneiden rehtoreiden ja päätoimisten opettajien osuus kasvoi valtakunnallisesti ja ruotsinkielisissä kouluissa lähes 2 prosenttiyksikköä vuosien 2016 ja 2019 välillä. Ikäjakauma osoittaa, että erityisesti rehtorit ovat 50-vuotiaita tai sitä vanhempia. Kansainvälisten tutkimusten mukaan tämä on tavallista myös muissa maissa, ja rehtoreiden keski-ikä on usein opettajien ikää korkeampi (TALIS 2018 Results). Myös suurin osa lehtoreista, luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista kuului samaan ikäluokkaan vuonna 2019, ja yli 50-vuotiaiden osuus kasvoi noin 5 prosenttiyksikköä ruotsinkielisissä kouluissa vuodesta 2016. Samaan ikäluokkaan kuuluvien rehtoreiden, erityisluokanopettajien ja erityisopettajien osuus pienentyi jonkin verran samalla ajanjaksolla. (Ks. taulukko 7.6)

7.6 Naiset edelleen suurena enemmistönä

Koulutussektorilla toimivasta henkilöstöstä enemmistö on edelleen naisia, erityisesti perusopetuksessa. Sekä kansainvälisesti että Suomessa on jo aiemmin voitu todeta, että erityisesti alemmilla vuosiluokilla on tavallisimmin naisopettajia. Jos kouluissa olisi tasaisempi sukupuolijakauma, ne voisivat selvemmin korostaa tasa-arvon merkitystä.

Tällä hetkellä ei ole näyttöä siitä, että opettajien sukupuolijakauma olisi tulevaisuudessa tasapainoisempi. Suurin osa sekä luokanopettajakoulutukseen että varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen hakeneista ja hyväksytyistä on naisia. Viime vuosina noin 60–70 % luokanopettajakoulutukseen hakeneista ja hyväksytyistä ja jopa 80–90 % varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen hakeneista ja hyväksytyistä on ollut naisia.

Perusopetuksessa suurin osa opettajista on naisia, ja tilanne on yleisesti ottaen sama sekä ruotsin- että suomenkielisissä kouluissa. Vuoden 2019 tietojen mukaan 79 % ruotsinkielisten koulujen opettajista oli naisia, kun vastaava osuus vuonna 2016 oli 77 %. Useimmissa tehtävätyypeissä naisten osuus on kasvanut vuodesta 2016 lukuun ottamatta erityisluokanopettajia ja erityisopettajia sekä päätoimisia tuntiopettajia. (Ks. taulukko 7.7)

7.7 Kuinka aktiivisesti opettajat osallistuvat täydennyskoulutukseen?

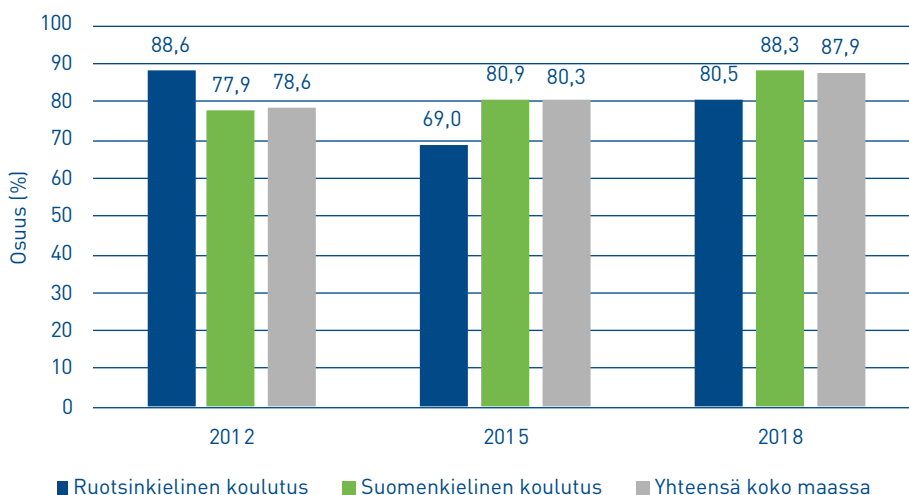
Opettajien täydennyskoulutusta koskevia tietoja on kerätty säännöllisesti, jotta saadaan yleiskuva siitä, kuinka usein ja kuinka laaja-alaiseen jatko- ja täydennyskoulutukseen opettajat osallistuvat. Tiedonkeruusta käy ilmi osallistuminen tutkintoon johtavaan koulutukseen, kelpoisuuden tai tiettyä erityisosaamista tarjoavaan koulutukseen, työnantajan järjestämään henkilöstökoulutukseen,

omaehtoiseen ammattitaitoa ylläpitävään ja täydentävään koulutukseen sekä asiantuntijavaihtoon Suomessa tai ulkomailla.

Valtakunnallisella tasolla 88 % kyselyyn vastanneista perusopetuksen opettajista osallistui täydennyskoulutukseen vuonna 2018. Ruotsinkielisissä kouluissa vain 80 % opettajista osallistui täydennyskoulutukseen. Ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välinen ero täydennyskoulutukseen osallistumisen osalta oli 8 prosenttiyksikköä. Perusopetuksessa aktiivisimpia olivat sekä ruotsinkielisen että suomenkielisen koulutuksen rehtorit: koko maassa 94 % rehtoreista ja 88 % ruotsinkielisten koulujen rehtoreista osallistui täydennyskoulutukseen vuonna 2018.

Ruotsinkielisissä kouluissa 89 % opettajista osallistui täydennyskoulutukseen vuonna 2012, mutta vuonna 2015 vain 69 %. Lasku vuodesta 2012 vuoteen 2015 oli suuri, mikä oli yllättävää, sillä vuonna 2015 uuden opetussuunnitelman valmistelun ja täytäntöönpanon seurauksena tarjolla oli runsaasti täydennyskoulutusta. Koulutukseen osallistuminen on kuitenkin lisääntynyt merkittävästi vuosien 2015 ja 2018 välillä. Se, että suomenkielisessä koulutuksessa toimivien opettajien osuus täydennyskoulutuksessa on ruotsinkielisessä koulutuksessa toimivien opettajien osuutta suurempi, ei koske ainoastaan perusopetusta vaan myös lukiokoulutusta ja vapaata sivistystyötä, mutta ei kuitenkaan toisen asteen ammatillista koulutusta. (Ks. myös Oker-Blom 2021)

KUVIO 7.5: PERUSOPETUKSEN OPETTAJIEN OSALLISTUMINEN TÄYDENNYSKOULUTUKSEEN TAI ASIAANTUNTIJAVAIHTOON OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2012, 2015 JA 2018.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2019: perusopetus 49,2 %. Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

Henkilötyöpäivällä tarkoitetaan vähintään kuuden tunnin työpanosta, eikä alle kolme tuntia kestäviä koulutuksia ole otettu lainkaan huomioon näissä tilastoissa. Perusopetuksen opettajat käyttivät eniten aikaa täydennyskoulutukseen tavoitteenaan päivittää ja kehittää ammattitaitoaan. He osallistuivat esimerkiksi aine- tai ammattijärjestön järjestämään täydennyskoulutukseen, omaehtoiseen kouluttautumiseen sekä valtion tai aluehallinnon rahoittamaan henkilöstökoulutukseen. Toiseksi eniten aikaa opettajat käyttivät kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen, esimerkiksi pedagogisiin opintoihin, ja melkein yhtä paljon aikaa he käyttivät työnantajien järjestämään henkilöstökoulutukseen.

Yli 30 prosentille perusopetuksen opettajista oli vuonna 2018 laadittu ja vahvistettu yksilöllinen koulutus- ja kehittämissuunnitelma, mikä tarkoittaa merkittävää laskua vuodesta 2015, jolloin osuus oli 39 %. (Kola-Torvinen & Kumpulainen 2020)

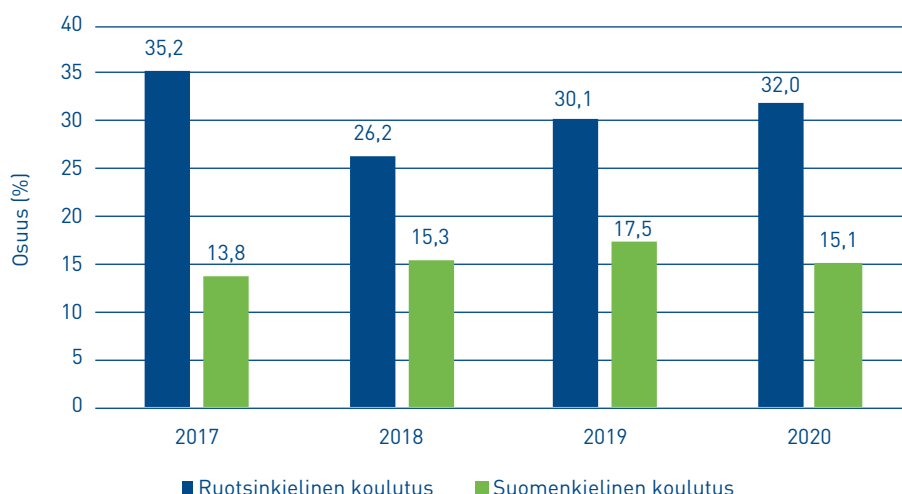
7.8 Ruotsinkielisen opettajankoulutuksen hakijat

Opettajien saatavuuteen vaikuttaa muun muassa opettajankoulutuksen houkuttelevuus. Kansainvälisessä vertailussa Suomen opettajankoulutus on edelleen suosittu ja houkutteleva vaihtoehto, joten opettajankoulutukseen voidaan valita parhaiten soveltuvat ja motivoituneimmat hakijat. Tehdyn tutkimuksen mukaan tehokkain tapa lisätä opettajankoulutuksen houkuttelevuutta on varmistaa pedagogien ja opettajien työskentelyn edellytykset ja korkea koulutustaso sekä vahvistaa heidän ammatillista autonomiaansa. (Heikkinen ym. 2020)

Vuodesta 2016 alkaen luokanopettajakoulutusta on järjestetty ruotsiksi sekä Åbo Akademiin että Helsingin yliopistossa. Korkea-asteen koulutuksen yhteishakua koskevat tilastot osoittavat, että ruotsinkieliseen opettajankoulutukseen haki viime vuosina noin 330–370 henkilöä ja noin 25–35 % hakijoista sai opiskelupaikan (ks. taulukko 7.8). Hyväksytyjen osuus hakijoista oli 32 % vuonna 2020. Sekä Åbo Akademi että Helsingin yliopisto järjestävät nykyään ruotsinkielistä luokanopettajakoulutusta, minkä takia hakijoiden määrä ja ennen kaikkea hyväksytyjen määrä on kasvanut. Tämän vuoksi ruotsinkieliseen opettajankoulutukseen on ollut hieman helpompaa päästä viime vuosina. Ruotsinkieliseen luokanopettajakoulutukseen on helpompi päästä kuin suomenkieliseen, johon hyväksytään noin 15 % hakijoista.

Vuonna 2020 noin 70 % hakijoista haki Åbo Akademin luokanopettajakoulutukseen ja loput Helsingin yliopistoon. Koulutukseen pääsy oli helpompaa Vaasassa (Åbo Akademi). Koko maassa suurin osa koulutukseen hyväksytyistä vastaanottaa opiskelupaikan, ja vuonna 2020 ruotsinkieliseen luokanopettajakoulutukseen päässeistä 95 % vastaanotti opiskelupaikan. Kun vuonna 2020 opiskelupaikan sai yhteensä 117 opiskelijaa, 111 opiskelijaa vastaanotti opiskelupaikan. Kaikki Åbo Akademiin hyväksytyt opiskelijat ottivat paikan vastaan. (Ks. taulukko 7.10)

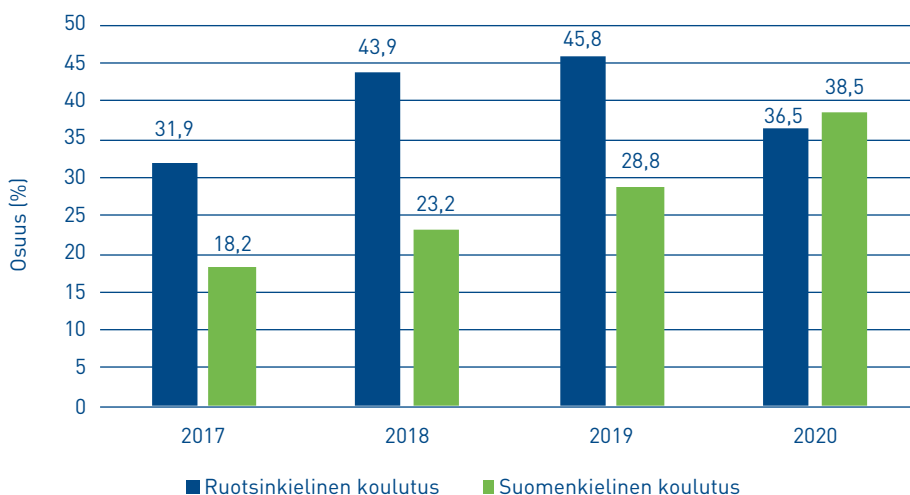
KUVIO 7.6: LUOKANOPETTAJAKOULUTUKSEEN HYVÄKSYTTYJEN OSUUS HAKENEISTA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2017–2020.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

Sekä Åbo Akademi että Helsingin yliopisto ovat vuodesta 2011 järjestäneet ruotsinkielistä varhaiskasvatuksen opettajankoulutusta. Varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen (lastentarhanopettajakoulutus) hakevien määrä on vähentynyt vuodesta 2015 alkaen, ja hakijoita on viime vuosina ollut noin 180–200. Vuonna 2020 hyväksytyjen osuus hakijoista oli 37 %, eli koulutukseen pääsy oli hieman vaikeampaa kuin vuosina 2018 ja 2019 (ks. taulukko 7.9). Aikaisemmin on ollut paljon helpompaa päästä ruotsinkieliseen kuin suomenkieliseen varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen, mutta vuonna 2020 tilanne oli pitkälti sama riippumatta koulutuksen kielestä.

KUVIO 7.7: VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJANKOULUTUKSEEN HYVÄKSYTYJEN OSUUS HAKENEISTA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2017–2020.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

Vuonna 2020 noin 60 % hakijoista haki varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen Åbo Akademiin ja loput Helsingin yliopistoon. Koulutukseen pääsy oli vain hieman helpompaa Vaasassa (Åbo Akademi). Suurin osa hyväksytyistä vastaanottaa opiskelupaikkansa, ja vuonna 2020 ruotsinkieliseen varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen hyväksytyistä 91 % vastaanotti opiskelupaikan. Vuonna 2020 varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen hyväksyttiin yhteensä 69 opiskelijaa, joista opiskelupaikan vastaanotti 63 opiskelijaa. (Ks. taulukko 7.10)

Erityisopettajille tarkoitettua ruotsinkielistä koulutusta järjestetään vain Åbo Akademiassa, ja koulutukseen on ollut viime vuosina 120–145 hakijaa. Vuonna 2020 hakijoita oli 144. Ruotsinkieliseen erityisopettajakoulutukseen oli helpompi päästä vuonna 2020 kuin aikaisempina vuosina. Hakijoista 27 % hyväksyttiin vuonna 2020, kun vastaava osuus vuosina 2017–2019 oli 21–22 %. Vuonna 2020 koulutukseen hyväksyttiin 39 hakijaa, joista 36 vastaanotti opiskelupaikan. (Karhu 2020)

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen ruotsinkieliseen koulutukseen ei ole ollut mahdollista hakea erillishaussa moneen vuoteen. Syksystä 2019 alkaen Åbo Akademin opiskelijoilla on ollut mahdollisuus opiskella opinto-ohjausta sivuaineena. Opinto-ohjauksen ja ohjaustaitojen tarve on kasvanut ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, jatkuvaa oppimista ja tulevaisuudessa myös laajennettua oppivelvollisuutta koskevien uudistusten myötä. Tämä on erityisen haastavaa ruotsinkieliselle koulutukselle, sillä kelpoisten oppilaanohjaajien ja opinto-ohjaajien osuus on nytkin vain 80–83 %.

Liitteet

TAULUKKO 7.1: MUODOLLISESTI KELPOISTEN REHTOREIDEN JA OPETTAJIEN OSUUS PERUSOPETUKSESSA TEHTÄVÄTYPIN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2010, 2013, 2016 JA 2019.

Tehtävätyyppi	Tehtäväänsä kelpoisten opettajien osuus kyselyyn osallistuneista opettajista														
	Opetuskieli ruotsi					Opetuskieli suomi 1)					Yhteensä				
	2010 %	2013 %	2016 %	2019 %	Muutos 2016–2019 %-yksikköä	2010 %	2013 %	2016 %	2019 %	Muutos 2016–2019 %-yksikköä	2010 %	2013 %	2016 %	2019 %	Muutos 2016–2019 %-yksikköä
Rehtorit	96,8	96,0	99,2	98,0	-1,2	98,8	96,0	98,7	98,3	-0,4	98,6	96,0	98,7	98,3	-0,4
Lehtorit	88,1	94,0	96,3	96,1	-0,2	96,1	96,5	98,9	97,5	-1,4	95,6	96,4	98,7	97,4	-1,3
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	88,4	87,4	89,2	90,9	1,7	95,7	94,5	96,7	96,5	-0,2	95,2	94,0	96,3	96,1	-0,2
Erytysluokanopettajat ja erityisopettajat	74,8	78,9	84,2	85,1	0,9	76,1	78,3	86,7	90,6	3,9	76,1	78,3	86,6	90,4	3,8
Maahanmuuttajien opettajat			87,5		-	76,7	80,3	84,5	92,9	8,4	77,2	80,9	84,7	92,9	8,2
Päätoimiset tunti-opettajat	48,4	48,3	78,7	81,5	2,8	71,2	72,8	90,2	92,8	2,6	69,2	70,9	89,5	92,1	2,6
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yhteensä	81,2	82,7	90,3	91,0	0,7	90,5	90,4	95,3	95,5	0,2	89,9	89,9	95,0	95,2	0,2
Sivutoimiset tunti-opettajat	26,1	16,3	46,2	63,2	17,0	36,9	38,3	63,0	72,9	9,9	35,2	35,0	60,2	71,4	11,2
Yhteensä	78,9	79,2	89,0	90,6	1,6	89,6	89,3	95,1	95,4	0,3	88,9	88,7	94,7	95,1	0,4

1) Käsittää koulutuksen suomen, suomen/ruotsin, englannin ja saamen kielillä sekä muilla kielillä.

Taulukko ei sisällä luokkaa muut tai tuntemattomat.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2010: perusopetus 91,0 %.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2013: perusopetus 88,0 %.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2016: perusopetus 66,3 %.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2019: perusopetus 49,2 %.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

**TAULUKKO 7.2: MUODOLLISESTI KELPOISTEN LEHTOREIDEN
JA PÄÄTOIMISTEN TUNTIOPETTAJIEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS
RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA ENITEN OPETETTAVAN AINEEN
MUKAAN VUONNA 2019.**

Opettajan eniten opettama aine	Opetuskieli ruotsi		
	Lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta	
		Lukumäärä	Osuus (%)
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä	32	32	100,0
Toinen kotimainen kieli suomi (ruotsinkiel.opetus)	34	34	100,0
Englanti	24	23	95,8
Saksa	4	...	...
Ranska	5	...	...
Matematiikka	62	57	91,9
Fysiikka	7	5	71,4
Kemia	10	9	90,0
Maantieto tai maantiede	3	...	...
Biologia	23	22	95,7
Uskonto, evankelis-luterilainen	8	8	100,0
Historia	18	16	88,9
Yhteiskuntaoppi	9	9	100,0
Oppilaanohjaus ja opinto-ohjaus	20	16	80,0
Musiikki	14	11	78,6
Kuvataide	12	9	75,0
Liikunta	19	17	89,5
Terveystieto	5	...	...
Käsityö	22	21	95,5
Kotitalous	18	18	100,0
Muu tai tuntematon	17	13	76,5
Yhteensä	366	336	91,8

Oppiaineet, joissa on tutkimuksen mukaan hyvin vähän opettajia, sisältyvät Muu tai tuntematon -ryhmään.

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.3: MUODOLLISESTI KELPOISTEN LEHTOREIDEN JA PÄÄTOIMISTEN TUNTIOPETTAJIEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA JA LUKIOKOULUTUKSESSA OPETTAJAN PÄÄASIAALLISEN OPETUSMUODON JA ENITEN OPETETTAVAN AINEEN MUKAAN VUONNA 2019.

Opettajan eniten opettama aine	Opetuskieli ruotsi		
	Lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta	
		Lukumäärä	Osuus [%]
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä	48	48	100,0
Toinen kotimainen kieli suomi (ruotsinkiel.opetus)	49	48	98,0
Englanti	40	38	95,0
Saksa	9	9	100,0
Ranska	6	6	100,0
Matematiikka	92	85	92,4
Fysiikka	12	10	83,3
Kemia	17	16	94,1
Maantieto tai maantiede	6	6	100,0
Biologia	37	35	94,6
Uskonto, evankelis-luterilainen	11	11	100,0
Historia	30	27	90,0
Yhteiskuntaoppi	17	17	100,0
Oppilaanohjaus ja opinto-ohjaus	30	25	83,3
Musiikki	14	11	78,6
Kuvataide	14	11	78,6
Liikunta	24	22	91,7
Käsityö	22	21	95,5
Kotitalous	18	18	100,0
Psykologia	8	8	100,0
Muu tai tuntematon	30	25	83,3
Yhteensä	534	497	93,1

Oppiaineet, joissa on tutkimuksen mukaan hyvin vähän opettajia, sisältyvät Muu tai tuntematon -ryhmään.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: lukiokoulutus 47,5 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.4: MUODOLLISESTI KELPOISTEN REHTOREIDEN JA PÄÄTOIMISTEN OPETTAJIEN LUKUMÄÄRÄ JA OSUUS PERUSOPETUKSESSA MAAKUNNAN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA 2019.

Maakunta	Opetuskieli ruotsi		Opetuskieli suomi 1)		Yhteensä	
	Rehtoreiden ja päätoimisten opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta (%)	Rehtoreiden ja päätoimisten opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta (%)	Rehtoreiden ja päätoimisten opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta (%)
Uusimaa	553	88,6	5 393	92,9	5 946	92,5
Varsinais-Suomi	127	89,0	1 706	97,0	1 833	96,5
Satakunta	9	77,8	843	97,3	852	97,1
Kanta-Häme			664	96,4	664	96,4
Pirkanmaa	10	90,0	1 971	97,2	1 981	97,1
Päijät-Häme	...	...	734	95,8	736	95,7
Kymenlaakso	6	66,7	493	95,3	499	95,0
Etelä-Karjala			390	94,6	390	94,6
Etelä-Savo			555	95,9	555	95,9
Pohjois-Savo			973	96,5	973	96,5
Pohjois-Karjala			674	97,2	674	97,2
Keski-Suomi	...	...	1 249	97,5	1 252	97,5
Etelä-Pohjanmaa			837	95,6	837	95,6
Pohjanmaa	417	95,7	326	91,4	743	93,8
Keski-Pohjanmaa	29	93,1	292	96,9	321	96,6
Pohjois-Pohjanmaa	7	85,7	2 036	96,5	2 043	96,5
Kainuu			330	95,5	330	95,5
Lappi			750	95,9	750	95,9
Tuntematon	...	...	36	91,7	41	90,2
Yhteensä	1 168	91,0	20 252	95,5	21 420	95,2

1) Käsittää koulutuksen suomen, suomen/ruotsin, englannin ja saamen kielillä sekä muilla kielillä.

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2019: perusopetus 49,2 %.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.5: MUODOLLISESTI KELPOISTEN LUOKANOPETTAJIEN JA ESIOPETUKSEN OPETTAJIEN, LEHTOREIDEN SEKÄ ERITYISLUOKANOPETTAJIEN JA ERITYISOPETTAJIEN MÄÄRÄ JA OSUUS RUOTSINKIELISESSÄ PERUSOPETUKSESSA MAAKUNNAN MUKAAN VUONNA 2019.

Maakunta	Opetuskieli ruotsi								
	Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat			Lehtorit			Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat		
	Lukumäärä tiedonke- ruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta		Lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta		Lukumäärä tiedonke- ruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta	
		Lukumäärä	Osuus (%)		Lukumäärä	Osuus (%)		Lukumäärä	Osuus (%)
Uusimaa	243	213	87,7	131	126	96,2	86	67	77,9
Varsinais-Suomi	51	44	86,3	29	28	96,6	21	17	81,0
Pohjanmaa	212	206	97,2	83	80	96,4	49	48	98,0
Keski-Pohjanmaa	15	14	93,3	6	6	100,0	...	...	...
Muut maakunnat	20	15	75,0	9	8	88,9	...	...	...
Yhteensä	541	492	90,9	258	248	96,1	161	137	85,1

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.6: 50 VUOTTA TÄYTTÄNEIDEN REHTOREIDEN JA PÄÄTOIMISTEN OPETTAJIEN OSUUS PERUSOPETUKSESSA TEHTÄVÄTYYPIN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUOSINA 2016 JA 2019.

Tehtävätyyppi	50 vuotta täyttäneiden osuus perusopetuksen koulujen rehtoreista ja päätoimisista opettajista								
	Opetuskieli ruotsi			Opetuskieli suomi 1)			Yhteensä		
	2016 %	2019 %	Muutos 2016–2019 %-yks.	2016 %	2019 %	Muutos 2016–2019 %-yks.	2016 %	2019 %	Muutos 2016–2019 %-yks.
Rehtorit	55,1	49,0	-6,1	60,5	62,9	2,4	60,0	61,7	1,7
Lehtorit	33,1	38,0	4,9	41,3	42,2	0,8	40,9	42,0	1,1
Luokanopettajat ja esi-opetuksen opettajat	30,2	35,7	5,4	36,7	39,5	2,8	36,4	39,2	2,8
Eriyisluokanopettajat ja erityisopettajat	31,5	29,2	-2,3	42,2	43,6	1,5	41,7	43,0	1,3
Maahanmuuttajien opettajat	37,5			25,0	21,4	-3,6	25,6	21,4	-4,2
Päätoimiset tuntiopettajat	29,4	28,7	-0,7	23,7	23,6	0,0	24,0	23,9	-0,1
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yht.	33,4	35,8	2,4	38,8	40,8	2,0	38,6	40,5	1,9

1) Käsittää koulutuksen suomen, suomen/ruotsin, englannin ja saamen kielillä sekä muilla kielillä.
Vastausprosentti koko maassa vuonna 2016: perusopetus 66,3 %.
Vastausprosentti koko maassa vuonna 2019: perusopetus 49,2 %.
Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.
Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

**TAULUKKO 7.7: NAISTEN OSUUS REHTOREISTA JA OPETTAJISTA
PERUSOPETUKSESSA TEHTÄVÄTYYPIN JA OPETUSKIELEN MUKAAN VUONNA
2019.**

Tehtävä- tyyppi	Opetuskieli ruotsi		Opetuskieli suomi 1)		Yhteensä	
	Rehto- reiden ja opettajien lukumäärä tiedonke- ruussa	Opettajista naisia (%)	Rehto- reiden ja opettajien lukumäärä tiedonke- ruussa	Opettajista naisia (%)	Rehto- reiden ja opettajien lukumäärä tiedonke- ruussa	Opettajista naisia (%)
Rehtorit	100	66,0 %	1 112	51,2 %	1 212	52,4 %
Lehtorit	258	70,5 %	5 421	76,2 %	5 679	76,0 %
Luokanopet- tajat ja esiopetuksen opettajat	541	82,3 %	8 405	78,7 %	8 946	78,9 %
Erityisluo- kanopettajat ja eri- tyisopettajat	161	90,1 %	3 551	85,8 %	3 712	86,0 %
Maahan- muuttajien opettajat	-	-	28	100,0 %	28	100,0 %
Päätoimiset tuntiopet- tajat	108	72,2 %	1 735	77,3 %	1 843	77,0 %
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yht.	1 168	78,4 %	20 252	77,7 %	21 420	77,7 %
Sivutoimiset tuntiopet- tajat	19	84,2 %	107	75,7 %	126	77,0 %
Yhteensä	1 187	78,5 %	20 359	77,7 %	21 546	77,7 %

1) Käsittää koulutuksen suomen, suomen/ruotsin, englannin ja saamen kielillä sekä muilla kielillä. Taulukko ei sisällä luokkaa muut tai tuntemattomat.

Vastausprosentti koko maassa vuonna 2019: perusopetus 49,2 %.

Vastausprosentti ruotsinkielisessä koulutuksessa vuonna 2019: perusopetus 40,3 %.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.8: RUOTSINKIELISEEN LUOKANOPETTAJAKOULUTUKSEEN HAKENEET JA HYVÄKSYTYT VUOSINA 2007–2020.

Vuosi	Ruotsinkielinen koulutus		
	Hakijat	Hyväksytyt	
	Lukumäärä	Lukumäärä	Osuus hakijoista (%)
2007	214	76	35,5 %
2008	207	96	46,4 %
2009	242	80	33,1 %
2010	323	84	26,0 %
2011	343	84	24,5 %
2012	358	95	26,5 %
2013	413	96	23,2 %
2015	290	70	24,1 %
2016	474	120	25,3 %
2017	324	114	35,2 %
2018	366	96	26,2 %
2019	369	111	30,1 %
2020	366	117	32,0 %

Tiedot vuodelta 2014 puuttuvat aikasarjasta, sillä hakuprosessi siirtyi uuteen järjestelmään. Taulukko käsittää hyväksytyt sekä yhteishaun että erillishaun kautta.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.9: RUOTSINKIELISEEN VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJANKOULUTUKSEEN (LASTENTARHANOPETTAJA) HAKENEET JA HYVÄKSYTYT VUOSINA 2007–2020.

Vuosi	Ruotsinkielinen koulutus		
	Hakijat	Hyväksytyt	
	Lukumäärä	Lukumäärä	Osuus hakijoista (%)
2007	83	52	62,7 %
2008	84	41	48,8 %
2009	96	53	55,2 %
2010	142	72	50,7 %
2011	270	91	33,7 %
2012	244	91	37,3 %
2013	242	70	28,9 %
2015	175	57	32,6 %
2016	186	48	25,8 %
2017	141	45	31,9 %
2018	198	87	43,9 %
2019	177	81	45,8 %
2020	189	69	36,5 %

Tiedot vuodelta 2014 puuttuvat aikasarjasta, sillä hakuprosessi siirtyi uuteen järjestelmään. Taulukko käsittää hyväksytyt sekä yhteishaun että erillishaun kautta.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

TAULUKKO 7.10: RUOTSINKIELISEEN LUOKANOPETTAJAKOULUTUKSEEN JA VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJANKOULUTUKSEEN YHTEISHAUSSA HAKENEIDEN JA HYVÄKSYTTYJEN SEKÄ NÄIDEN KOULUTUSTEN OPISELUPAIKAN VASTAANOTTANEIDEN LUKUMÄÄRÄ VUOSINA 2018–2020.

	2018				2019				2020			
	Hakijat 1)	Hyväksytty 1)	Hyväksyttyjen osuus haki-joista (%)	Otti vastaan opiske-lupaik-kansa 2)	Hakijat 1)	Hyväksytty 1)	Hyväksyttyjen osuus haki-joista (%)	Otti vastaan opiske-lupaik-kansa 2)	Hakijat 1)	Hyväksytty 1)	Hyväksyttyjen osuus haki-joista (%)	Otti vastaan opiske-lupaik-kansa 2)
	Luku-määrä	Luku-määrä		Luku-määrä	Luku-määrä	Luku-määrä		Luku-määrä	Luku-määrä	Luku-määrä		Luku-määrä
Varhaiskasvatuk-sen opettajat / Åbo Akademi	120	60	50,0 %	57	120	48	40,0 %	45	114	39	34,2 %	36
Varhaiskasvatuksen opettajat / Helsingin yliopisto	87	30	34,5 %	27	69	33	47,8 %	30	93	30	32,3 %	24
Varhaiskasvatuksen opettajien koulutus yhteensä 3)	198	87	43,9 %	84	177	81	45,8 %	75	189	69	36,5 %	63
Luokanopettajat / Åbo Akademi	225	54	24,0 %	54	240	69	28,8 %	63	249	72	28,9 %	72
Luokanopettajat / Helsingin yliopisto	192	42	21,9 %	42	201	42	20,9 %	39	195	45	23,1 %	39
Luokanopettajien koulutus yhteensä 3)	366	96	26,2 %	93	369	111	30,1 %	105	366	117	32,0 %	111

1) Sama henkilö voi esiintyä hakijana ja hyväksyttynä usealla rivillä, mutta vain kerran yhdellä rivillä.

2) Yhden lukukauden aikana henkilö voi vastaanottaa vain yhden opiskelupaikan. Sama henkilö esiintyy vain yhden kerran sarakkeessa.

3) Sama henkilö esiintyy vain yhden kerran.

Lähde: Tilastokeskus – Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Lähteet

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (14.12.1998/986). Finlex.

[Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista](#)

Heikkinen, Hannu, Utriainen, Jukka, Markkanen, Ilona, Pennanen, Matti, Taajamo, Matti & Tynjälä, Päivi (2020). Opettajankoulutuksen vetovoima. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:26. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Opettajankoulutuksen vetovoima](#)

Karhu, Pirjo (2020). Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Hakeminen opettajankoulutukseen. Raportit ja selvitykset 2020:20. Opetushallitus. [Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Hakeminen opettajankoulutukseen](#)

Kola-Torvinen, Pia & Kumpulainen, Timo (2020). Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen, asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoille. Raportit ja selvitykset 2020:21. Opetushallitus. [Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen, asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoille](#)

Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen. Utbildningsstyrelsen. [Lägesöversikt över den svenskspråkiga utbildningen](#)

Lärare 2020. Statistikmeddelande Utbildning 2020:2. Ålands statistik- och utredningsbyrå ÅSUB. [Lärare 2020](#)

Oker-Blom, Gun (2021). Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. Undervisnings- och kulturministeriet. [Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder](#)

Taajamo, Matti & Puhakka, Eija (2019). Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2018. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 ensituloksia, osa 1. Raportit ja selvitykset 2019:8. Opetushallitus. [Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2018. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 ensituloksia, osa 1](#)

Taajamo, Matti & Puhakka, Eija (2020). Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2018. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 ensituloksia, osa 2. Raportit ja selvitykset 2020:18. Opetushallitus. [Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2018. Perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 ensituloksia, osa 2](#)

TALIS 2018 Results (Volume I). Teachers and school leaders as lifelong learners. OECD. [TALIS 2018 Results \(Volume I\)](#)

Vesalainen, Marjo, Vahtivuori-Hänninen, Sanna & Töytäri, Aija (2020). Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Opettajatarpeet nyt ja tulevaisuudessa. Raportit ja selvitykset 2020:22b. Opetushallitus. [Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019: Opettajatarpeet nyt ja tulevaisuudessa](#)

Westerholm, Annika (2020). Lärarna och rektorerna i Finland 2019. Rapporter och utredningar 2020:14. Utbildningsstyrelsen. [Lärarna och rektorerna i Finland 2019](#)

Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu. [Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu](#)

8 OPPIMISTULOSTEN ARVIOINNIT

- Kansallisten oppimistulosten arviointien mukaan englannin, saksan ja ranskan kielen taito on keskimäärin parempaa ruotsinkielisissä kuin suomenkielisissä kouluissa. Reaaliaineissa suunta on ollut päinvastainen.
- Useimmissa oppiaineissa alueelliset erot ovat yleensä pieniä.
- Niillä ruotsinkielisten koulujen oppilailla, jotka eivät puhu suomea kotona, suomen kielen taito on selvästi parempi sellaisissa kunnissa, joissa enemmistökielenä on suomi, kuin kunnissa, joissa enemmistökielenä on ruotsi.
- Koulutulokkaiden pohjatiedot ovat verrattain tasaisia 1. vuosiluokan alussa, ja kaksi kolmasosaa ruotsinkielisten koulujen oppilaista osaa lukea sana- tai virketasolla.
- Enemmistö ruotsinkielisten koulujen oppilaista viihtyy koulussa. 3. vuosiluokalla 93 % ja 8. vuosiluokalla 76 % oppilaista viihtyy koulussa melko tai erittäin hyvin.

Ruotsinkieliset koulut ovat viimeisten kymmenen vuoden aikana osallistuneet useisiin kansallisiin arviointeihin. Tämä artikkeli perustuu ruotsinkielistä perusopetusta koskevien oppimistulosten arviointien tietoihin vuosilta 2010–2019. Artikkelin pääpaino on ensisijaisesti eri oppiaineiden oppimistuloksissa 9. vuosiluokalla, mutta myös muita vuosiluokkia ja arviointeja käsitellään. Tekstin laadinnassa on otettu huomioon erilaisia tasa-arvonäkökohtia, joista oppimistulosten arvioinnit tuottavat tietoa. Tällaisia ovat esimerkiksi opetuskieli, sukupuoli, alue, kieliympäristö ja vanhempien koulutustausta.

Vuodesta 2014 lähtien Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on toteuttanut arviointeja itsenäisenä valtion organisaationa koulutusjärjestelmän eri tasoilla. Opetushallitus on toteuttanut osan tässä luvussa käsiteltävistä arvioinneista eli arvioinnit ennen vuotta 2014. Opetushallituksen ja Karvin toteuttamat arvioinnit rakentuvat kuitenkin samoille periaatteille.

Arviointien lähtökohtana ovat valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Arviointien tarkoituksena on selvittää, missä määrin oppilaat saavuttavat opetussuunnitelman perusteissa osaamiselle asetetut tavoitteet. Useimmat viimeisten kymmenen vuoden aikana toteutetuista arvioinneista pohjautuvat vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteisiin. Uudet opetussuunnitelman perusteet astuivat voimaan vuonna 2016. Vuoden 2016 jälkeen on toteutettu vasta muutama arviointi.

8.1 Eroja ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen tuloksissa

Vuodesta 2010 lähtien oppimistulosten arviointeja on toteutettu lähes kaikissa peruskoulun ylemmillä vuosiluokilla opetettavissa aineissa. Arviointeihin sisältyvät tehtävät ovat yleensä täysin identtisiä ruotsin- ja suomenkielisissä kouluissa, minkä ansiosta tulosten vertailu on mahdollista. Taulukko 8.1 antaa yleiskuvan keskimääräisistä tuloksista ruotsinkielisissä kouluissa suhteessa suomenkielisten koulujen tuloksiin. Taulukkoon on koottu kaikki aineet lukuun ottamatta niitä, joiden tehtävät eivät ole täysin vertailukelpoisia. Vuosiluku ilmoittaa ajankohdan, jolloin yhdeksäsluokkalaista koskeva aineisto on kerätty.

TAULUKKO 8.1: RUOTSINKIELISTEN JA SUOMENKIELISTEN KOULUJEN KANSALLISTEN OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTIEN VERTAILU VUOSINA 2010–2018.

Arvioitu oppiaine	Vuosi- luokka	Vuosi	Ruotsinkielisissä kouluissa heikkomat tulokset kuin suomenkielisissä	Ei eroja ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen tuloksissa	Ruotsinkielisissä kouluissa paremmat tulokset kuin suomenkielisissä
Musiikki	9	2010		x	
Kuvataide	9	2010		x	
Käsityö	9	2010		x	
Liikunta	9	2010	x (teoriaosuus)	x (kunto ja liikehallinta)	
Matematiikka	9	2011		x	
Biologia	9	2011	x		
Maantieto	9	2011	x		
Fysiikka	9	2011	x		
Kemia	9	2011	x		
Historia	9	2011	x		
Yhteiskuntaoppi	9	2011	x		
Matematiikka	9	2012		x	
Englanti (A-oppimäärä)	9	2013			x
Ranska (B-oppimäärä)	9	2013			x
Saksa (B-oppimäärä)	9	2013			x
Venäjä (B-oppimäärä) *	9	2013			
Terveystieto	9	2013	x		
Kotitalous	9	2014	x (teoriaosuus)	x (käytännön tehtävät)	
Matematiikka	9	2015		x	
Äidinkieli ja matematiikka	1	2018		x	
Englanti (A-oppimäärä)	7	2018			x

* Oppilasmäärä on liian pieni vertailua varten.
Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Taulukko osoittaa, että oppilaiden osaaminen on ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa ollut samalla tasolla viimeisimmän kymmenen vuoden aikana matematiikassa sekä taide- ja taitoaineissa. Kaikissa muissa oppiaineissa on tilastollisesti merkitseviä eroja suomen- ja ruotsinkielisten koulujen välillä. Biologiassa, maantiedossa, fysiikassa ja kemiassa tulokset ovat olleet heikompia ruotsinkielisissä kouluissa. Samat erot ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välillä ilmenevät myös luonnontieteitä koskevissa PISA-tutkimuksissa, esimerkiksi edellisessä mittauksessa vuonna 2018. Oppilaiden osaaminen on ollut heikompaa myös historiassa, yhteiskuntaopissa ja terveystiedossa. (Kärnä ym. 2012; Ouakrim-Soivio ym. 2012) Vieraiden kielten taito on sitä vastoin ollut ruotsinkielisissä kouluissa suomenkielisiä kouluja parempi. Tämä on käynyt ilmi kahdessa englannin kielen arvioinnissa sekä ranskan ja saksan kielten arvioinneissa. (Härmälä ym. 2014)

Kolmessa viimeisimmässä 9. vuosiluokan matematiikan arvioinnissa ruotsinkielisten oppilaiden osaaminen on ollut samalla tasolla suomenkielisten koulujen oppilaiden kanssa. Vuonna 2015 ruotsinkielisten koulujen oppilaiden tulokset olivat tilastollisesti merkitsevästi heikompia vain geometrian sisältöalueessa ja yleisesti ottaen päässälaskutehtävissä. Ongelmanratkaisussa ruotsinkieliset koulut sitä vastoin saavuttivat suomenkielisiä kouluja merkitsevästi paremmat tulokset. (Julin ym. 2016)

On syytä huomata, että taulukossa 8.1 näkyvät erot ovat tilastollisesti merkitseviä. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistossa on eroja, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Merkitsevyystestaus ei kuitenkaan anna kuvaa siitä, miten suuria erot käytännössä ovat.

8.2 Eroja tyttöjen ja poikien tuloksissa

Oppilaiden sukupuoli on tekijä, joka on usein selittänyt arviointien tulosten jakautumista. Edellä mainituissa, vuosina 2010–2019 toteutetuissa arvioinneissa on tyttöjen ja poikien välillä havaituissa eroissa paljon yhteneväisyyksiä ruotsin- ja suomenkielisissä kouluissa.

Viimeisimmän kymmenen vuoden aikana ruotsinkielisissä kouluissa olevien tyttöjen osaaminen on ollut poikien osaamista tilastollisesti merkitsevästi parempaa melkein kaikissa aineissa, esimerkiksi äidinkielessä ja kirjallisuudessa, biologiassa, yhteiskuntaopissa, musiikissa, kuvataiteessa, saksassa ja ranskassa. Vain maantiedon, kemian, historian ja matematiikan arvioinneissa tyttöjen ja poikien osaaminen on ollut samalla tasolla. Myös esimerkiksi englannin kielessä sukupuolten väliset erot ovat olleet hyvin pieniä. Fysiikka on ainoa aine, jossa pojat ovat saaneet keskimäärin tyttöjä parempia tuloksia.

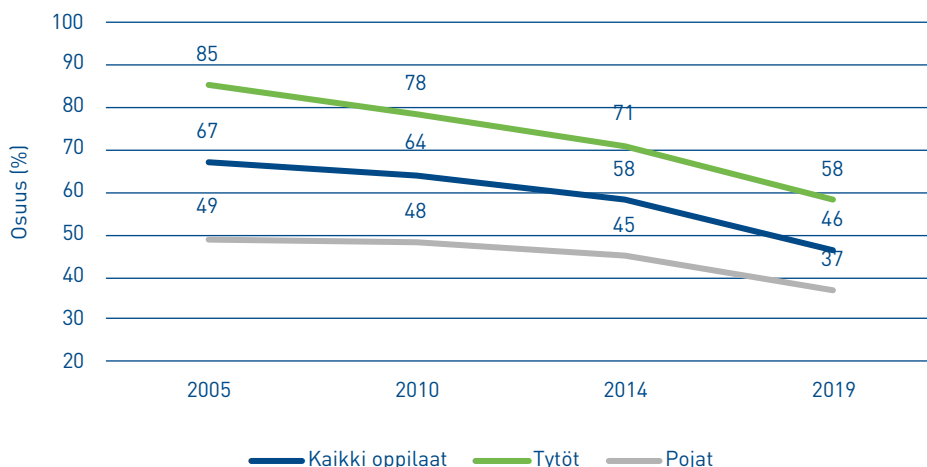
Kun tarkastellaan Karvin raportteja yksityiskohtaisemmin, havaitaan, että suurimmat erot tyttöjen ja poikien tuloksissa löytyvät äidinkielestä ja kirjallisuudesta. Viimeisin arviointi vuodelta 2019 osoittaa, että erot tyttöjen ja poikien tuloksissa 9. vuosiluokalla vaihtelivat koulujen välillä ja erityisesti alueellisesti. Erot olivat suurimmat Länsi- ja Sisä-Suomessa, ja siellä tyttöjen tulokset olivat keskimäärin yli yhden arvosanan poikien tuloksia parempia. Sukupuolierot olivat tilastollisesti merkitseviä ja kokoluokassaan erittäin suuria. (Hellgren ym. 2020)

Erot erityisesti tyttöjen ja poikien kirjoitustaidossa ovat olleet huomiota herättäviä. Suuri ero tyttöjen ja poikien kirjoitustaidossa tarkoittaa käytännössä sitä, että myös muissa aineissa, joissa tarvitaan hyvää kirjoitustaitoa, voi osaamiseron syynä olla kirjoitustaitoon ja mahdollisesti myös lukutaitoon liittyvät puutteet. Tämän lisäksi puutteita voi olla varsinaisessa aineosaamisessa.

Kun äidinkielen arviointeihin on sisällynyt lukutaitoa mittaavia tehtäviä, tytöt ovat saaneet aina parempia tuloksia, mikä vastaa kansainvälisten tutkimusten tuloksia (esimerkiksi PISA 2018). Sukupuolierot lukutaidon tehtävissä ovat kuitenkin aina olleet pienempiä kuin kirjoitustaitoa mittaavissa tehtävissä. Tämä viittaa siihen, että monien poikien puutteellinen kirjoitustaito voi olla vähintään yhtä suuri ongelma kuin puutteet lukutaidossa. Ongelmat ovat vastaavanlaisia suomenkielisissä kouluissa.

Tytöt lukevat vapaa-ajalla selvästi poikia enemmän. Vuonna 2019 vapaa-ajallaan vähintään yhden kirjan kuukaudessa luki 58 % tytöistä ja 37 % pojista. Kuvio 8.1 osoittaa, että vähintään yhden kirjan kuukaudessa lukevien yhdeksäsluokkalaisten osuus on pienentynyt vuodesta 2005 lähtien. Samalla niiden oppilaiden osuus, jotka eivät lue lainkaan, on kasvanut merkittävästi ja paljon lukevien osuus on pienentynyt hieman. (Hellgren ym. 2020)

KUVIO 8.1: KIRJOJEN LUKEMINEN VUOSINA 2005–2019. VÄHINTÄÄN YHDEN KIRJAN (MUU KUIN OPPIKIRJA) KUUKAUDESSA LUKEVIEN YHDEKSÄSLUOKKALAISTEN OSUUS.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Hellgren ym. 2020.

Yhteys vapaa-ajalla lukemisen ja hyvän osaamisen välillä näkyy kaikissa äidin-kielen ruotsin arvioinneissa. Tämä yhteys ilmenee jo 1. vuosiluokalla (Silverström ym. 2020; Ukkola ym. 2020). Tässä pitkittäisarvioinnissa havaittiin, että niillä koulutulokkailla, jotka lukevat vapaa-ajallaan tai jotka ovat kuunnelleet tekstejä aikuisen ohjauksessa tai ilman, oli parempi lähtötilanne äidinkielessä ja kirjallisuudessa sekä matematiikassa koulunkäynnin alussa. (Silverström ym. 2020) Viimeisimmässä yhdeksäsluokkalaisten arvioinnissa oppilaan osoittamalla kiinnostuksella ja suhtautumisella äidinkieli ja kirjallisuus -oppiainetta kohtaan oli voimakkain yhteys osaamiseen. (Hellgren ym. 2020)

8.3 Huoltajien koulutustausta

Huoltajien koulutustaustalla on selkeä yhteys oppilaiden koulumenestykseen. Huoltajilla on koulutustaustansa kautta erilaisia mahdollisuuksia tukea ja kannustaa lapsia kotitehtävien tekemisessä. Huoltajien koulutustaustaa on kartoitettu oppimistulosten arviointien yhteydessä vuodesta 2011 lähtien. Ensimmäisissä arvioinneissa oppilaat saivat ilmoittaa, olivatko heidän isänsä ja äitinsä suorittaneet ylioppilastutkinnon. Myöhempiin arviointeihin on sisällynyt vielä tarkempia kysymyksiä.

Viimeisin 9. vuosiluokalla tehty **matematiikan** arviointi osoitti muun muassa, että ruotsinkielisten koulujen oppilaat, joiden vanhemmilla oli toisen asteen ammatillinen tutkinto, saivat 38 % arvioinnin maksimipistemäärästä. Sen sijaan oppilaat, joiden vanhemmilla oli korkeakoulutusta, saivat 48 % arvioinnin maksimipistemäärästä. (Julin ym. 2016)

TAULUKKO 8.2: RUOTSINKIELISTEN KOULUJEN YHDEKSÄSLUOKKALAISTEN TULOKSET MATEMATIIKASSA VERRATTUNA KAIKKIIN ARVIOINTIIN OSALLISTUNEIDEN OPPILAIDEN TULOSSIIN VANHEMPIEN KORKEIMMAN KOULUTUSTASON MUKAAN ERITELTYNÄ.

Vanhempien korkein koulutustaso, ruotsinkieliset koulut	Matematiikan pisteiden keskiarvo (%), ruotsinkieliset koulut	Vanhempien korkein koulutustaso, kaikki otoskoulut	Matematiikan pisteiden keskiarvo (%), kaikki otoskoulut
Peruskoulu (n = 6)	35,5	Peruskoulu (n = 64)	29,1
Toisen asteen ammatillinen oppilaitos (n = 103)	37,7	Toisen asteen ammatillinen oppilaitos (n = 1249)	36,7
Lukio (n = 72)	38,0	Lukio (n = 691)	39,3
Korkeakoulu (n = 243)	47,6	Korkeakoulu (n = 2174)	48,7

Tiedot on kerätty vuonna 2015.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julin ym. 2016.

Vuonna 2019 **äidinkieli ruotsin** arvioinnissa yhdeksäsluokkalaisista kerätty aineisto osoitti, että äidin koulutustaso oli isän koulutustasoa selvemmin yhteydessä oppilaan tuloksiin. Tulokset paranivat selvimmin suhteessa äidin koulutustasoon. (Hellgren ym. 2020) Myös vuonna 2014 kerätyn äidinkielen aineiston analyysi osoittaa huoltajien koulutuksen ja oppimistulosten yhteyden. Sillä, kuinka paljon oppilaan kodissa käytettiin ruotsia, oli esimerkiksi heikompi yhteys osaamiseen kuin huoltajien koulutustasolla. (Silverström ym. 2015)

8.4 Alueet ja kieliympäristöt

Kansalliset oppimistulosten arvioinnit osoittavat, että alueelliset erot ovat Suomessa harvoin kovin suuria. Karvi käyttää aluehallintoalueita (ns. AVI-alueet) alueellisten analyysien lähtökohtana. Useimmissa oppiaineissa alueelliset erot ovat olleet varsin pieniä lukuun ottamatta suomea toisena kotimaisena kielenä (finska).

8.4.1 Matematiikka

Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus on tavallisesti 5–10 % kansallisen arvioinnin otoksesta eri oppiaineissa. Suurimmat oppilasryhmät asuvat Etelä-Suomessa sekä Länsi- ja Sisä-Suomessa. Länsi- ja Sisä-Suomen alueita ovat Pohjanmaa ja Keski-Suomessa esimerkiksi Tampere. Lounais-Suomesta mukana ovat Turunmaan ja Porin koulut. Ahvenanmaa ei ole ollut mukana kansallisissa otoksissa.

Taulukossa 8.3 esitetään ruotsinkielisten koulujen oppilaiden matemaattisen osaamisen taso alueittain. Erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä vuonna 2015. Pohjois-Suomen oppilasmäärä oli pieni, minkä vuoksi yksittäisten oppilaiden tulokset vaikuttivat suhteellisen paljon koko tulokseen. (Julin ym. 2016)

TAULUKKO 8.3: RUOTSINKIELISTEN KOULUJEN YHDEKSÄSLUOKKALAISTEN TULOKSET MATEMATIIKASSA VERRATTUNA KAIKKIIN ARVIOINTIIN OSALLISTUNEIDEN ALUEIDEN KOULUIHIN AVI-ALUEIDEN MUKAAN ERITELTYNÄ (RATKAISUOSUUS ILMOITETTU PROSENTTEINA, %).

Alue (oppilaiden lukumäärä ruotsinkielisissä otoskouluiissa)	Keskiarvo matematiikan tehtävissä, ruotsinkieliset koulut (%)	Alue (oppilaiden lukumäärä kaikissa alueen otoskouluiissa)	Keskiarvo matematiikan tehtävissä, kaikki alueen otoskoulut (%)
Etelä-Suomi (n = 197)	43,7	Etelä-Suomi (n = 1503)	43,3
Länsi-Suomi ja Sisä-Suomi (n = 160)	42,5	Länsi-Suomi ja Sisä-Suomi (n = 951)	43,0
Lounais-Suomi (n = 81)	45,4	Lounais-Suomi (n = 676)	46,5
Pohjois-Suomi (n = 16)	49,2	Pohjois-Suomi (n = 506)	42,0
Kaikki (n = 454)	43,8	Kaikki (n = 4393)	43,1

Tiedot on kerätty vuonna 2015.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julin ym. 2016.

8.4.2 Ruotsin kieli ja kirjallisuus

Samoin kuin matematiikassa, äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa (ruotsi) ei ole havaittavissa selkeitä alueellisia eroja ruotsinkielisten koulujen välillä. Vuonna 2019 kokonaistuloksissa ei havaittu lainkaan eroja alueiden välillä, mutta sen sijaan selkeitä eroja oli alueiden *sisällä*. Erot olivat suurimmat kaupungeissa asuvien tyttöjen ja maaseudulla asuvien poikien välillä. Suurimmat erot tyttöjen ja poikien osaamisessa olivat kunnissa, joissa enemmistöllä eli yli kahdella kolmasosalla asukkaista oli äidinkielenään ruotsi. Nämä kunnat sijaitsevat usein maaseudulla. Tyttöjen ja poikien tulosten väliset erot olivat keskimäärin suuria, ja erot vaihtelivat kouluittain. (Hellgren ym. 2020) Alue ei ollut merkittävä taustatekijä myöskään vuonna 2014. Mutta erilaisten kuntien vertailu paljasti, että erot tyttöjen ja poikien kirjoittamisen tuloksissa olivat huomattavan suuria maaseutumaaisissa kunnissa. (Silverström 2015)

Viimeisimmän 20 vuoden ajan ruotsinkielisten koulujen oppilaiden ruotsin kielen käyttöä koulun ulkopuolella on kartoitettu samojen taustakysymysten avulla. Jotain muuta kieltä kuin ruotsia koulun ulkopuolella käyttävien oppilaiden osuus on suuri esimerkiksi Etelä-Suomessa ja kaupungeissa. Oppilaat, jotka puhuvat perheensä kanssa vain ruotsia, muodostavat yleensä noin puolet äidinkielen arviointeihin osallistuneista oppilaista. On myös suuria oppilasryhmiä, jotka puhuvat perheensä kanssa yhtä paljon ruotsia kuin jotain toista kieltä tai enimmäkseen ruotsia.

Vuosien mittaan tehdyt analyysit oppilaiden äidinkielen ruotsin taitojen ja kotona käytetyn ruotsin kielen kartoittamiseksi viittaavat kaikki samaan suuntaan. Kun oppilaita on jaettu ryhmiin sen mukaan, miten paljon ruotsia he käyttävät kotona, oppilasryhmien väliset erot ovat olleet pieniä. (Ks. esim. Silverström 2015)

Myös viimeisin raportti osoittaa, että osaamiserot ovat hyvin pieniä vain ruotsia kotona puhuvien ja niiden välillä, jotka puhuvat yhtä paljon ruotsia kuin jotain muuta kieltä (usein suomea). Ruotsin kielen käyttöaste perheen kanssa tai koulun ulkopuolisessa arjessa ei selkeästi selitä oppilaiden oppimistulosten eroja. Verrattuna muihin muuttujiin, joiden selitysaste voi olla jopa yli 20 %, tämän muuttujan merkitys on vähäisempi. (Hellgren ym. 2020)

8.4.3 Suomen kieli

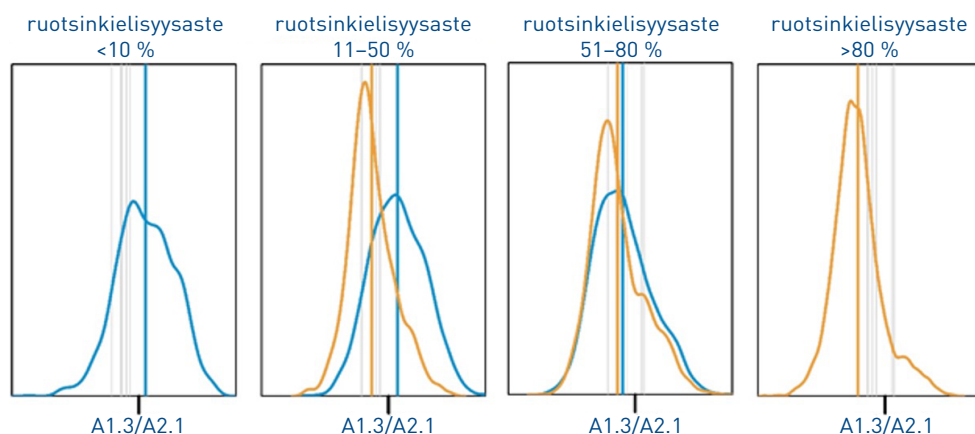
Toisessa kotimaisessa kielessä (finska) on käytettävissä tuoretta aineistoa ruotsinkielisten koulujen 6. vuosiluokalta. Lähes kaikki ruotsinkieliset koulut osallistuivat finskan arviointiin vuonna 2018. Arviointi koski kahta oppimäärää: toisena kotimaisena kielenä ruotsinkielisistä kodeista tuleville oppilaille opetettavaa A-oppimäärää (tässä: A-finska) ja kaksikielisistä (ruotsi-suomi) kodeista tuleville oppilaille opetettavaa äidinkielenomaista suomea (mofi).

Toinen kotimainen kieli suomi

A-finskaa opetetaan oppilaille, jotka eivät puhu suomea kotonaan. A-finskan osalta havaittiin, että kunnan kieliprofiililla eli ruotsinkielisyysasteella on vahva yhteys tuloksiin. Erot tuloksissa noudattivat selkeästi kunnan kieliprofiilia. Kunnissa, joissa enemmistön kielenä on suomi, oppilaiden tulokset olivat paremmat kuin kunnissa, joissa enemmistön kielenä on ruotsi. Tämä ilmeni erityisesti tekstien tulkitsemista ja kirjallista tuottamista koskevissa tehtävissä. Oppilaiden suulliset valmiudet olivat erinomaiset. Erot eri kieliprofiileja edustavien kuntien välillä olivat suurimmat luetun ymmärtämisen taidossa.

Kuviossa 8.2 esitetään oppilaiden A-finskan tulokset luetun ymmärtämisessä. Sininen linja kuvaa Etelä-Suomea ja keltainen Länsi- ja Sisä-Suomea. Jokaiseen kuvioon on merkitty hyvän osaamisen taso (A2.1). Pystysuora hajontakäyrä näyttää oppilaiden keskimääräisen tuloksen omassa kuntaprofiilissaan. Kuvioissa taustalla näkyvät vaaleat pystysuorat hajontakäyrät näyttävät keskimääräisen tuloksen muissa kuntaprofiileissa. Heikot tulokset sijoittuvat vasemmalle ja vahvat oikealle. Vahvemmin suomenkielisissä kunnissa (ruotsinkielisyysaste < 10 % ja 11–50 %) yli puolet oppilaista saavutti hyvän osaamisen, kun taas vahvemmin ruotsinkielisissä kunnissa (ruotsinkielisyysaste > 80 % ja 51–80 %) sen saavutti vain hieman alle viidesosa oppilaista. (Åkerlund ym. 2019)

KUVIO 8.2: LUETUN YMMÄRTÄMISEN TULOKSET SUOMEN KIELEN A-OPPIMÄÄRÄSSÄ 6. VUOSILUOKKALLA.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Åkerlund ym. 2019.

Äidinkielenomainen suomi

Äidinkielenomaisen suomen A-oppimäärässä (mofi) kunnan kieliprofiilista johtuvat erot tuloksissa ovat pienemmät kuin toisessa oppimäärässä. Keskimääräisten tulosten vertailu Etelä-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen sekä kielisäärekekooulujen kesken paljastaa, että suomenkielisimmissä kunnissa tulokset ovat samansuuntaisia kaikilla kolmella alueella. Kaikkein ruotsinkielisimmissä kunnissa (51–80 % ruotsinkielisiä asukkaita) Etelä-, Länsi- ja Sisä-Suomessa asuvat oppilaat saivat samantasoisia tuloksia kuullun ja luetun ymmärtämisessä. Alueelliset erot olivat suurimmat suullisessa ja kirjallisessa tuottamisessa. (Åkerlund ym. 2019)

Taustamuuttajat, joilla oli yhteys suomen kielen osaamiseen

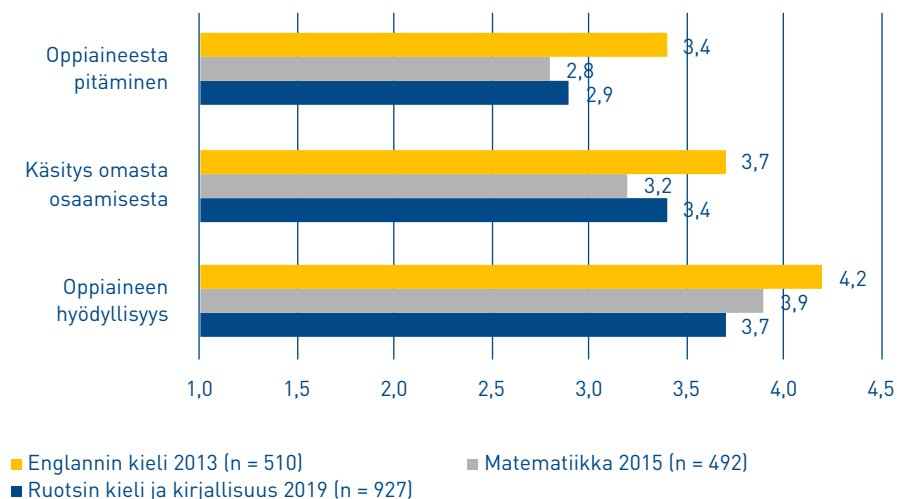
Verrattaessa tuloksia erilaisiin taustamuuttujiin havaitaan, että kunnan kieliprofiililla on suuri merkitys. Toisen kotimaisen kielen finskan A-oppimäärän analyysit osoittavat, että sillä, käyttääkö oppilas suomen kieltä vapaa-ajallaan, on tilastollisesti merkitsevä yhteys oppilaan arvioinnissa saamiin tuloksiin. Mitä enemmän oppilas käyttää suomen kieltä vapaa-ajallaan, sitä paremmat tulokset hän saa arvioinneissa. Etelä-Suomessa on paljon suomenkielisiä kuntia, ja siellä asuvat oppilaat puhuvat useammin suomea vapaa-ajallaan ystäviensä kanssa ja harrastuksissaan kuin kuudesluokkalaiset Länsi- ja Sisä-Suomessa. Myös äidinkielenomaisen suomen osalta voidaan todeta, että mitä ruotsinkielisempi kunta on, sitä vähemmän oppilaat käyttivät suomen kieltä vapaa-ajallaan. (Åkerlund ym. 2019)

8.5 Asenteet

Eri arvioinneissa toistuu myös asennemittaus, joka mittaa oppilaiden suhtautumista oppiaineeseen. Asennemittauksessa on 15 väittämää, jotka on muotoiltu siten, että oppilaiden suhtautumista eri oppiaineita kohtaan voidaan vertailla. Kuviossa 8.3 vertaillaan ruotsinkielisten koulujen 9. vuosiluokan oppilaiden asenteita englannin kieltä, ruotsin kieltä ja kirjallisuutta sekä matematiikkaa kohtaan. Kaikkein myönteisimmin suhtaudutaan englannin kieleen. Oppilaiden mielestä englannista on heille hyötyä, ja he kokevat osaavansa englantia. He myös pitävät varsin paljon englannista oppiaineena.

Sitä vastoin oppilaat sijoittuvat keskiarvon 3,0 (= neutraali suhtautuminen) alapuolelle ruotsin kielen ja kirjallisuuden (äidinkieli) sekä matematiikan osalta, eli he eivät keskimäärin pidä näistä kahdesta oppiaineesta yhtä paljon kuin englannista. Huomiota herättävää on myös se, että oppilaat eivät pidä ruotsin kieltä ja kirjallisuutta yhtä hyödyllisenä kuin matematiikkaa ja englannin kieltä.

KUVIO 8.3: RUOTSINKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIEN ASETEET ENGLANNIN KIELTÄ (A-OPPIMÄÄRÄ), MATEMATIIKKA SEKÄ RUOTSIN KIELTÄ JA KIRJALLISUUTTA (ÄIDINKIELI) KOHTAAN 9. VUOSILUOKALLA.

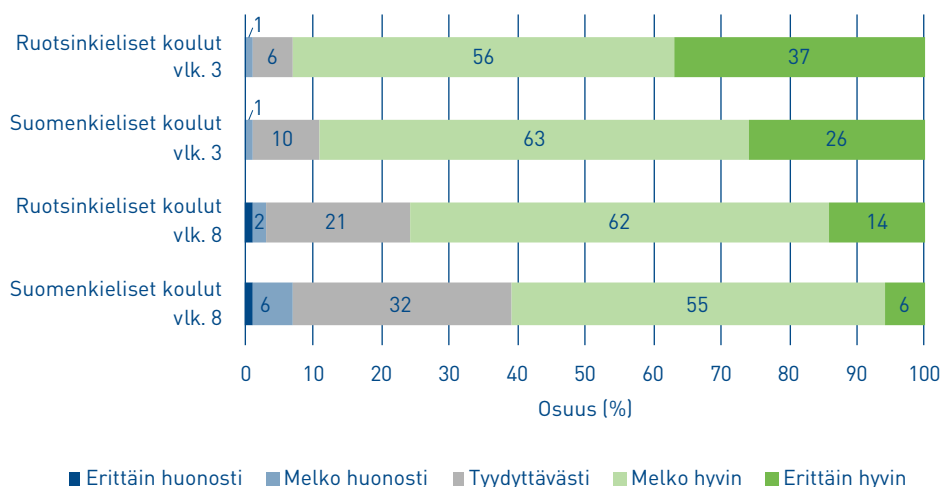
Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Härmälä ym. 2014, Hellgren ym. 2020 ja Julin ym. 2016.

8.6 Viihtyminen koulussa

Useisiin eri arviointeihin on sisällytynyt kysymyksiä koulussa viihtymisestä, ja eri lähteistä peräisin olevat tiedot viittaavat siihen, että kouluviihtyvyys on hieman korkeampi ruotsinkielisissä kouluissa. Syyt tähän eivät käy selvityksistä ilmi, mutta tiettyjen taustatekijöiden vaikutus on melko ilmeistä. Ruotsinkieliset koulut ovat esimerkiksi usein suomenkielisiä kouluja pienempiä, mikä voi vaikuttaa yhteisöllisyyden kokemiseen. Ruotsinkielisyys itsessään voi myös olla yhdistävä tekijä, sillä koulu on paikka, jossa oppilailla on mahdollisuus puhua ruotsia.

Perusopetuksen turvallisia oppimisympäristöjä ja työrauhaa koskevassa teema-arvioinnissa (Julin ym. 2018) 76 % ruotsinkielisten koulujen 8. vuosiluokan oppilaista kertoi viihtyvänsä koulussa melko hyvin tai erittäin hyvin. Suomenkielisissä kouluissa vastaava osuus oli 62 %. Ruotsinkielisissä kouluissa miltei kaikki 3. vuosiluokan oppilaat kertoivat viihtyvänsä koulussa melko hyvin tai erittäin hyvin (ks. kuvio 8.4). Myös 1. vuosiluokkaa koskevassa pitkittäistutkimuksessa on havaittu, että koulupolkunsa ruotsinkielisessä koulussa aloittavat oppilaat suhtautuvat myönteisesti koulunkäyntiin. (Silverström ym. 2020)

KUVIO 8.4: RUOTSIN- JA SUOMENKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIDEN KOULUVIIHTYVYYTTÄ KOSKEVIIN KYSYMYKSIIN ANTAMIEN VASTAUSTEN PROSENTUAALINEN JAKAUMA.

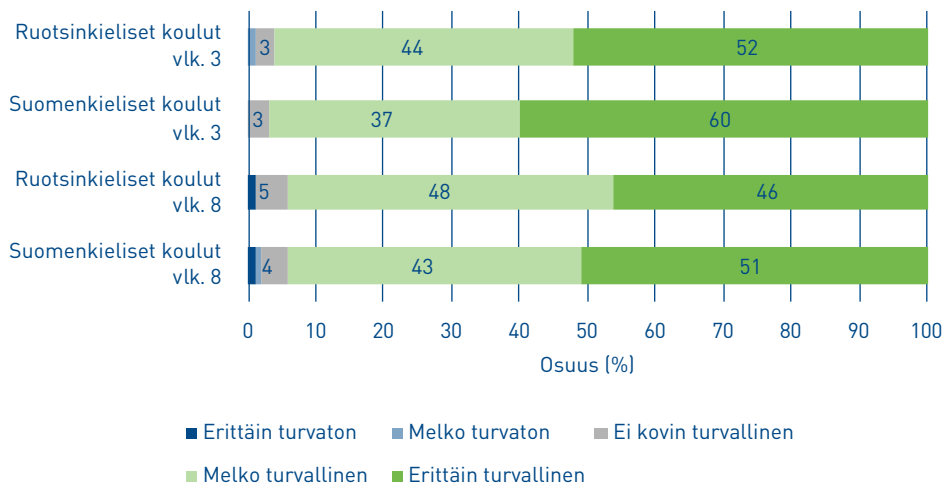

N = 5 242 oppilasta 3. vuosiluokalla, 8 121 oppilasta 8. vuosiluokalla. Ruotsia äidinkielenään puhuvia oppilaita 6–7 % vastaajista.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julin ym. 2018.

Turvallisuutta koskevien kysymysten tulokset osoittavat, että monet kokevat olonsa koulussa joko melko tai hyvin turvalliseksi. Niiden oppilaiden osuus, jotka kokevat olonsa hyvin turvalliseksi, on hieman pienempi ruotsinkielisissä kouluissa. Kuvion 8.5 vastaukset pohjautuvat kolmeen kysymykseen: *Miten turvalliseksi koet olosi oppitunneilla? Miten turvalliseksi koet olosi välitunneilla? Miten turvalliseksi koet olosi koulumatkalla?*

KUVIO 8.5: RUOTSIN- JA SUOMENKIELISTEN KOULUJEN OPPILAIKEN KOULUTURVALLISUUTTA KOSKEVIIN KYSYMYKSIIN ANTAMIEIN VASTAUSTEN PROSENTUAALINEN JAKAUMA.

N = 5 242 oppilasta 3. vuosiluokalla, 8 121 oppilasta 8. vuosiluokalla. Ruotsia äidinkielenään puhuvia oppilaita 6–7 % vastaajista.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julin ym. 2018.

Samassa arvioinnissa (Julin ym. 2018) 43 % ruotsinkielisten koulujen opettajista ilmoitti, etteivät he olleet koskaan nähneet ketään kiusattavan. Suomenkielisissä kouluissa vastaava osuus oli 23 %. Lähes 5 % suomenkielisten koulujen 3. vuosiluokan oppilaita koki tulleen kiusatuksi joka päivä tai useammin kuin kerran viikossa. Vastaava osuus ruotsinkielisissä kouluissa oli 2 %.

Ruotsinkielisten koulujen opettajat vuosiluokilla 7–9 olivat kokeneet suomenkielisten koulujen opettajia vähemmän häiriöitä ja ongelmatilanteita. Sen sijaan ruotsinkielisten koulujen 1.–6. vuosiluokkien opettajat olivat kokeneet häiriöitä luokkatyöskentelyssä suomenkielisissä kouluissa työskenteleviä kollegoitaan useammin. Kouluissa tapahtuvaan väkivallankäyttöön liittyvissä kysymyksissä ei tullut esiin koulujen välisiä eroja, kun tilannetta tarkastellaan opetuskielten mukaan. (Julin ym. 2018)

8.7 Nuoremmat oppilaat perusopetuksessa

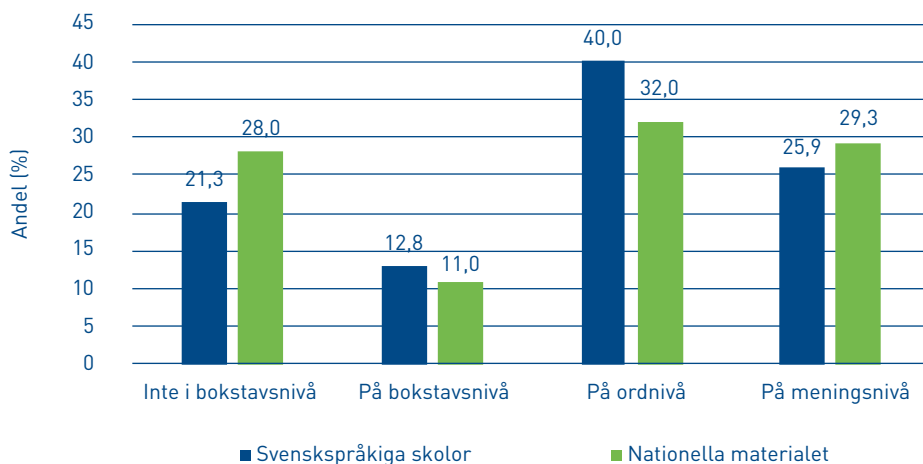
Karvi on viime vuosina toteuttanut jonkin verran arviointeja alaluokilla. Vuosina 2017–2018 tehtiin täysin suomenruotsalainen teema-arviointi koskien kaksi- ja monikielisyyttä vuosiluokilla 1–6. Arviointi osoitti, että oppilaiden kielelliseen taustaan liittyvät haasteet vaihtelevat suuresti riippuen kuntien kieliprofiilista ja resursseista. Arviointi nosti esiin kaksikielisten oppilaiden (ruotsi-suomi) tukeen liittyvät paikalliset haasteet. Kaksikielisten oppilaiden määrä on monilla alueilla suuri ja toisilla taas erittäin pieni. Vaikka tukea ja resursseja tarvitsevien oppilaiden määrä on hyvin pieni, tuen järjestäminen yksittäisille oppilaille voi olla vaikeaa esimerkiksi ruotsi toisena kielenä- tai äidinkielenomainen suomi -oppiaineissa. Tämän vuoksi eri oppilasryhmille suunnattu tuki ei toimi optimaalisesti eivätkä oppilaiden mahdollisuudet ole tasavertaisia ruotsinkielisissä kouluissa. (Hellgren ym. 2019)

Toisessa nuorempia oppilaita koskevassa arviointihankkeessa seurataan samojen oppilaiden kehitystä koko heidän koulunkäyntinsä ajan (Silverström ym. 2020). Ruotsinkielisissä kouluissa tähän pitkittäisarviointiin osallistui 868 oppilasta, jotka aloittivat 1. vuosiluokan syksyllä 2018. Ensimmäisessä mittauksessa kartoitettiin oppilaiden osaamista 1. vuosiluokan alkaessa. Valtakunnallinen otos käsitti 7 770 oppilasta. Tiedot koskivat oppilaiden lähtötilannetta äidinkielessä ja matematiikassa. (Silverström ym. 2020)

Koulun alkaessa ruotsinkielisten koulujen oppilaat olivat keskimäärin samalla tasolla kuin suomenkielisten koulujen oppilaat sekä äidinkielen että matematiikan osaamisessa. Arvioinnissa kävi ilmi, että yksilöiden välillä on suurta vaihtelua, mutta erot esimerkiksi alueiden, sukupuolten ja kuntatyyppien välillä ovat verrattain pieniä sekä valtakunnallisessa että ruotsinkielisessä otoksessa. Suomenruotsalaisen aineiston analyysi osoitti muun muassa, että pojilla oli huomattavasti tyttöjä parempi lähtötilanne matematiikassa, mutta äidinkielessä ja kirjallisuudessa tilanne oli puolestaan päinvastainen. Molempien erojen merkitys oli kuitenkin hyvin pieni. Äidinkielen osalta on ilmeistä, että erot tyttöjen ja poikien lähtötilanteessa 1. vuosiluokan alussa olivat paljon pienemmät kuin 9. vuosiluokalla.

Kaksi kolmasosaa ruotsinkielisessä koulussa aloittaneista oppilaista osasi lukea joko sana- tai virketasolla 1. vuosiluokan alussa (kuvio 8.6). Ruotsi toisena kielenä -oppimäärää opiskelevilla oppilailla oli muita heikompi lähtötilanne koulunkäynnin alkaessa, mutta näitä oppilaita oli vain vähän ruotsinkielisten koulujen otoksessa. Toinen mittaus suoritettiin samoille oppilaille 3. vuosiluokan syksyllä 2020.

KUVIO 8.6: LUKUTAITO 1. VUOSILUOKAN ALUSSA RUOTSINKIELISISSÄ KOULUISSA JA KANSALLISESSA OTOKSESSA.

Lähde: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Silverström ym. 2020.

8.8 Pitkän aikavälin näkökulma matematiikkaan

Edellä mainittu pitkittäisarviointi ei ole maassamme ensimmäinen laatuaan. Oppilaiden osaamisen kehitystä matematiikassa on aikaisemmin arvioitu vuosina 2005–2015. Arviointiin osallistuneet oppilaat ovat nyt nuoria aikuisia ja suorittaneet toisen asteen koulutuksen useita vuosia sitten. (Metsämuuronen 2017)

Arviointi osoitti, miten suomalaisten oppilaiden matematiikan taidot ovat kehittyneet 2. vuosiluokalta aina toisen asteen opintoihin saakka. Oppilaat osallistuivat matemaattista osaamista koskeneisiin mittauksiin neljä kertaa. Ruotsinkielisten koulujen tulokset viimeisessä mittauksessa toisella asteella olivat huomion-arvoisia, sillä sama oppilasryhmä sijoittui 6. vuosiluokalla selvästi vastaavan suomenkielisten koulujen ryhmän jälkeen. Suomenkielisiä kouluja koskevasta aineistosta erottuivat aikaisemmin ne oppilaat, jotka valitsivat myöhemmin lukiossa matematiikan pitkän oppimäärän. Ruotsinkielisten koulujen osalta matematiikan osaamisessa voitiin nähdä eroja vasta 6. vuosiluokalla niiden oppilaiden välillä, jotka valitsivat myöhemmin lukiossa matematiikan pitkän tai lyhyen oppimäärän. Vertailunäkökulmassa on tärkeää huomioida, että heikoimpien oppilaiden taidot eivät kehittyneet juurikaan 6. vuosiluokan jälkeen riippumatta siitä, opiskeliko oppilas ruotsin- vai suomenkielisessä koulussa.

8.9 Yhteenveto

Tästä palapelistä, jonka voimme arviointitulosten avulla koota ruotsinkielisten koulujen tilanteesta, puuttuu vielä monta palasta. Vaikka viimeisimmän kymmenen vuoden aikana monissa oppiaineissa on tehty kansallisia arviointeja, on muistettava, että ne ovat usein koskeneet perusopetuksen päättövaihetta. Kokonaiskuvaa täydentäviä arviointeja on tehty myös alemmilla vuosiluokilla, jotta olisi mahdollista saada käsitys perusopetuksen kehitystrendeistä. Pitkän aikavälin näkökulma tarjoaa mahdollisuuden seurata oppilaiden kehitystä tietyissä oppiaineissa ja tekee näkyväksi oppilaiden taitojen kehittymisen ruotsinkielisissä kouluissa.

Yleisesti ottaen kansalliset arvioinnit osoittavat, että ilon aiheet ja haasteet ovat samanlaisia niin ruotsinkielisissä kuin suomenkielisissä kouluissa. Suuret trendit ovat samoja opetuskielestä riippumatta. Samalla on kyse niin oppilaiden aineosaamisesta kuin muistakin koulunkäyntiin yhteydessä olevista tekijöistä. Tämä kooste viittaa kuitenkin tiettyihin trendeihin suomenruotsalaisessa koulussa, muun muassa hyvään kielitaitoon ja kouluviihtyvyyteen. Samalla se osoittaa, että ruotsinkielisten koulujen tulokset reaaliaineissa, kuten historiassa, yhteiskuntaopissa, fysiikassa ja kemiassa, eivät olisi pysyneet täysin samalla tasolla kuin suomenkielisissä kouluissa. Näin ollen tarvitaan tuoretta tietoa ruotsinkielisten koulujen tilanteesta.

Samoin on selvää, että oppilaiden vapaa-ajan ja koulunkäynnin väliltä löytyy tärkeitä yhtymäkohtia. Kun tietty oppiaine on luonnollinen osa oppilaiden vapaa-aikaa, on suuremmat mahdollisuudet sille, että se heijastuu myös oppimistuloksiin. Tämä ilmenee esimerkiksi englannin kielessä. Myös esimerkiksi suomen kielessä oppilaiden suulliset taidot olivat erinomaiset molemmissa oppimäärissä 6. vuosiluokan lopussa (A-finska ja mofi). Näidenkin tulosten taustalla on suomen kielen käyttö vapaa-ajalla. Vastaavasti on havaittu, että vapaa-ajallaan paljon lukevilla oppilailla on parempi osaaminen ruotsin kielessä ja kirjallisuudessa. Koulu luo osaamisen pohjan ja vaikuttaa kiinnostukseen oppimista kohtaan. Koulun tehtävää tukee lisäksi se, että oppilaat hyödyntävät oppimismahdollisuuksiaan myös koulun ulkopuolella.

Lähteet

Grundläggande utbildning i fokus. Aktuella utvärderingsresultat för finlandssvenska skolor. Sammanfattningar 12:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering.

[Grundläggande utbildning i fokus. Aktuella utvärderingsresultat för finlandssvenska skolor](#)

Hellgren, Jan & Marjanen, Jukka (2020). Svenska och litteratur i slutet av årskurs 9. Resultat av en utvärdering av lärresultat i årskurs 9 år 2019. Publikationer 18:2020. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Svenska och litteratur i slutet av årskurs 9. Resultat av en utvärdering av lärresultat i årskurs 9 år 2019](#)

Hellgren, Jan, Silverström, Chris, Lepola, Laura, Forsman, Liselott & Slotte, Anna (2019). Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1–6 läsåret 2017–2018. Publikationer 8:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1–6 läsåret 2017–2018](#)

Härmälä, Marita, Huhtanen, Mari, Puukko, Mika & Marjanen, Jukka (2019). A-englannin oppimistulokset 7. luokan alussa 2018. Julkaisut 13:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [A-englannin oppimistulokset 7. luokan alussa 2018](#)

Härmälä, Marita, Huhtanen, Mari, Silverström, Chris, Hildén, Raili, Rautopuro, Juhani & Puukko, Mika (2014). Inlärningsresultaten i främmande språk i de svenskspråkiga skolorna 2013. A-lärokurserna i engelska samt B-lärokurserna i franska, tyska och ryska. Publikationer 2014:6. Utbildningsstyrelsen & Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Inlärningsresultaten i främmande språk i de svenskspråkiga skolorna 2013. A-lärokurserna i engelska samt B-lärokurserna i franska, tyska och ryska](#)

Julin, Sami & Rautopuro, Juhani (2016). Läksyt tekijäänsä neuvovat. Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla 2015. Julkaisut 20:2016. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus [Läksyt tekijäänsä neuvovat. Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla 2015](#)

Julin, Sami & Rumpu, Niina (2018). Työrauhan ja turvallisen oppimisympäristön arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Julkaisut 6:2018. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Työrauhan ja turvallisen oppimisympäristön arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa](#)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Verkkosivusto ja oppimistuloksia koskevia raportteja. [Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut](#)

Kärnä, Pirkko, Hakonen, Riikka & Kuusela, Jorma (2012). Luonnontieteellinen osaaminen perusopetuksen 9. luokalla 2011. Koulutuksen seurantaraportit 2012:2. Opetushallitus. [Luonnontieteellinen osaaminen perusopetuksen 9. luokalla 2011](#)

Metsämuuronen, Jari (2017). Oppia ikä kaikki – matemaattinen osaaminen toisen asteen koulutuksen lopussa 2015. Julkaisut 1:2017. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Oppia ikä kaikki – matemaattinen osaaminen toisen asteen koulutuksen lopussa 2015](#)

Ouakrim-Soivio, Najat & Kuusela, Jorma (2012). Historian ja yhteiskuntaopin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2011. Koulutuksen seurantaraportit 2012:3. Opetushallitus. [Historian ja yhteiskuntaopin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2011](#)

Silverström, Chris & Rautopuro, Juhani (2015). Språk och skrivande i årskurs 9. En utvärdering av lärresultat i modersmål och litteratur våren 2014. Publikationer 18:2015. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Språk och skrivande i årskurs 9. En utvärdering av lärresultat i modersmål och litteratur våren 2014](#)

Silverström, Chris, Åkerlund, Carola, Ukkola, Annette & Metsämuuronen, Jari (2020). Läget vid skolstarten. Kunskaper i modersmål och litteratur och i matematik i början av årskurs 1. Sammanfattningar 12:2020. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Läget vid skolstarten. Kunskaper i modersmål och litteratur och i matematik i början av årskurs 1](#)

Ukkola, Annette, Metsämuuronen, Jari & Paananen, Maiju (2020). Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä. Julkaisut 10:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä](#)

Åkerlund, Carola, Marjanen, Jukka & Lepola, Laura (2019). Lärresultat i finska i år 6. Resultat av en utvärdering våren 2018. Publikationer 6:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Lärresultat i finska i år 6. Resultat av en utvärdering våren 2018](#)

9 PISA-TULOKSET RUOTSINKIELISISSÄ JA SUOMENKIELISISSÄ KOULUISSA

- Suomenkielisten koulujen oppilaiden PISA-tulokset ovat olleet keskimäärin parempia kuin ruotsinkielisten.
- Tulokset ovat heikentyneet opetuskielestä riippumatta, suomenkielissä kouluissa ruotsinkielisiä nopeammin.
- Huippu- ja erinomaisten lukijoiden osuus on ruotsinkielisissä kouluissa pysynyt lähes muuttumattomana koko ajan vuoden 2000 ensimmäisestä PISA-tutkimuksesta alkaen.
- Ruotsinkielisten koulujen oppilaat, erityisesti tytöt, menestyivät matematiikan osaamisessa kansainvälisesti verrattuna erinomaisesti.
- Parhaiten matematiikkaa osaavien osuus on 15 vuoden aikana laskenut suomenkielissä kouluissa 13 ja ruotsinkielisissä 4 prosenttiyksikköä.
- Luonnontieteissä pistemäärät ovat laskeneet 42 pisteellä suomenkielisissä kouluissa ja 19 pisteellä ruotsinkielisissä kouluissa vuodesta 2006 vuoteen 2018.
- Lukutaidon pistemäärien ero tyttöjen ja poikien välillä on Suomessa osallistujamaiden suurin, ja ruotsinkielisissä kouluissa ero on suurempi kuin suomenkielisissä.
- Pienten paikkakuntien ruotsinkieliset koulut ovat menestyneet heikommin kuin suurempien kaupunkien koulut. Suomenkielisissä kouluissa paikkakunnan koolla ei ole yhteyttä tuloksiin.

PISA-tutkimus (Programme for International Students Assessment) on taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n (Organisation for Economic and Cultural Development) kolmen vuoden välein toteuttama tutkimus, jossa arvioidaan 15-vuotiaiden nuorten osaamista lukutaidon, matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen sisältöalueilla.

PISA-tutkimukseen on osallistunut OECD:n jäsenmaiden lisäksi OECD:n kumppanimaita sekä joidenkin maiden erillisiä alueita ja yksittäisiä kaupunkeja. Seitsemänteen, vuoden 2018 PISAan osallistui 79 maata ja aluetta. Suomi on ollut mukana PISAssa alusta asti eli vuodesta 2000 lähtien. Lisätietoa PISA-tutkimuksesta liitteessä.

Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuudet useimmiten pieniä suhteessa suomenkielisiin

Kansainvälisen vertailun lisäksi PISA-tutkimuksen tuloksia voidaan kansallisella tasolla tarkastella monesta eri näkökulmasta. Tuloksia on Suomessa vertailtu esimerkiksi sukupuolen, koulun sijainnin tai opetuskielen mukaan.

PISA-testin ositettuun otokseen on valikoitu kouluja kattavasti eri puolilta Suomea erityyppisiltä alueilta ja kuntaryhmistä, niin kaupunkimaisista kuin maaseutumaisista kunnista. Lisäksi ositettuun otantaan on valikoitu kouluja opetuskielen mukaan eli suomen- ja ruotsinkielisiä kouluja. Tulosten vertailua ei voi kuitenkaan aivan suoraan tehdä, sillä ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus otoksessa suhteessa suomenkielisiin on useimmiten ollut niin pieni, että tulokset eivät ole tilastollisesti vertailukelpoisia. Esimerkiksi vuonna 2018 kerätyssä PISA-aineistossa Suomesta oli mukana kaiken kaikkiaan 214 koulua ja 5 649 oppilasta, joista ruotsinkielisiä oli noin 7 %, eli 16 koulua ja 386 oppilasta. PISAan osallistuvien ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus on lähellä ruotsinkielisten koulujen oppilaiden todellista osuutta, sillä heidän osuutensa oli 6 % kaikista peruskoulujen oppilaista vuonna 2019.

Poikkeuksen tekevät vuosien 2003, 2009 ja 2012 PISA-tutkimukset, sillä kyseisinä vuosina otokseen oli valittu yliedustus ruotsinkielisistä kouluista ja oppilaista. Esimerkiksi vuonna 2012 ruotsinkielisten koulujen oppilaita oli otoksessa mukana 17 %. Koska yliotos nostaa ruotsinkielisten koulujen vastausten osuutta, mahdollistaa se sekä ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen että myös eri alueilla toimivien ruotsinkielisten koulujen välisten tulosten luotettavan vertailtavuuden. Yliotoksen mahdollisti opetus- ja kulttuuriministeriön ulkopuolinen rahoitus, ja Svenska kulturfonden rahoitti yliotoksen edellä mainittuina vuosina. Muilla PISA-kerroilla ruotsinkielisten ja suomenkielisten koulujen välisten tulosten vertailu on ainoastaan suuntaa antava eikä välttämättä oikeuta luotettavien päätelmien tekoon. On kuitenkin kiinnostavaa tarkastella osaamistason ajallista muutosta ja sitä, millaisia kehityssuuntia on nähtävissä.

9.1 Keskimääräiset PISA-tulokset laskeneet, koska huippuosaajien osuus laskenut ja heikosti osaavien kasvanut

Suomi on pärjännyt kaikissa seitsemässä PISA-testissä kansainvälisesti verrattain hyvin, vaikka Suomen saamat keskimääräiset pistemäärät ovatkin vuosien kuluessa laskeneet. Tulosten lasku johtuu pääasiassa siitä, että parhaiten osaavien osuus on laskenut ja heikoimmin osaavien osuus on kasvanut kaikissa aihealueissa.

Pisteet ovat lievästi laskeneet myös OECD-maissa keskimäärin. Syitä tällaiselle suuntaukselle on pohdittu paljon. OECD on yhtenä mahdollisena selityksenä tuonut esiin älylaitteiden yleistymisen. Vaikka älylaitteita hyödynnetään myös opiskelussa, niiden myötä tapahtunut viihdetarjonnan kasvu kilpailee nuorten ajankäytöstä. Tämä on nähty yhtenä todennäköisenä selityksenä sille, että koulun ja opiskelun merkitys nuorten elämässä on vähentynyt, ja se puolestaan näkyy oppimistulosten laskuna.

Myös oppilaiden suhtautuminen PISA-testin kaltaisiin arviointeihin on muuttunut. Nykyään suhtaudutaan aiempaa huolettomammin sellaisiin kokeisiin ja tehtäviin, joilla ei oppilaan näkökulmasta ole opintoihin minkäänlaista vaikutusta ja jotka eivät vaikuta todistusarvosanoihin. PISA-testissä ei näin ollen välttämättä tule esiin oppilaan todellinen osaaminen.

Tuloksia ja kehityssuuntia

Seuraavaksi tarkastellaan suomen- ja ruotsinkielisten koulujen tuloksia tarkemmin vuoden 2018 PISAssa sekä oppimistulosten kehityssuuntia aiempiin PISA-tutkimuksiin verraten. 35–40 pistettä on laskennallinen arvio sille, jonka yksi kouluvuosi tuo oppilaalle keskimäärin tiedollisesti ja taidollisesti. PISA-pisteet kaikista aihealueista ja tutkimuskerroista koulun opetuskielen mukaan jaoteltuna sekä vuoden 2018 PISAn suoritustasojen pistemäärät löytyvät liitteestä.

Suomenkielisten koulujen oppilaiden PISA-tulokset ovat olleet keskimäärin parempia kuin ruotsinkielisten koulujen oppilaiden tulokset. Erot ovat kuitenkin ajan myötä tasoittuneet siksi, että suomenkielisten koulujen tulokset ovat heikentyneet nopeammin kuin ruotsinkielisten.

9.2 Lukutaidon pisteet ovat heikentyneet sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä kouluissa

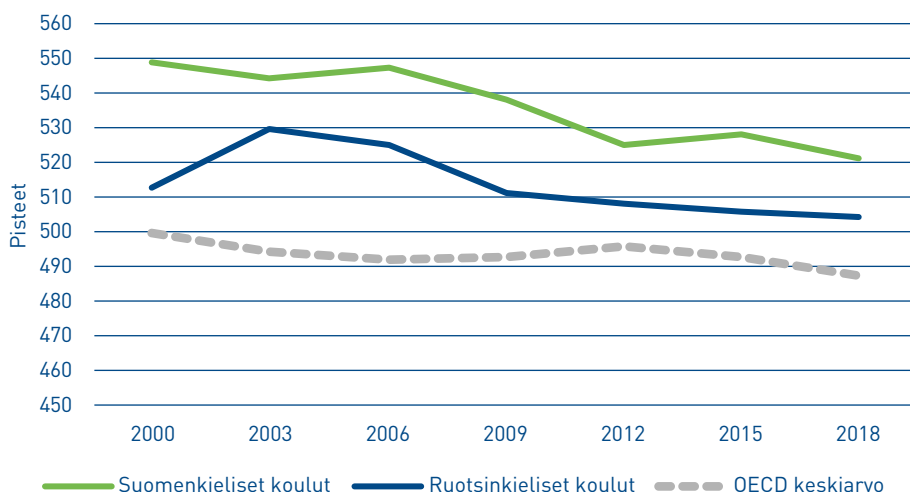
Vuoden 2018 PISAssa pääpaino oli lukutaidossa. Suomi sijoittui OECD-maiden joukossa jaetulle kärkisijalle, sillä viiden kärkipäässä olevan OECD-maan tulokset eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. OECD-maiden yläpuolelle sijoittui Kiinan erillisiä alueita ja kaupunkeja sekä Singapore.

Suomenkielisten koulujen oppilaat saivat lukutaidon tehtävistä keskimäärin 521 pistettä ja ruotsinkielisten koulujen oppilaat 504 pistettä. Sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä kouluissa tulokset olivat selvästi OECD-maiden keskiarvon eli 487 pisteen yläpuolella.

Kehityssuuntia

Keskimääräiset pisteet lukutaidossa ovat Suomessa olleet aina hyviä OECD-maiden keskiarvoon verrattuna. Pisteet ovat kuitenkin heikentyneet sekä suomenkielisissä että ruotsinkielisissä kouluissa ja suomenkielisissä selvästi enemmän kuin ruotsinkielisissä.

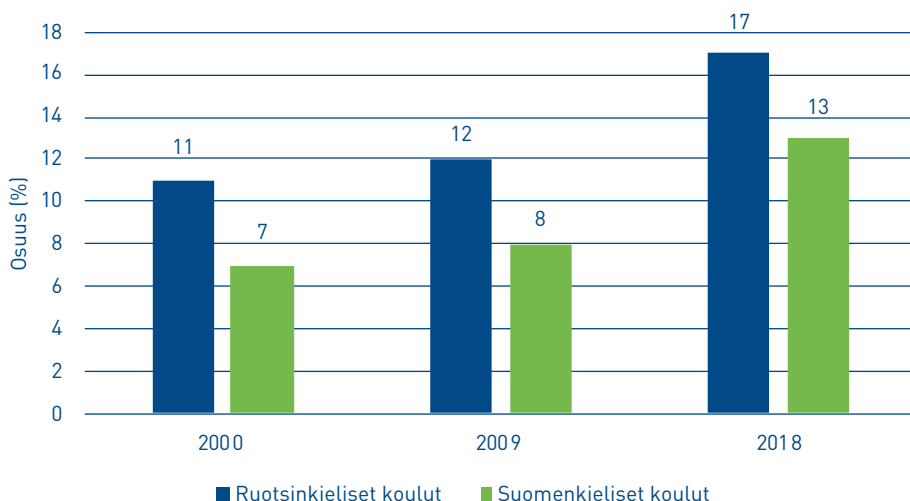
KUVIO 9.1: LUKUTAIDON KESKIMÄÄRÄISET PISA-PISTEET OPETUSKIELEN MUKAAN 2000–2018.

Lähde: PISA, OECD.

Pisteiden keskiarvoa laskee muun muassa heikkojen lukijoiden osuuden kasvu. Heikkojen lukijoiden osuus pysyi vakaana ensimmäisestä PISAsta vuodesta 2000 vuoteen 2009, minkä jälkeen heidän osuutensa on kasvanut sekä suomenkielissä että ruotsinkielisissä kouluissa 5 prosenttiyksiköllä. Vuoden 2018 PISAssa keskimäärin noin 14 % kaikista oppilaista jäi heikolle lukutaidon tasolle. Ruotsinkielisissä kouluissa heidän osuutensa on ollut jonkin verran suomenkielisiä kouluja suurempi ensimmäisestä PISAsta alkaen. Erityisesti ruotsinkielisten koulujen poikien lukutaitotulokset ovat olleet heikkoja.

KUVIO 9.2: HEIKKOJEN LUKIJOIDEN OSUUDET PISASSA OPETUSKIELEN MUKAAN 2000, 2009 JA 2018.

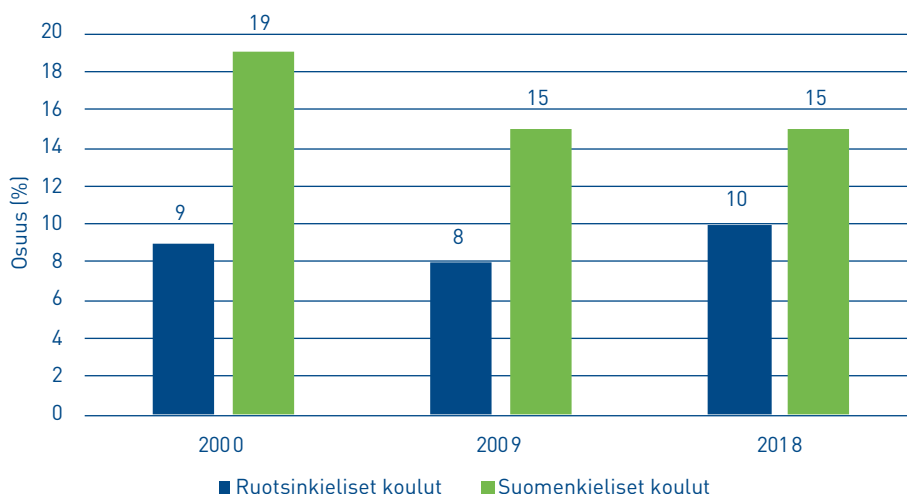

Lähde: PISA, OECD.

Parhaat pistemäärät PISA-testissä saaneiden eli huippu- ja erinomaisten lukijoiden osuus on ruotsinkielisissä kouluissa pysynyt lähes muuttumattomana koko ajan ensimmäisestä PISASTA alkaen. Uusimmassa PISASSA vuonna 2018 ruotsinkielisten koulujen oppilaista 10 % saavutti huippu- tai erinomaisen lukutaidon.

Suomenkielisissä kouluissa huippu- ja erinomaisten lukijoiden osuus laski keskimäärin neljällä prosenttiyksiköllä vuodesta 2000 vuoteen 2009, mutta on pysynyt samana vuoden 2009 jälkeisissä arvioinneissa. Vuoden 2018 PISASSA 15 % suomenkielisten koulujen oppilaista saavutti huippu- tai erinomaisen lukutaidon.

KUVIO 9.3: HUIPPU- JA ERINOMAISTEN LUKIJOIDEN OSUUDET PISASSA OPETUSKIELEN MUKAAN 2000, 2009 JA 2018.

Lähde: PISA, OECD.

Tärkeimpänä yksittäisenä selityksenä osaamisen tasoon on pidetty oppilaan lukemisharrastusta, sillä paljon lukemista harrastavat saavuttavat usein korkeita osaamistuloksia.

PISA-tutkimuksessa kysyttiin oppilailta myös heidän asenteistaan ja suhtautumisestaan lukemiseen. Suhtautumisessa ei ollut eroja koulun opetuskielen mukaan. Lukemista yhtenä mieliharrastuksenaan piti noin 25 % oppilaista. Niiden osuus, jotka lukivat ainoastaan silloin, jos on pakko, oli noin 50 % sekä suomen- että ruotsinkielisissä kouluissa.

Niiden osuus, jotka pitivät lukemista mieliharrastuksenaan, oli Suomessa vähentynyt keskimäärin 9 prosenttiyksikköä vuodesta 2009 vuoteen 2018. Vuonna 2009 lukutaito oli edellisen kerran pääarviointialueena. Ruotsinkielisissä kouluissa tämä osuus oli vähentynyt suomenkielisiä kouluja vähemmän, 6 prosenttiyksikköä.

Sellaisten oppilaiden osuus, jotka lukivat ainoastaan, jos on pakko, oli puolestaan noussut keskimäärin 16 prosenttiyksikköä vastaavalla ajalla. Ruotsinkielisissä kouluissa nousu oli suomenkielisiä kouluja vähäisempää, 11 prosenttiyksikköä.

PIRLS-tutkimuksessa samansuuntaisia tuloksia kuin PISAssa

Neljäsluokkalaisten lasten lukutaitoa on arvioitu kansainvälisessä PIRLS-tutkimuksessa (Progress in International Reading Literacy Study). Suomen tuloksia voidaan myös PIRLSissä tarkastella koulun opetuskielen mukaan, vaikka ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osuus otoksessa oli pieni. Tämä hankaloittaa luotettavien päätelmien tekemistä.

On mielenkiintoista huomata, että PIRLS tuo esiin samansuuntaisia tuloksia koulun opetuskielen mukaisista eroista kuin PISA. Suomenkielisten koulujen oppilaat saivat keskimäärin hieman paremmat pisteet kuin ruotsinkielisten, mutta osaamisero on kaventunut vuosina 2011 ja 2016 tehtyjen PIRLS-tutkimusten välillä. Näiden vuosien aikana suomenkielisten koulujen keskimääräiset piste-määrät laskivat ja ruotsinkielisten pisteet nousivat. Erot eivät kuitenkaan ole tilas-tollisesti merkitseviä, joten luotettavia päätelmiä niiden perusteella ei voi tehdä.

9.3 Ruotsinkielisten koulujen oppilaat menestyivät erinomaisesti matematiikassa

Vuoden 2018 PISAn matematiikan osaamisessa Suomi sijoittui OECD-maiden kärjen tuntumaan. Koska maiden pistemäärät eivät poikkea tilastollisesti merkit-sevästi toisistaan, maita ei voi laittaa tarkkaan järjestykseen, joten Suomi sijoit-tuu jaetulle 7.–13. sijalle.

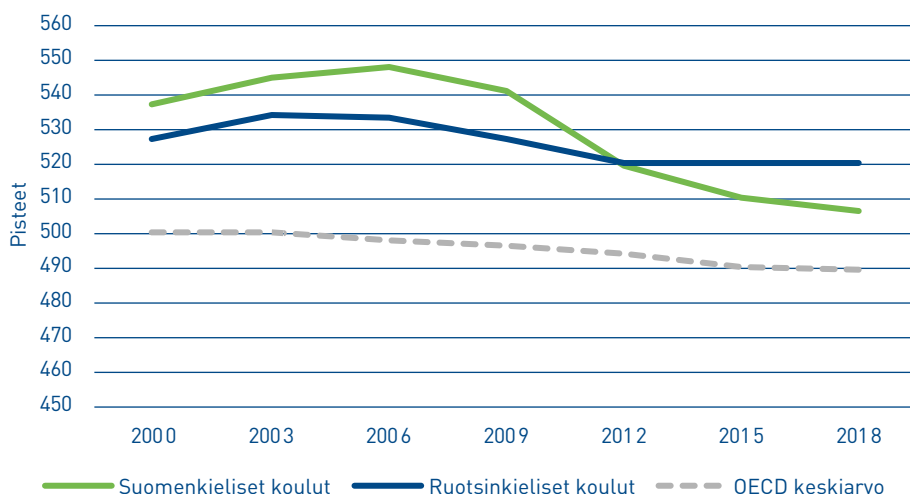
Ruotsinkielisten koulujen oppilaat menestyivät matematiikan osaamisessa kan-sainvälisesti verrattuna erinomaisesti. He saivat 520 pistettä, joka on Pohjoismai-den korkein pistemäärä. Ruotsinkielisissä kouluissa erityisesti tytöt pärjäsivät hyvin. Suomenkielisten koulujen pistemäärä oli 506 ja OECD-maiden keskiarvo 489 pistettä.

Kehityssuuntia

Matematiikka on ollut PISA-tutkimuksen pääarviointialueena vuosina 2003 ja 2012. Ensimmäisellä kerralla suomalaisten oppilaiden osaaminen oli OECD-mai-den parhaimmistoa, mutta sen jälkeen pisteet ovat laskeneet sekä suomen- että ruotsinkielisissä kouluissa.

Tulosten välillä on nähtävissä erilainen kehitys koulun opetuskielen mukaan. Suomenkielisten koulujen oppilaat menestyivät matematiikassa ensimmäisissä PISA-tutkimuksissa ruotsinkielisiä paremmin, mutta sen jälkeen tulokset laski-vat ruotsinkielisiä kouluja nopeammin ja vuoden 2012 arvioinnissa ruotsinkieliset saivat suomenkielisiä paremmat tulokset. Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden matematiikan osaaminen oli pysynyt vakaana vuodesta 2012 vuoteen 2018, kun suomenkielisten oli edelleen heikentynyt.

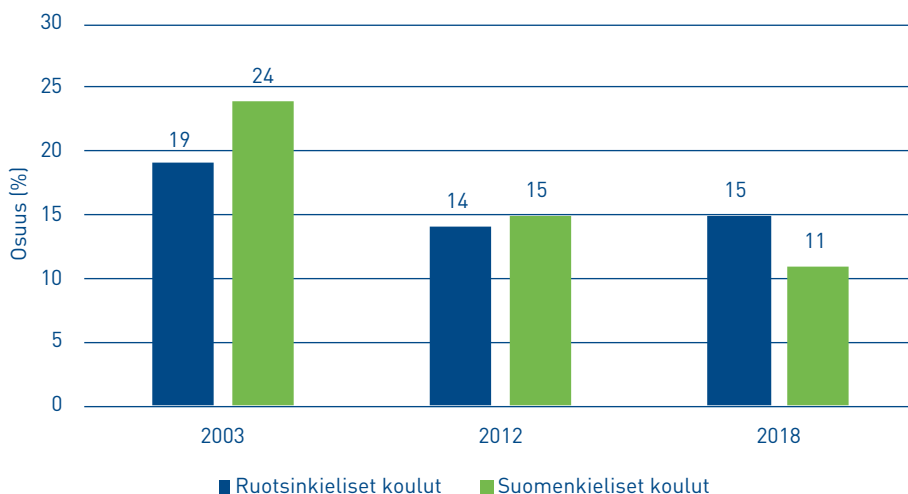
KUVIO 9.4: MATEMATIIKAN KESKIMÄÄRÄISET PISA-PISTEET OPETUSKIELEN MUKAAN 2000–2018.

Lähde: PISA, OECD.

Suomenkielisten koulujen matematiikan osaamistason laskua selittää myös huippuosaajien ja erinomaisten osaajien osuuden lasku. Parhaiten matematiikkaa osaavien osuus on suomenkielisissä kouluissa laskenut 13 prosenttiyksikköä 15 vuoden aikana, kun ruotsinkielisissä vastaava osuuden lasku oli 4 prosenttiyksikköä. Ruotsinkielisissä kouluissa huippujen osuus on viimeisimmissä arvioinneissa hienoisesti kasvanut yhdellä prosenttiyksiköllä vuodesta 2012 vuoteen 2018.

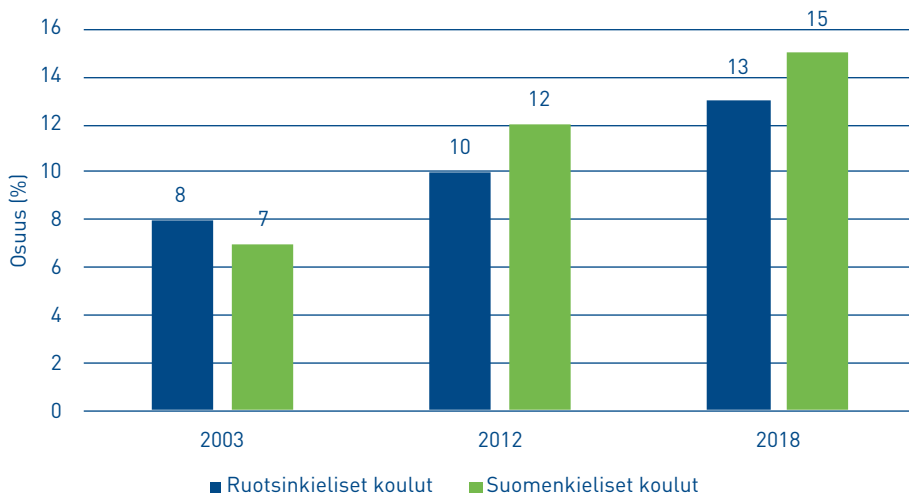
KUVIO 9.5: MATEMATIIKAN HUIPPU- JA ERINOMAISTEN OSAAJIEN OSUUDET PISASSA OPETUSKIELEN MUKAAN 2003, 2012 JA 2018.

Lähde: PISA, OECD.

Heikkojen osuus on kasvanut enemmän suomenkielisissä kouluissa. Osuus on kasvanut suomenkielisissä kouluissa 8 ja ruotsinkielisissä 5 prosenttiyksikköä 15 vuodessa.

KUVIO 9.6: HEIKKOJEN MATEMATIIKAN OSAAJIEN OSUUDET PISASSA OPETUSKIELEN MUKAAN 2003, 2012 JA 2018.

Lähde: PISA, OECD.

9.4 Luonnontieteissä suomenkielisten koulujen pistemäärät laskeneet ruotsinkielisiä enemmän

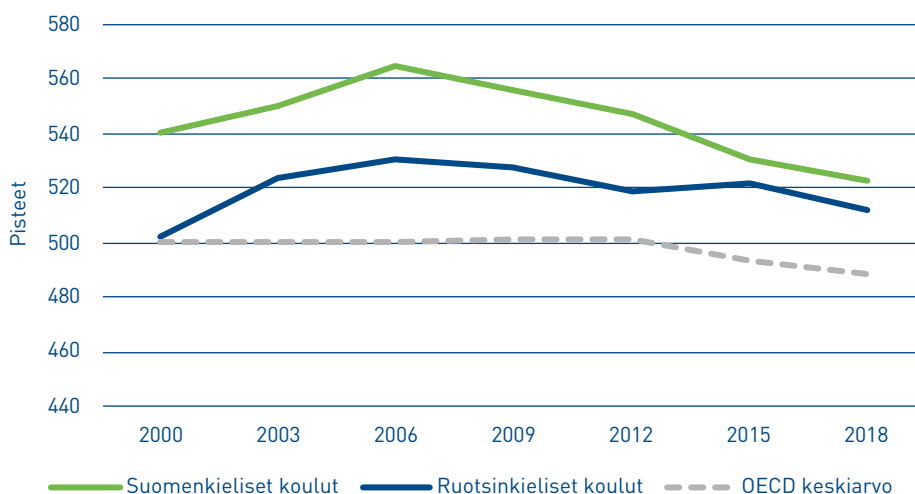
Vuoden 2018 PISAn luonnontieteiden arvioinnissa Suomi sai 522 pistettä ja oli jälleen OECD-maiden kärjessä Viron ja Japanin jälkeen. Ruotsinkielisten koulujen oppilaat saivat 512 pistettä ja suomenkielisten 523 pistettä. Suomen tulos oli selvästi OECD-maiden keskiarvon eli 489 pisteen yläpuolella ja myös muita pohjoismaita parempi.

Kehityssuuntia

Vuonna 2006 luonnontieteet olivat ensimmäistä kertaa PISA-tutkimuksen pääaihealueena. Tuolloin Suomen koulut menestyivät testissä erinomaisesti. Ne saivat suurimman keskimääräisen pistemäärän, mitä PISA-tutkimuksessa mikään maa tai alue oli aiemmin saanut, 563 pistettä. Ero seuraavana olevaan Hongkongiin oli 21 pistettä. Suomenkielisten koulujen keskimääräiset pisteet, 565 pistettä, olivat hieman Suomen kokonaiskeskiarvoa korkeammat, mutta ero ruotsinkielisiin kouluihin oli suuri, 34 pistettä.

Luonnontieteiden pisteissä on vuodesta 2006 tapahtunut laskua sekä suomen- että ruotsinkielisissä kouluissa, mutta suomenkielisissä kouluissa lasku on ollut huomattavasti jyrkempää kuin ruotsinkielisissä. Vuodesta 2006 vuoteen 2018 suomenkielisten koulujen pistemäärät ovat laskeneet 42 pisteellä, ja ero vastaa noin yhden kouluvuoden opintoja. Vastaava lasku ruotsinkielisissä kouluissa oli 19 pistettä.

KUVIO 9.7: LUONNONTIETEIDEN KESKIMÄÄRÄISET PISA-PISTEET OPETUSKIELEN MUKAAN 2000–2018.

Lähde: PISA, OECD.

Tulosten lasku johtuu huipputasaajien osuuden vähenemisestä sekä heikkojen osaajien osuuden kasvusta sekä suomen että ruotsinkielisissä kouluissa. Osuuk-sien muutokset ovat olleet suurempia suomenkielisten koulujen oppilailla. Vuo-desta 2006 vuoteen 2018 huipputasaajien osuus on suomenkielisissä kouluissa laskenut 8 prosenttiyksikköä kun ruotsinkielisissä kouluissa lasku on ollut 2 prosenttiyksikköä. Heikkojen osaajien osuus on vastaavalla ajanjaksolla kasvanut suomenkielisissä kouluissa 9 prosenttiyksikköä ja ruotsinkielisissä kouluissa 5 prosenttiyksikköä.

TIMSS-tutkimuksessa osittain erisuuntaisia tuloksia kuin PISAssa

Neljäs- ja kahdeksaluokkalaisten matematiikan ja luonnontieteiden osaamista on selvitetty kansainvälisessä TIMSS-tutkimuksessa (Trends in International Mathematics and Science Study). Uusin tutkimus on vuodelta 2019. Myös sen tuloksia on mahdollista tarkastella koulun opetuskielen mukaan. Ruotsinkie-listen koulujen oppilaiden osuus otoksessa oli kuitenkin pieni, mikä vaikeuttaa luotettavien päätelmien tekemistä. Neljäsluokkalaisista 10 % ja kahdeksaluok-kalaisista 7 % kävi ruotsinkielistä koulua.

TIMSS-tutkimuksessa Suomen keskimääräiset pisteet ovat laskeneet vuodesta 2011 vuoteen 2019 kaikilla muilla mitatuilla osa-alueilla ja luokka-asteilla, mutta suomenkielisissä kouluissa neljäsluokkalaisten luonnontieteiden osaamisessa oli hienoista nousua kahden viimeisimmän tutkimuksen välillä.

NELJÄSLUOKKALAISTEN TULOKSIA

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden keskimääräisessä matematiikan osaamisessa ei ollut eroa kuten PISAssa, jossa ruotsinkieliset koulut menestyivät suomenkielisiä paremmin. PISAn tavoin myös TIMSSissä matematiikkaa heikosti osaavien osuus oli kasvanut, ja kasvua oli 2 prosenttiyksikköä edelliseen, vuoden 2015 TIMSSIin verrattuna. PISasta poiketen myös erinomaisesti matematiikkaa osaavien osuus oli kasvanut, ja kasvua edelliseen TIMSS-tutkimukseen oli 3 prosenttiyksikköä.

Matematiikan keskimääräiset pistemäärät laskivat hiukan edelliseen TIMSS-tutkimukseen verrattuna: suomenkielisissä kouluissa 3 ja ruotsinkielisissä 8 pistettä. Ruotsinkielisissä kouluissa suuntaus aiemmissa TIMSS-arvioinneissa oli päinvastainen, sillä matematiikan pisteet nousivat 18 pisteellä vuosien 2011 ja 2015 tutkimusten välillä.

Luonnontieteissä suomenkieliset koulut menestyivät ruotsinkielisiä paremmin, ja ero oli 30 pistettä. Ero oli kasvanut selvästi edellisestä, vuoden 2015 TIMSSistä, jolloin ero suomenkielisten koulujen hyväksi oli 7 pistettä. Ruotsinkielisten koulujen pisteet laskivat edellisestä TIMSS-arvioinnista 20 pistettä, kun suomenkielisten pisteet nousivat 3 pistettä. Tulokset eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä, joten niiden perusteella ei voi tehdä luotettavia päätelmiä koulun opetuskieleen liittyvistä eroista.

KAHDEKSASLUOKKALAISTEN TULOKSIA

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen osaamisessa ei vuoden 2019 TIMSS-tulosten perusteella ollut kovin suuria eroja tarkasteltaessa kahdeksaluokkalaisten tuloksia. Ruotsinkielisten koulujen pistemäärä oli hieman suomenkielisiä kouluja suurempi matematiikassa mutta luonnontieteissä pienempi, kuten oli myös vuoden 2018 PISAssa. Luonnontieteissä suomenkielisten koulujen pistemäärä laski 10 pistettä vuoden 2011 TIMSSIin verrattuna, ja ruotsinkielisten koulujen tulokset pysyivät muuttumattomina.

9.5 Talousosaamisessa ja yhteistoiminnallisessa ongelmanratkaisussa suomenkielisten koulujen oppilaat menestyivät ruotsinkielisiä paremmin

Vuoden 2018 PISA-tutkimuksessa ylimääräisenä aihealueena oli talousosaaminen, johon Suomi osallistui ensimmäistä kertaa. Talousosaamisen arviontiin on voinut osallistua vuodesta 2012 alkaen. Suomi menestyi arvioinnissa hyvin ja sai toiseksi parhaat pisteet 20 tutkimukseen osallistuneen maan joukossa.

Talousosaamisessa tulos koulun opetuskielen mukaan tarkasteltuna on samantyyppinen kuin muissa PISA-tutkimuksen aihealueissa matematiikkaa lukuun ottamatta, ja suomenkielisten koulujen oppilaat menestyivät keskimäärin paremmin kuin ruotsinkielisten. Suomenkielisten koulujen oppilaat saivat keskimäärin 538 pistettä ja ruotsinkielisten 522 pistettä. Parhaimman suoritustason saavutti suomenkielisten koulujen oppilaista 20 % ja ruotsinkielisten 13 %. Kahdelle alimalle tasolle jäi suomenkielisten koulujen oppilaista 10 % ja ruotsinkielisten 11 %.

Myös vuoden 2015 ylimääräisen aihealueen, yhteistoiminnallisen ongelmanratkaisun tuloksissa suomenkielisten koulujen oppilaat menestyivät ruotsinkielisten koulujen oppilaita paremmin. Suomenkieliset saivat 535 ja ruotsinkieliset 517 pistettä.

9.6 Mahdollisia selityksiä koulun opetuskielestä johtuville eroille

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen välillä on eroja oppimistuloksissa ja niiden kehityssuunnissa. Syitä koulun opetuskielen mukaisiin osaamiseroihin on pohdittu paljon ja joskus on esitetty yksittäisiä ja ristiriitaisiakin selityksiä. Kuitenkin useilla eri tekijöillä on yhteys niin oppimistuloksiin yleensä kuin tulosten eroihin koulun opetuskielen mukaan, eikä yksiselitteistä selitystä eroille ole mahdollista löytääkään. Seuraavaksi tarkastellaan muutamia mahdollisia taustatekijöitä.

Eri opetuskieli kuin vapaa-ajan kieli – onko yhteyttä tuloksiin?

Koulun opetuskielen mukaisia tulosten eroja on PISA-arvioinneissa selitetty muun muassa sillä, että oppilaiden kotona ja vapaa-ajalla käyttämä kieli on toinen kuin koulun opetuskieli. Kotikieli ja koulun opetuskieli on usein eri etenkin maahanmuuttotilaisilla oppilailla, mutta myös erityisesti ruotsinkielisten koulujen oppilailla. Ruotsinkielisissä kouluissa on suomenkielisiä kouluja suurempi osuus sellaisia oppilaita, joiden kotikieli on jokin muu kuin opetuskieli ruotsi. Vuoden 2018 PISAssa oppilaiden oman ilmoituksen mukaan ruotsinkielisten

koulujen oppilaista 76 % puhui kotonaan pääasiassa ruotsia ja suomenkielisten koulujen oppilaista 94 % pääasiassa suomea. Ruotsinkielisten koulujen otoksen oppilaista 19 % ilmoitti kotikielekseen suomen ja 5 % jonkin muun kielen kuin suomen tai ruotsin. Suomenkielisissä kouluissa ruotsia kotikielenään puhuvien oppilaiden osuus otoksessa oli häviävän pieni, noin 0,2 %.

Eri selvityksissä on esitetty ristiriitaisia ja toisistaan poikkeavia johtopäätöksiä siitä, onko koulun opetuskielen ja oppilaan kotikielen erolla yhteyttä oppimistuloksiin. Joidenkin selvitysten mukaan kotikielellä on yhteys tuloksiin, mutta joidenkin mukaan sillä ei ole tulosten kannalta merkitystä.

Kotikielen yhteyttä tuloksiin selvitettiin erityisesti vuoden 2009 PISAssa, jolloin aineistossa oli yliotos ruotsinkielisistä kouluista. Ruotsinkielisten koulujen oppilaista vajaat 20 % ilmoitti käyttävänsä kotonaan ja vapaa-ajallaan pääasiassa suomea. Selvityksen mukaan ruotsinkielisten koulujen oppilaat, jotka käyttivät kotikielenä muuta kuin ruotsia, saivat keskimäärin heikompia pistemääriä lukutaidossa ja luonnontieteissä mutta eivät matematiikassa.

Esimerkiksi vuoden 2018 PISAn talousosaamisen tehtävissä ruotsinkielisten oppilaiden kotikielellä ei ollut vastaavanlaista yhteyttä tuloksiin kuin lukutaidon tehtävissä vuonna 2009. Talousosaamisen otoksen ruotsinkielisten koulujen oppilaista 21 % käytti kotikielenään suomea. Heidän keskimääräinen pistemääränsä oli jopa hieman korkeampi kuin ruotsia kotikielenään käyttävien.

Myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin yhdeksäsluokkalaisten äidinkielen vuoden 2019 arvioinnin mukaan sillä, mitä kieltä oppilaat pääasiassa käyttivät kotona, ei ollut merkitsevää yhteyttä oppimistuloksiin.

Tytöt pärjäävät poikia paremmin erityisesti ruotsinkielisissä kouluissa

Suomi nousee vuoden 2018 PISA-tutkimuksessa esiin siinä, että osaamisero tyttöjen ja poikien välillä oli osallistujamaiden suurin sekä lukutaidossa että luonnontieteissä.

LUKUTAITO

Tytöt ovat pärjänneet poikia paremmin erityisesti lukutaidossa kaikissa osallistujamaissa jo ensimmäisestä vuonna 2000 tehdystä PISasta alkaen. Näin on myös Suomessa, jossa erot sukupuolten välillä ovat olleet koko ajan osallistujamaiden suurimmat. Esimerkiksi vuoden 2018 PISA-tutkimuksessa ero tyttöjen ja poikien välillä oli OECD-maissa keskimäärin 30 pistettä, kun ero suomenkielisissä kouluissa oli 51 pistettä. Ruotsinkielisten koulujen tyttöjen ja poikien pistemäärien välinen ero oli vielä jonkin verran koko Suomen keskiarvoa suurempi, 59 pistettä. Pistemäärä vastaa laskennallisesti noin puolentoista kouluvuoden opintoja. Ero

on ajan myötä vain kasvanut, sillä vuonna 2018 se oli suurempi kuin koskaan aiemmissa PISA-tutkimuksissa.

Vuoden 2018 lukutaidon huippuosaajissa oli selvästi enemmän tyttöjä ja heikoissa valtaosa poikia. Erityisesti ruotsinkielisten koulujen poikien lukutaidon pisteet ovat olleet alhaisia, ja ne ovat olleet alle OECD-maiden keskiarvon ensimmäisestä PISA-tutkimuksesta alkaen. Suomenkielisten koulujen poikien pistemäärä on ollut OECD-maiden poikien keskiarvon tasolla. Vuoden 2018 lukutaidon osaamispisteissä suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen poikaoppilaiden keskiarvoissa oli 21 pisteen ero suomenkielisten koulujen poikien hyväksi.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin yhdeksäsluokkalaisten äidinkielen arviointi vuodelta 2019 antaa vastaavanlaisen tuloksen tyttöjen ja poikien osaamiseroista luku- ja kirjoitustaidossa. Molemmat ovat tärkeitä perustaitoja, joiden hallitsemiseen perustuu monen muun oppiaineen oppiminen. Sukupuolten välinen ero luku- ja kirjoitustaidossa voikin heijastua poikien heikompana osaamistasona myös muissa lukemiseen ja kirjoittamiseen perustuvissa oppiaineissa. Myös Karvin ekaluokkalaisille tekemän alkuarvioinnin mukaan jo ensimmäiseltä luokalta alkaen tyttöjen ja poikien välillä oli nähtävissä jonkin verran eroja osaamisessa, sillä tytöt saivat paremman tuloksen äidinkielen tehtävissä, pojat puolestaan matematiikassa.

MATEMATIIKKA

Sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa tytöt ovat saaneet keskimäärin poikia korkeampia pistemääriä kaikilla muilla aihealueilla paitsi matematiikassa, mutta vuoden 2018 PISA-tutkimuksessa tytöt saivat poikia paremmat pisteet myös matematiikassa. Ruotsinkielisten koulujen tyttöoppilaiden osaamistaso on pysynyt keskimäärin samana vuosien 2015 ja 2018 PISA-testeissä. Tässä he erottuvat muista oppilasryhmistä, sillä niin ruotsinkielisten koulujen pojilla kuin suomenkielisten koulujen tytöillä ja pojilla tulokset ovat laskeneet niiden vuosien välillä.

Ruotsinkielisten koulujen tytöt olivat matematiikassa omalla korkean osaamisen tasolla. Vuoden 2018 PISAssa he saivat keskimäärin 19 pistettä paremman tuloksen kuin suomenkielisten koulujen tytöt. Myös lukutaidossa ja luonnontieteissä he ovat saavuttamassa suomenkielisten koulujen tyttöjen korkeampaa osaamistasoa.

Koulun sijaintipaikkakunnan koolla on yhteys ruotsinkielisten tuloksiin

Osaamistulokset ovat olleet keskimäärin parempia suuremmissa kaupungeissa kuin pienemmillä paikkakunnilla, ja erityisesti pääkaupunkiseudun oppilaiden tulokset ovat kahdessa viimeisimmässä PISAssa olleet jonkin verran muuta maata parempia kaikissa aihealueissa.

Ruotsinkielisten koulujen tulokset ovat olleet selvästi paremmat suurissa, yli 100 000 asukkaan kaupungeissa. Pienten paikkakuntien ruotsinkieliset koulut ovat menestyneet sekä PISA-tutkimuksissa että Karvin tekemissä arvioinneissa heikommin kuin suurempien kaupunkien koulut. Suomenkielisissä kouluissa paikkakunnan koolla ei ole havaittu vastaavaa yhteyttä tuloksiin.

Koulun sijaintipaikkakunnan koko on ollut yhteydessä erityisesti poikien oppimistuloksiin. Heidän tuloksensa ovat olleet keskimäärin sitä heikompia, mitä pienemmästä paikkakunnasta on kyse. Karvin vuoden 2019 lukutaidon arvioinnissa erot olivatkin suurimmat kaupungeissa asuvien tyttöjen ja maaseudulla asuvien poikien välillä.

Ruotsinkielisten koulujen pojat menestyivät melko hyvin Etelä-Suomen kaupungeissa Karvin äidinkielen ja kirjallisuuden arvioinnin luetun ymmärtämisen osalla. Myös heidän asenteensa koulua ja opiskelua kohtaan oli myönteisempää kuin muiden alueiden pojilla. Paikkakunnan koko ei vaikuttanut ruotsinkielisten koulujen tyttöjen tuloksiin.

Onko opettajien kelpoisuudella yhteys koulun opetuskielen mukaisiin eroihin?

Suomessa opettajat ja rehtorit ovat pääsääntöisesti kelpoisia, 95 % opettajista ja rehtoreista on suorittanut vaaditut opinnot. Suomenkielisissä kouluissa opettajista hieman suurempi osuus on kelpoisia verrattuna ruotsinkielisiin, kuten luvussa 7 tarkemmin todetaan.

Suomenkielisten koulujen opettajat ovat myös osallistuneet useammin täydennyskoulutukseen kuin ruotsinkielisten koulujen opettajat. Voidaankin pohtia, voisiko eroa suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppimistuloksissa osittain selittää myös opettajien pätevyyteen ja täydennyskoulutukseen liittyvillä eroilla.

Tiedot perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja Tilastokeskuksen vuonna 2019 tekemään tiedonkeruuseen Opettajat ja rehtorit Suomessa. Tiedonkeruun vastausprosentti oli hieman alle 50 %.

Liitteet

LIITE 9.1: TAUSTATietoa; PISA-TUTKIMUS SELVITTÄÄ 15-VUOTIAIDEN NUORTEN Osaamista

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n (Organisation for Economic and Cultural Development) kansainvälinen PISA-tutkimus (Programme for International Students Assessment) selvittää sitä, kuinka hyvin 15-vuotiaat nuoret osaavat hakea ja soveltaa tietoa, arvioida löytämänsä tiedon paikkansapitävyyttä ja käyttökelpoisuutta sekä löytää ratkaisuja tavallisen elämän arkisiin haasteisiin ja ongelmiin.

PISA-tutkimus on tehty kolmen vuoden välein vuodesta 2000 alkaen. Vuodelle 2021 suunniteltu kahdeksannen PISA-tutkimuksen aineistonkeruu siirtyy kuitenkin vuodelle 2022. Tutkimuksen ajankohdan siirtämiseen vuodelle eteenpäin päädyttiin sen vuoksi, että tutkimusprosessi ei vuonna 2020 pystynyt etenemään suunnitellun aikataulun mukaisesti covid-19-pandemian ja sen seurauksena tehtyjen maailmanlaajusten rajoitustoimenpiteiden takia.

PISA-tutkimukseen on osallistunut OECD:n jäsenmaiden lisäksi OECD:n kumppanimaita sekä joidenkin maiden erillisiä alueita ja yksittäisiä kaupunkeja. Osallistujamaiden ja -alueiden määrä on vuosien myötä kasvanut. Ensimmäisessä, vuoden 2000 PISAssa oli mukana 31 maata ja aluetta ja viimeisimmässä, vuoden 2018 PISAssa 79 maata ja aluetta.

PISAssa arvioidaan säännöllisesti kolmea aihealuetta:

- lukutaito
- matematiikka
- luonnontieteet.

Kukin aihealue on mukana kaikilla tutkimuskerroilla, mutta yksi on vuorollaan pääaihealueena, jolloin siitä on enemmän tehtäviä kuin muista aihealueista. Tietyn aihealueen painotus toistuu siis yhdeksän vuoden välein, ja näin saadaan tietoa kunkin aihealueen oppimistulosten kehityksestä.

Näiden kolmen toistuvan aihealueen lisäksi PISA-tutkimuksissa on ollut mukana jokin ylimääräinen ja osallistujamaille vapaaehtoinen aihealue. Suomi on osallistunut muun muassa vuoden 2015 yhteistoiminnallisen ongelmanratkaisun arviointiin ja vuoden 2018 talousosaamisen arviointiin. Seuraavassa, vuoden 2022 PISAssa ylimääräisen aihealueen teemana on luova ajattelu, jonka arvioinnissa myös Suomi on mukana. Suomen PISA-tutkimuksen rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö, joka myös päättää, osallistuuko Suomi ylimääräisiin arviointeihin.

PISAn pääaihealueet:
lukutaito – reading literacy, 2000, 2009, 2018 matematiikka – mathematical literacy, 2003, 2012, 2022 luonnontieteet – scientific literacy, 2006, 2015, 2025
Ylimääräiset aihealueet:
yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu – collaborative problem solving, 2015 talousosaaminen – financial literacy, 2018 luova ajattelu – creative thinking, 2022

TAULUKKO 9.1: KESKIMÄÄRÄISIÄ PISA-PISTEITÄ ERI VUOSILTA KAIKILTA AIHEALUEILTA OPETUSKIELEN MUKAAN SEKÄ SUOMEN JA OECD-MAIDEN KESKIARVOT.

Kunkin vuoden pääarviointialue lihavoitu

PISA-pisteitä	Suomen keskiarvo	Suomenkieliset koulut	Ruotsinkieliset koulut	OECD keskiarvo
2018				
Lukutaito	520	521	504	487
Matematiikka	507	506	520	489
Luonnontieteet	522	523	512	489
Talousosaaminen	537	538	522	478
2015				
Lukutaito	526	528	506	493
Matematiikka	511	510	520	490
Luonnontieteet	531	531	522	493
Kollektiivinen ongelmanratkaisu	534	535	517	500
2012				
Lukutaito	524	525	508	496
Matematiikka	519	519	520	494
Luonnontieteet	545	547	519	501
Ongelmanratkaisu-taito	523	523	520	500
2009				
Lukutaito	536	538	511	493
Matematiikka	541	541	527	496
Luonnontieteet	554	556	528	501
2006				
Lukutaito	547	547	525	492
Matematiikka	548	548	533	498
Luonnontieteet	563	565	531	500
2003				
Lukutaito	543	544	530	494
Matematiikka	544	545	534	500
Luonnontieteet	548	550	524	500
2000				
Lukutaito	546	549	513	500
Matematiikka	536	537	527	500
Luonnontieteet	538	540	502	500

TAULUKKO 9.2: SUORITUSTASOT PISA 2018 -ARVIOINNISSA

Lukutaito		
	Suoritusaso	Pistemäärä
Huippulukutaito	6	698 tai enemmän
Erinomainen lukutaito	5	626–697
Hyvä lukutaito	4	553–625
Tyydyttävä lukutaito	3	480–552
Välttävä lukutaito	2	407–479
Heikko lukutaito	1a	335–406
Erittäin heikko lukutaito	1b	262–334
	1c	189–261
Matematiikka		
	Suoritusaso	Pistemäärä
Huippuosaaminen	6	670 tai enemmän
Erinomainen osaaminen	5	607–669
Hyvä osaaminen	4	545–606
Tyydyttävä osaaminen	3	482–544
Välttävä osaaminen	2	420–481
Heikko osaaminen	1	358–419
Luonnontieteet		
	Suoritusaso	Pistemäärä
Huippuosaaminen	6	709 tai enemmän
Erinomainen osaaminen	5	634–708
Hyvä osaaminen	4	559–633
Tyydyttävä osaaminen	3	484–558
Välttävä osaaminen	2	410–483
Heikko osaaminen	1a	335–409
Erittäin heikko osaaminen	1b	261–334

Lähteet

Arinen, Pekka & Karjalainen, Tommi (2007). PISA 2006 ensituloksia 15-vuotiaiden koululaisten luonnontieteiden, matematiikan ja lukemisen osaamisesta. Opetusministeriön julkaisuja 2007:38. [Opetus- ja kulttuuriministeriö. PISA 2006 ensituloksia 15-vuotiaiden koululaisten luonnontieteiden, matematiikan ja lukemisen osaamisesta](#)

Brink, Satya, Nissinen, Kari, Vettenranta, Jouni (2013). Jämlighet och resultat. Forskningsresultat som kan användas för att minska skillnaderna i PISA-prestationer mellan svenskspråkiga och finskspråkiga elever. Rapport 48. Pedagogiska forskningsinstitutet. Jyväskylä universitet. [Jämlighet och resultat. Forskningsresultat som kan användas för att minska skillnaderna i PISA-prestationer mellan svenskspråkiga och finskspråkiga elever](#)

Hautamäki, Jarkko, Rämä, Irene, Vainikainen, Mari-Pauliina (toim.) (2019). Perusopetus, tasa-arvo ja oppimaan oppiminen. Valtakunnallinen arviointitutkimus peruskoulun päättövaiheesta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia. No. 52. Helsingin yliopisto. [Perusopetus, tasa-arvo ja oppimaan oppiminen: Valtakunnallinen arviointitutkimus peruskoulun päättövaiheesta](#)

Hellgren, Jan & Marjanen, Jukka (2020). Svenska och litteratur i slutet av årskurs 9 – Resultat av en utvärdering av lärresultat våren 2019. Publikationer 18:2020. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Svenska och litteratur i slutet av årskurs 9 – Resultat av en utvärdering av lärresultat våren 2019](#)

Hellgren, Jan, Silverström, Chris, Lepola, Laura, Forsman, Liselott och Slotte, Anna (2019). Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1–6 läsåret 2017–2018. Publikationer 8:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna?](#)

Julin, Sami & Rautopuro, Juhani (2016). Läksyt tekijäänsä neuvovat. Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla 2015. Julkaisut 20:2016. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Läksyt tekijäänsä neuvovat. Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla 2015](#)

Kauppinen, Merja & Marjanen, Jukka (2020). Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen? – Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019. Julkaisut 13:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen? – Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019](#)

Kupari, Pekka, Sulkunen, Sari, Vettenranta, Jouni, Nissinen, Kari (2012). Enemmän iloa oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainväliset PIRLS- ja TIMSS-tutkimukset Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos. [Enemmän iloa oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen](#)

Kupari, Pekka & Välijärvi, Jouni (toim.) (2005). Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. [Osaaminen kestäväällä pohjalla. PISA 2003 Suomessa](#)

Kupari, Pekka, Välijärvi, Jouni, Andersson, Leif, Arffman, Inga, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija, Vettenranta, Jouni (2013). PISA 2012 Ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:20. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [PISA 2012 Ensituloksia](#)

Laine, Kati, Ahonen, Arto K., Nissinen, Kari (2020). PISA 2018 talousosaaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:18. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Pisa 2018 talousosaaminen](#)

Leino, Kaisa, Ahonen, Arto K., Hienonen, Ninja, Hiltunen, Jenna, Lintuvuori, Meri, Lähteinen, Suvi, Lämsä, Joni, Nissinen, Kari, Nissinen, Virva, Puhakka, Eija, Pulkkinen, Jonna, Rautopuro, Juhani, Sirén, Marjo, Vainikainen, Mari-Pauliina, Vettenranta, Jouni (2019). PISA 18 Ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [PISA 18 Ensituloksia](#)

Leino, Kaisa, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija ja Rautopuro, Juhani (2017). Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Koulutuksen tutkimuslaitos. [Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus \(PIRLS 2016\)](#)

10 löydöstä matematiikan suurista osaamiseroista. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [10 löydöstä matematiikan suurista osaamiseroista](#)

PISA. Programme for International Student Assessment. Publications 2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2012, 2015. OECD. [PISA. Programme for International Student Assessment](#)

Silverström, Chris och Rautopuro, Juhani (2015). Språk och skrivande i årskurs 9. En utvärdering av lärresultat i modersmål och litteratur våren 2014. Publikationer 18:2015. Nationella centret för utbildningsutvärdering. [Språk och skrivande i årskurs 9. En utvärdering av lärresultat i modersmål och litteratur våren 2014](#)

Sulkunen, Sari & Välijärvi, Jouni (2012). PISA09. Kestääkö osaamisen pohja? Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [PISA09. Kestääkö osaamisen pohja?](#)

Sulkunen, Sari, Välijärvi, Jouni, Arffman, Inga, Harju-Luukkainen, Heidi, Kupari, Pekka, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija, Reinikainen, Pasi (2010). Pisa 2009 Ensituloksia. 15-vuotiaiden nuorten lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:21. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Pisa 2009 Ensituloksia](#)

TIMMS & PIRLS International Study Center. Results. IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). [TIMMS & PIRLS International Study Center. Results](#)

Ukkola, Annette & Metsämuuronen, Jari (2019). Alkumittaus – Matematiikan ja äidinkielen ja kirjallisuuden osaaminen ensimmäisen luokan alussa. Julkaisu 17:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Alkumittaus – Matematiikan ja äidinkielen ja kirjallisuuden osaaminen ensimmäisen luokan alussa](#)

Vainikainen, Mari-Pauliina, Kupiainen, Sirkku, Hautamäki, Jarkko (2017). Yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu PISA 2015 -tutkimuksessa. Suomen tulosten tarkastelua. Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus. [Yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu PISA 2015 -tutkimuksessa. Suomen tulosten tarkastelua](#)

Vettenranta, Jouni, Hiltunen, Jenna, Kotila, Jenni, Lehtola, Piia, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija, Pulkkinen, Jonna, Ström, Antti (2020). Perustaidoista vauhtia koulutielle. Neljännen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainvälinen TIMSS 2019 -tutkimus Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. [Perustaidoista vauhtia koulutielle. Neljännen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen](#)

Vettenranta, Jouni, Hiltunen, Jenna, Kotila, Jenni, Lehtola, Piia, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija, Pulkkinen, Jonna, Ström, Antti (2020). Tulevaisuuden avaintaidot puntarissa. Kahdeksannen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainvälinen TIMSS 2019 -tutkimus Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. [Tulevaisuuden avaintaidot puntarissa. Kahdeksannen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen](#)

Vettenranta, Jouni, Hiltunen, Jenna, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija, Rautopuro, Juhani (2016). Lapsuudesta eväät oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainvälinen TIMSS-tutkimus Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos.
[Lapsuudesta eväät oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen](#)

Vettenranta, Jouni, Välijärvi, Jouni, Ahonen, Arto, Hautamäki, Jarkko, Hiltunen, Jenna, Leino, Kaisa, Lähteinen, Suvi, Nissinen, Kari, Nissinen, Virva, Puhakka, Eija, Rautopuro, Juhani, Vainikainen, Mari-Pauliina (2016). PISA 15 Ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
[PISA 15 Ensituloksia](#)

Välijärvi, Jouni, Kupari, Pekka, Ahonen, Arto K., Arffman, Inga, Harju-Luukkainen, Heidi, Leino, Kaisa, Niemivirta, Markku, Nissinen, Kari, Salmela-Aro, Katariina, Tarnanen, Mirja, Tuominen-Soini, Heta, Vettenranta, Jouni, Vuorinen, Raimo (2015). Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:6. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
[Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia](#)

Verkkajulkaisu
ISBN 978-952-13-6747-2
ISSN 1798-8926